

متن بیانات

حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (مدظله العالی)

و قطعنامه پایانی

کنگره جهانی جریان های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام

بسم الله الرحمن الرحیم

چکیده مقالات کنگره جهانی جریان های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام

نویسنده:

کنگره جهانی جریان های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام

ناشر چاپی:

دار الاعلام لمدرسه اهل البیت علیهم السلام

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

چکیده مقالات کنگره جهانی جریان های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام

مشخصات کتاب

سرشناسه : کنگره جهانی جریان های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام(نخستین: ۱۳۹۳ : قم)

عنوان و نام پدیدآور : چکیده مقالات کنگره جهانی جریان های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام/ تهیه کننده کنگره جهانی «جریان های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام»؛ به کوشش مهدی فرمانیان.

مشخصات نشر : قم: موسسه دار الاعلام لمدرسه اهل البیت (ع)، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری : ۲۱۲ ص.

شابک : ۱۲۰۰۰۰ ریال ۹۷۸-۶۰۰-۷۶۶۷-۱۷-۰ :

یادداشت : پشت جلد به انگلیسی:. ...The abstracts of the world congress on extremist

یادداشت : کتابنامه به صورت زیرنویس.

موضوع : تکفیر (فقه) -- مقاله ها و خطابه ها

موضوع : تکفیر -- کشور های اسلامی -- مقاله ها و خطابه ها

موضوع : سلفیه -- عقاید -- مقاله ها و خطابه ها

موضوع : وهابیه -- عقاید -- مقاله ها و خطابه ها

موضوع : تروریسم -- کشورهای اسلامی -- مقاله ها و خطابه ها

شناسه افزوده : موسسه دار الاعلام لمدرسه اهل البیت علیهم السلام

رده بندی کنگره : BP۲۲۵/۳/ک۹ ۱۳۹۳

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۴۶۴

شماره کتابشناسی ملی : ۳۷۶۶۳۸۶

ص: ۱

اشاره

اعضای ستاد برگزاری کنگره

«جریان های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام»

ریاست کنگره: حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی(دام ظله)

دبیر علمی کنگره: حضرت آیت الله العظمی سبحانی(دام ظله)

رئیس ستاد و قائم مقام دبیر علمی: حجت الاسلام و المسلمین دکتر سید مهدی علی زاده موسوی

دبیر کمیته علمی کنگره: حجت الاسلام و المسلمین دکتر مهدی فرمانیان

مسئول اجرایی کمیته علمی: جناب آقای محمد علی موحدی پور

مسئول مقالات اهل سنت داخل: حجت الاسلام و المسلمین محمد رضا خوشخو

مسئول دفتر کمیته علمی: جناب آقای سید محمد مهدی عمادی

مسئول هماهنگی مقالات: جناب آقای عباس صادقی خواه

سرویراستار: جناب آقای ابوالفضل طریقه دار

ویراستاران: سلمان رحیمی، محمد زارعی حبیب آبادی و برخوردار.

گروه تبارشناسی جریان های افراطی و تکفیری

مدیر گروه: حجت الاسلام و المسلمین دکتر مهدی فرمانیان

دبیر گروه: جناب آقای محمد حسن بهشتی

اعضای شورای علمی گروه:

حجت الاسلام و المسلمین اسد علیزاده

دکتر محمد الله اکبری

حجت الاسلام و المسلمین مهدی پیشوایی

حجت الاسلام و المسلمین دکتر جباری

حجت الاسلام و المسلمین جبرئیلی

حجت الاسلام و المسلمین دکتر سید لطف‌الله جلالی

دکتر داداش نژاد

استاد علی اصغر رضوانی

حجت الاسلام و المسلمین محمدطاهر رفیعی

استاد قاسم صفری (جوادی)

حجت الاسلام و المسلمین حمیدرضا مطهری

حجت الاسلام و المسلمین دکتر ملک مکان

ص:۵

حجت الاسلام و المسلمین نیکزاد

حجت الاسلام و المسلمین محمدهادی یوسفی غروی

گروه ریشه یابی افکار تکفیری

مدیر گروه: آیت الله حسینی قزوینی

دبیر گروه: حجت الاسلام و المسلمین حبیب عباسی

اعضای شورای علمی گروه:

حجت الاسلام و المسلمین محمدجواد ابوالقاسمی

استاد سید رضا بطاط

حجت الاسلام و المسلمین فلاح الدوخی

حجت الاسلام و المسلمین حسین رجبی

حجت الاسلام و المسلمین اکبر روستایی

آیت الله نجم الدین طبسی

حجت الاسلام و المسلمین محمدجعفر طبسی

حجت الاسلام و المسلمین سید محمد یزدانی

گروه جریان های افراطی و تکفیری و پیامدهای سیاسی آن

مدیر گروه: حجت الاسلام و المسلمین دکتر منصور میراحمدی

دبیر گروه: جناب آقای مختار شیخ حسینی

اعضای شورای علمی گروه:

دکتر شهروز ابراهیمی

دکتر محمد پزشکی

دکتر حسین پوراحمدی

دکتر مسعود پورفرد

دکتر محمد علی حسینی زاده

دکتر صادق حقیقت

دکتر رضا خراسانی

دکتر محمد ستوده

حجت الاسلام و المسلمین دکتر سید کاظم سید باقری

حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمود شفیعی

دکتر عبدالوهاب فراتی

دکتر ناصر قربان نیا

ص:۶

سرکار خانم دکتر نجمه کیخا

دکترشریف لک زایی

دکتر عنایت الله یزدانی

حجت الاسلام و المسلمین دکتر یزدانی مقدم

گروه بررسی راه کارهای برون رفت از افراط و تکفیر

مدیر گروه: جناب آقای دکتر حسن بیگی

دبیر گروه: جناب آقای دکتر سید جواد امینی

اعضای شورای علمی گروه:

دکتر اکبر استرکی

دکتر سیامک باقری

دکتر هادی جمشیدیان

دکتر حمید رضا حاتمی

دکتر علیرضا خراشادی زاده

جناب آقای محمدرضا خسروی

دکتر سید محمود رضا شمس دولت آبادی

حجت الاسلام و المسلمین محمد حسن دهقان

جناب آقای حمید رحمتی

جناب آقای بهرام رضایی

جناب آقای محمود زرین ماه

جناب آقای عباس عظیمی کیا

جناب آقای مجید فقیه

دکتر سید ضیاءالدین قاضی زاده

جناب آقای علیرضا کیقبادی

جناب آقای علی محمد رضایی

جناب آقای احمد مزینانی

جناب آقای مهدی مزینانی

دکتر عبدالله هندیانی

مسئول ستاد بین الملل: حجت الاسلام و المسلمین سید محمود وزیری

معاون مسئول بین الملل: حجت الاسلام والمسلمین محمد رضا خوشخو

مسئول دفتر بین الملل: جناب آقای مرتضی احمدی

ص:۷

مسئول ستاد اجرایی: حجت الاسلام و المسلمین سید محمدعلی موسوی نسب

مسئول دبیرخانه مرکزی: جناب آقای سید جمال الدین طباطبایی

مسئول دفتر دبیرخانه: جناب آقای سید محمد باقر باقریان موّحد

مسئول مکاتبات دبیرخانه مرکزی: جناب آقای محمد مهدی فضلی

مسئول امور مالی: جناب آقای ابوالفضل سعادتی

مسئول سایت: حجت الاسلام والمسلمین سید مصطفی طباطبایی شیرازی

مسئول فناوری: جناب آقای مجتبی تمیمی

مسئول کمیته مدعوین داخلی: حجت الاسلام والمسلمین علی اصغر ضیایی

مسئول کمیته فرهنگی - تبلیغی: حجت الاسلام و المسلمین علی مولایی

مسئول کمیته رسانه: جناب آقای ابوالفضل صالحی

مسئول کمیته اسکان: جناب آقای سید رضا حسینی

ص: ۸

[فهرست مطالب]

ص: ۹

مقدمه حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی(دام ظله)

بِسْمِ اللّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِیم

ریاست عالی کنگره:

عصر ما روزگارِ حوادث دردناک و پیچیده و فتنه های خطرناک برای اسلام و مسلمین است و سرچشمه آن دو چیز است: توطئه دشمنان خارجی اسلام و همکاری منافقین داخلی.

یکی از خطرناک ترین آن ها فتنه تکفیری ها و افراطیون است که اخیراً به صورت گروهی به نام داعش و امثال آن درآمده اند.

فتنه تکفیر از کجا برخاسته؟ و به چه وسیله ای رشد کرده؟ و عوامل گسترش آن، چه بوده؟ و راه خاموش کردن آن چیست؟ هر کدام درخور بحث و دقت است، و به یقین برنامه های سیاسی و نظامی، به تنهایی برای دفع این فتنه ها کارساز نیست هرچند صادقانه باشد.

باید علمای بزرگ اسلام ریشه های این تفکر نادرست را با منطق صحیح قطع کنند و جوانان را از جذب شدن به سوی آن باز دارند.

بر این اساس، تصمیم گرفته شد به کمک جمعی از دانشمندان آگاه و دلسوز، کنگره جهانی به نام «جریان های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام» از تمام مذاهب تشکیل شود و در این زمینه به مطالعات دقیقی بپردازند و نتیجه آن

را در دسترس همگان بگذارند تا با آگاهی عموم مسلمین إن شاءالله این فتنه خاموش شود. آنچه در این آثار مطالعه می فرمایید بخشی از این مطالعات است.

)رَبَّنَا افْتَحْ بَیْنَنَا وَبَیْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنتَ خَیْرُ الْفَاتِحِینَ(

قم - حوزه علمیه

ناصر مکارم شیرازی

ذی الحجه ۱۴۳۵ قمری

مقدمه دبیر علمی حضرت آیت الله العظمی سبحانی(دام ظله)

ریشه های پدیدهٔ تکفیر و انگیزه تشکیل

کنگره جریان های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام

ایمان و کفر دو مفهوم متضایفند که از اندیشیدن یکی، دیگری نیز تداعی می شود؛ این نوع حالت را در فلسفه، «تضایف» می نامند.

واژه «ایمان» به معنای تصدیق و باور کردن، و لفظ «کفر» به معنای ستر و احیاناً به معنای انکار است و در اصطلاح متکلمان، مقصود از ایمان، تصدیق نبوت نبیِّ زمان و رسالت او، و مقصود از «کفر» نادیده گرفتن دعوت چنین فردی و یا انکار اوست.

تاریخ دعوتِ آموزگاران آسمانی، حاکی است در هر زمانی که پیامبری مبعوث می شد و دعوت خود را با دلایلی مبرهن می ساخت، جامعه آن روز، به دو گروه مؤمن و کافر تقسیم می شدند، آن کس که به دعوت پیامبری پاسخ مثبت می گفت مؤمن و آن کس که به ندای او پشت می کرد کافر خوانده می شد.

برنامه های تمام پیامبران در دعوت به اصول یکسان بوده و اختلافی در آن ها وجود نداشت و گروه مؤمن در تمام دعوت ها افرادی بودند که به

خدای خالق و آفریننده، خدای مدبر و مدیر، ایمان آورده و جز او به معبودی نمی اندیشیدند و رسالت پیامبر زمان خود را از صمیم دل می پذیرفتند.

آن گاه که اراده الهی بر بعثت پیامبر خاتم تعلق گرفت، رسول خاتم، ایمان افراد را با دو کلمه که حاکی از باور باطنی آن ها بود؛ می پذیرفت؛ یعنی هر کس و یا گروهی که «لا اله الا الله، محمد رسول الله» می گفت وارد خیمه اسلام می شد و از جرگه کفر فاصله می گرفت.

از سوی دیگر، اقرار به کلمه اخلاص - که در آن نفی الوهیت از هر موجودی جز خدا سلب شده - در بردارنده اقرار به سه نوع توحید است: ۱. توحید در خالقیت؛ ۲.توحید در تدبیر؛ ۳. توحید در عبادت. زیرا این سه نوع، از خصایص خدای جهان است نه مخلوق او.

افزون بر این، اساس هر دعوت الهی را ایمان به آخرت تشکیل می داد، طبعاً اقرار به حیات اخروی بسان توحید و رسالت، از عناصر سازنده ایمان می باشد و در کلمه اخلاص نهفته است.

در سیره نبوی فصلی به نام «عام الوفود» است؛ یعنی سالی که هزاران نفر از دور و نزدیک به صورت فردی و یا گروهی به مدینه رو آورده و به حضرتش ایمان آوردند و با گفتن دو جمله پیشین که حاکی از باور واقعی آنان بود، مسلمان خوانده شدند. در این مورد آیه های سوره «نصر»

نازل شد؛ آن جا که می فرماید:)إِذَا جَاء نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا(، پذیرش اسلام این گروه ها فقط با اجرای این دو جمله انجام می گرفت و مسائل کلامی و یا فقهی مطرح نمی شد؛ مثلاً هرگز از آنان در مورد جایگاه خدا و یا رؤیت خدا در رستاخیز و یا حدوث و قدم قرآن و امثال این ها سئوال نمی شد. بلکه ایمان اجمالی به رسالت پیامبر خاتم، آنان را از طرح این مسائل بی نیاز می ساخت. هم چنین مسائلی مانند جواز توسل به انبیا و اولیا، و یا نماز در کنار قبورشان، یا زیارت قبور اولیاء الله برای آن ها، مطرح نمی شد.

آغاز فتنه تکفیر

در زمان معاصر، گروهی تندرو و ناآگاه از اصول و مبانی آیین محمدی، اسلام و ایمان را گویی برای خود احتکار کرده و از میان همه مسلمانان، فقط گروه اندکی را مؤمن می دانند و دیگران را کافر و مهدورالدم می شمرند. ریشه این نوع تکفیرها به عصر ابن تیمیه(ت ۷۲۸ق.) و پس از وی به وهابیان تندرو برمی گردد و شدّت عمل گروه دوم بیش از فرد نخستین است، زیرا ابن تیمیه غالباً از کلمه بدعت بهره می گیرد، ولی گروه اخیر به جای بدعت، واژه کفر را به کار می برد و ملاک تکفیر، ناهماهنگی با افکار آن ها در امثال مسائل پیشین است.

آن ها به شدت با حفظ قبور پیامبران و اولیای الهی مخالف هستند و زیارتگاه ها را مظهر بت پرستی قلمداد می کنند! در حالی که در طول تاریخ اسلام، قبور انبیای پیشین در فلسطین و اردن و شام و عراق پیوسته محفوظ بوده و مسلمانان گروه گروه به زیارت آن ها می رفتند و هیچ کس چنین کاری را بر خلاف توحید توصیف نمی کرد.

حتی روزی که بیت المقدس به وسیله عمربن خطاب فتح شد، هرگز او به تخریب این مقامات فرمان نداد، بلکه شیوه پیشینیان را در حفظ و آرایش آن ها تأیید کرد.

در طول زمان، پس از رحلت پیامبر، تمام موحدان به پیامبر اکرم۶ متوسل شده تا حاجت آنان با شفاعت او برآورده شود. اما این گروه این نوع توسل ها را با توسل مشرکان به بت ها یکسان می گیرند؛ در حالی که ماهیت این دو نوع توسل از هم جداست، و از زمین تا آسمان فاصله دارد.

تکفیرِ خشونت بار

تکفیر پیشینیانِ این گروه، غالباً قلمی و لسانی بود، اما تکفیر از دورهٔ وهابیان تندرو، رنگ خشونت به خود گرفت و پیروانشان پیوسته به قُرِی و قصبات و آبادی های اطراف «نجد» حمله

می بردند و آنچه می توانستند غارت می کردند و از این طریق بر قدرت مالی خود می افزودند.

برای آگاهی از جنایت های پایه گذار این مسلک و جانشینان او به دو تاریخ معتبر وهابیان مراجعه شود: یکی «تاریخ ابن غنام» و دیگری «تاریخ ابن بشر» که هر دو، مدت هاست چاپ شده و مورد توجه علما و دانشمندان است.

دامن سخن را در این مورد، کوتاه کرده و سخن خویش را با این بیت به پایان می رسانیم:

شرح این هجران و این خون جگر

این زمان بگذار تا وقت دگر

پس از اشغال افغانستان به وسیله قوای سرخ شوروی سابق، تصمیم گرفته شد که برای طرد قدرت کفر، از این سرزمین، از روح جهادی جوانان مسلمان در منطقه استفاده شود تا دشمن را از سرزمین های اسلامی دور سازند، این طرح از یک نظر زیبا و خداپسندانه بود، اما بر اثر فقدان عالم وارسته و رهبری آگاه از موازین جهاد در میان این جمع، که آنان را به صورت صحیح رهبری کند، سرانجام، تلاشِ پیکارگران به گونه دیگر ادامه پیدا کرد و برخی از آنان با تأثیرپذیری از افکار وهابیان تندرو، بر تکفیر تمام دولت های اسلامی و ملت هایی که در آن زندگی می کنند، پرداختند. شوربختانه ابتدا این کار با حمله به کشورهای مقاوم و استوار در مقابل صهیونیست ها آغاز شد و به جای

این که قدس را

آزاد کننـد به نـابود کردن زیرسـاخت هـای کشورهـای سوریه و عراق روی آوردنـد. خشونت آنـان با کودکان و زنان و پیران وافتادگان و انسان های بی طرف به گونه ای شد که چهره اسلام را در جهان مشوَّه ساخت و دیگر کسی در غرب اظهار علاقه به اسلام نمی کرد. عمل زشت و وحشیانه این گروه کجا و وحی الهی کجا! آن جا که می فرماید: (فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللّهِ لِنتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لاَنفَضُّواْ مِنْ حَوْلِكَ) (آل عمران: ۱۵۹) و پیامبر رحمت در حدیثی می فرماید: «إنّ الرفقَ لا یکونُ فی شیء إلّا زانه، ولایُنزَعُ مِن شـیء إلّا شأنه»؛ (صـحیح مسـلم، ج۸، ص۲۲) مهربـانی ورفـق بـا هرچیز که در آمیزد آن را مزیّن می گرداند و چیزی که رفق و مدارا از آن گرفته شود تباه می گردد.

انگیزه تشکیل کنگره

در این شرایط رقت بار، مرجعیت عالی مقام در حوزه علمیه قم تصمیم گرفت همایشی تحت عنوان «کنگره جهانی جریان های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام» برای معرفی این گروه و پیامدهای عمل آنان، تشکیل شود و در این مورد از علمای اسـلام و محققان خواسـته شد که به ریشه یابی و تبیین ماهیت این تکفیر شوم و راه های برون رفت از آن بپردازند. دانشـمندان از این دعوت استقبال کردند و در نتیجه، آثاری به دبیرخانه کنگره رسید که بخش مهمی از آن ها ارزشمند و از محتوای عالی برخوردارند؛ از

این رو تصمیم گرفته شد این آثار چاپ و منتشر شود و در اختیار اهل نظر و مهمانان عزیز که از داخل و خارج دعوت شده اند قرار گیرد تا از این طریق گامی برای جلوگیری از انتشار این غده سرطانی ویرانگر و ویروس مخوف برداشته شود.

در پایان از تلاش های شـبانه روزی اعضای محترم دبیرخانه، سـپاس گزاری نموده و زحمات توان فرسای آنان را ارج می نهیم و نیز از کلیه کسانی که این فضای روحانی و علمی را پدید آورده اند، تقدیر و تشکر می کنیم.

قم - جعفرسبحانی

۸/۶/۹۳

دیباچه

(یَاأَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُواْ ادْخُلُواْ فِی السِّلْمِ کَآفَّهً وَلاَ تَتَّبِعُواْ خُطُوَاتِ الشَّیْطَانِ إِنَّهُ لَکُمْ عَدُوٌّ مُّبِینٌ) (بقره۲۰۸)

در تاریخ اسلام، جنگ های بسیاری میان مسلمانان روی داده است، اما به جز خوارج و جریان های تکفیری در چند قرن اخیر، کمتر فرقه ای، سایر مسلمانان را تکفیر نموده و با استناد به آن، خون و مال و ناموس اهل قبله را مباح شمرده است. خوارج، طلایه داران تکفیر بودند، اما در سه قرن اخیر، وهابیان، خشن تر از آنان پرچم تکفیر را به دست گرفتند و به بهانه دعوت به توحید، بسیاری از مسلمانان را به خاک و خون کشیده و بناها و آثار اسلامی را که دارای قداست و هویت تمدنی مسلمانان بود نابود کرده اند.

با وجود تلاش های فراوان علمای بزرگ اسلام برای مقابله با تکفیر، متأسفانه در عصر حاضر، شاهد رشد و گسترش جریان های تکفیری در گوشه و کنار جهان اسلام هستیم. گروه هایی که جنایت هایی را رقم می زنند که نمونه آن را در تاریخ اسلام، کمتر می توان دید. سربریدن، آتش زدن، مثله

کردن، تجاوز به نوامیس، نابودی اموال و تخریب بناهای مقدس، گوشه هایی از جنایاتی است که آنان به نام اسلام مرتکب می شوند.

از سوی دیگر، ترور علمای بزرگ اسلام، تخریب اماکن مقدس و هویت ساز اسلامی، ارتکاب اعمال شنیع و محرم به نام اسلام مانند جهاد نکاح و ... ضربات جبران ناپذیری بر پیکر جهان اسلام وارد کرده است.

با نگاهی به جغرافیای کشورهای اسلامی، رد پای این گروه ها را کمابیش در تمامی مناطق اسلامی می‌بینیم. گروه هایی مانند جبهه النصره، داعش، القاعده، جندالعدل و حزب التحریر در آسیا و گروه هایی همانند بوکو حرام، الشباب، انصار السنه و انصارالشریعه در آفریقا و گروه های متنوع دیگر، همه نشانگر وجود بحران در جهان اسلام است.

ص:۱۷

این که چنین وضعیتی معلول چه عواملی است، بحث های گسترده ای می طلبد که در مجموعه مقالات به تفصیل به آن ها اشاره شده است، اما به اجمال، سهم غرب در پروژه اسلام هراسی و در پی آن، اسلام ستیزی را هرگز نمی توان نادیده گرفت. غرب که با رشد سریع اسلام در جهان روبه‌روست، امروز پروژه اسلام علیه اسلام را آغاز کرده است با حمایت از گروه های افراطی و دامن زدن به اختلافات مذهبی، قدرت و قوت مسلمین را تضعیف

کند و از طرف دیگر، چهره ای مشوّه از مسلمین در برابر جهانیان ترسیم نماید.

هم چنین با قرائت های انحرافی از مفاهیمی مانند توحید و شرک، ایمان و کفر، بدعت و نظایر آن مسلمانان را به گرداب تکفیر افکنده است.

با این حال به نظر می رسد که جنایت ها و تخریب های جریان های تکفیری آن چنان گسترده و بی محابا بوده که موجی از نفرت و مخالفت با عملکرد آنان را در جهان اسلام به وجود آورده است.

برای مقابله علمی و روشن‌گرانه با این جریان، لازم بود عالمان و اندیشوران به ریشه یابی و راه‌های خلاصی از آن بپردازند، از این رو کنگره جهانی «جریان های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام»، با اشراف و هدایت های ارزشمند مرجع جهان تشیع، حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی - ادام الله ظله - بر آن شد تا در حد توان از ظرفیت های علمی جهان اسلام برای مقابله با تکفیر بهره برداری کند. برای این کار، چهار کمیته علمی با عناوین زیر شکل گرفت:

۱. تبارشناسی جریان های تکفیری؛

۲. ریشه یابی عقاید جریان های تکفیری؛

۳. جریان های تکفیری و سیاست؛

۴. راه های برون رفت و مقابله با جریان های تکفیری.

محور اول به تبارشناسی جریان های تکفیری می پردازد. خاستگاه، آبشخور و مصادیق تکفیر در طول تاریخ اسلام در این کمیته بررسی می شود.

ص:۱۸

محور دوم، انحرافات عقیدتی و قرائت های تکفیری از عقاید ناب اسلامی را ریشه یابی خواهد کرد. در این کمیته، اصول و مبانی اعتقادی این گروه ها و جریان ها، نقد و انحرافات آن ها از اندیشه اسلامی ریشه‌یابی می گردد.

محور سوم، عوامل سیاسیِ رشد و گسترش جریان های تکفیری، وابستگی ها و اهداف آن ها را بررسی می کند.

و محور چهارم، راهکارهای سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و دینی برای برون رفت از تکفیر، نشان داده خواهد شد.

مقاله‌هایی که در این مجموعه گرد آمده است، ماحصل آراء و نظریات اندیشمندان و علمای جهان اسلام، درباره محورها و موضوعات فوق است.

هم چنین جهت غنای علمی هرچه بیشتر کنگره، پژوهش های مستقلی توسط اندیشمندان انجام شده است که به اجمال عبارتند از:

۱. تکفیر از دیدگاه علمای اسلام: در این تحقیق، دیدگاه علمای بزرگ مذاهب و فرقه‌های اسلامی، درباره نفی تکفیر بیان شده و تلاش شده است که از سده‌های پیشین تا کنون، دیدگاه علما و اندیشمندان در مورد حرمت تکفیر اهل قبله آورده شود.

۲. تخریب زیارتگاه های اسلامی در کشورهای عربی: این اثر به کارنامه تاریک جریان های تکفیری در تخریب اماکن مقدس و تمدنی جهان اسلام می پردازد. این تحقیق همراه با تصاویری از زیارتگاه‌ها، قبل و بعد از تخریب است.

۳. فتاوای جریان های تکفیری در جواز قتل مسلمانان: جریان های تکفیری به سبب کج فهمی، گاه فتاوایی را صادر می کنند، که با هیچ یک از قواعد فقهی منطبق نیست و کاملاً خارج از آموزه های اسلامی است. این مجموعه به جمع آوری فتاوای تکفیری این جریان ها پرداخته است.

۴. کتاب شناسی تکفیر: با مراجعه به آثار و کتاب‌هایی که در حوزه تکفیر تألیف شده است، شاهد تعداد بسیاری از آثار علمی در این عرصه هستیم. این پژوهش به معرفی توصیفی آثاری می پردازد که در حوزه تکفیر و نفی تکفیر، انجام شده است.

ص:۱۹

۵. موسوعه نقـد وهـابیت افراطی: در انـدیشه وهـابیت، جریـان هـایی وجود دارنـد که مسـلمین را کـافر می‌داننـد. موسوعه نقد وهـابیت افراطی مجموعه ای از آثـار علمـای اسـلام است که از زمان پیـدایش این جریان، به نقـد و بررسـی مبانی اعتقادی آن پرداخته اند.

بی تردید آنچه موجب غنای هرچه بیشتر مجموعه مقالات و هم چنین پژوهش های مستقل کنگره جهانی جریان های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای

اسـلام شده است، اشراف علمی حضرت آیت الله العظمی سبحانی – ادام الله ظله – است که با رهنمودهای راه‌گشا، کمیته های علمی کنگره را همواره یاری کرده‌اند.

هم چنین از حجت الاسـلام والمسـلمین دکتر فرمانیـان – دبیر کمیته علمی – که در پی گیری و نظم و ترتیب مقالات زحمـات بسـیاری را متحمل شـده انـد و مدیران محترم کمیته های علمی حجج اسـلام: قزوینی، میراحمدی، فرمانیان و جناب آقای دکتر امینی تشکر می شود.

امیـد که در سایه تلاش های مجاهـدانه مراجع عظام تقلیـد و علمای اسـلام، شاهد تقریب و همگرایی جهان اسـلام و ریشه کن کردن فتنه تکفیر در جهان اسلام باشیم.

رئیس ستاد و قائم مقام دبیر علمی

کنگره جهانی جریان های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام

سید مهدی علیزاده موسوی

۲۲/۶/۱۳۹۳

چکیده مقالات جلد اول

ص: ۲۱

تأثیر تفکر جهادی «عبدالله عزّام» در گسترش خشونت های «القاعده»

محمد طاهر رفیعی(۱)

اعضای «القاعده» همگی، از مسلمانان اهل سنت اند و قرائتی افراطی و متعصبانه از اسلام و گرایش های افراطی ضدشیعی با رگه های فکری وهابی و تفکر افراطی سلفی دارند که در مجموع، از افراد و جریان های گوناگونی در مصر، عربستان، پاکستان و افغانستان تأثیر پذیرفته اند. در این میان، «عبدالله عزّام» از رهبران جهادی مصر و فلسطین که در زمان جهاد مردم افغانستان ضد شوروی، در این منطقه فعالیت داشت، مهم ترین فرد تأثیرگذار در شکل گیری تفکر رهبران و اعضای القاعده به شمار می آید. او که بیانِ گیرا و قلم روانی داشت، با نوشتن ده ها عنوان کتاب و ارائه سخنرانی ها و بیانیه ها در وصف جهاد، نقش زیادی در جذب نیروهای جهادی از کشورهای اسلامی داشت که بعداً همین نیروها به عضویت القاعده درآمدند. پی بردن به نقش تفکر جهادی عبدالله عزّام در گسترش رفتارهای خشونت آمیز

القاعده، مهم ترین مسئله ای است که در این نوشتار تبیین می گردد.

کلیدواژگان: عبدالله عزّام، القاعده، جهاد، بن لادن.

ص:۲۳

۱- سطح ۴ جامعه المصطفی و کارشناسی ارشد دین شناسی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی;

تأثیر افکار ابن تیمیه در گسترش جنایت‌های جریان‌های تکفیری

مجید فاطمی نژاد(۱)

مسلمانان جهان و ملت های غیر اسلامی این روزها شاهد شدت حمله های دَدمنشانه گروه‌های تکفیری هستند، که با عقاید تند علمـای سـلفی جهادی و وهابی و با حمایت مالی و نظامی کشورهای غربی و عربی، در حال گسترش در جهان اسـلام هسـتند؛ این مقاله در پی بررسـی افکار، عقاید و احکام سـخت گیرانه ابن تیمیه و تأثیر آن ها بر گروه‌های جهادی وافراطی عصر حاضر است؛ با بررسـی‌های انجام شده به نظر می‌رسد که ابن تیمیه نقش به سـزائی در وقایع جهان اسـلام به ویژه در سده اخیر داشـته است. وی با سازماندهی برخی از مبانی «سـلفیه» هم چون «انفتاح باب اجتهاد و ترویج ظاهرگرایی و مخالفت با عقل و منطق» و با سخت گیری در برخی از معارف اعتقادی سلف هم چون توحید، شرک و منحصر کردن توحید در توحید عبادی و گسترش دایره تکفیر و هم چنین ارتباط دادن اعتقادات افراطی خود به سـیاست برای مقابله با مخالفین خود (مخصوصاً شیعیان) باعث به وجود آمدن

رویکردی منفعلانه و در عین حال رادیکالی نسبت به مخالفانشان شد.

در گستره تاریـخ نیز برخی چون محمـد بن عبـدالوهاب و برخی از جریـان هـای تکفیری حاضـر بـا اسـتفاده از همـان تفکرات افراطی و شیوه‌های ابن تیمیه، جهان اسلام را به سمت خشونت گرایی و ارهاب سوق می دهند، از این رو امروزه شاهد بسیاری از جنایت‌ها به اسم اسلام در مناطق مختلفی از جهان اسلام هم چون سوریه، عراق، افغانستان، پاکستان، سومالی و... هستیم.

کلیدواژگان: ابن تیمیه، افراطی گری، تکفیر، گروه‌های جهادی و تکفیری، رافضه.

۱- پژوهشگر مؤسسه دارالإعلام لمدرسه اهل البیت:.

جنایت های وهابیت تکفیری در کربلا و نجف با تأکید بر دوره اول

احمد کوثری (باغچقی)(۱)

وهابیان برای دست یافتن به جایگاه فرماندهی در اسلام و تملک حرم مکه و مدینه، نیاز شدیدی به پشتوانه مالی داشتند. آن ها عراق و عتبات مقدسه را بهترین مکان برای به دست آوردن ثروت تشخیص دادند، زیرا شاهان شیعه ایرانی، خصوصاً نادرشاه افشار به این مکان ها بسیار توجه داشتند و در آن ها سرمایه گذاری فراوان می کردند. بنابراین، با تکیه بر حکمی که از «محمد بن عبدالوهاب» برای تخریب اماکن مقدسه در دست داشتند، حمله به نجف و کربلا و غارتگری این مکان ها را در پیش گرفتند که در کربلا، علاوه بر هتک حرمت حرم سبط پیامبر اسلام۶، به غارت اموال حرم و مردم شهر و هتک ناموس زنان و کشتارهای وحشیانه ای روی آوردند. آنان در حمله به نجف اشرف - با وجود حمله های متعدد به این شهر - کاری از پیش نبردند. در مقاله حاضر، به شرح جنایت های وهابیان در این دو شهر مقدس مسلمانان جهان پرداخته می شود.

کلیدواژگان: جنایت های وهابیت، حمله به کربلا، حمله به نجف، قتل و غارت وهابیت، تخریب اماکن مقدس.

ص: ۲۵

۱- پژوهشگر مؤسسه تحقیقاتی دارالإعلام لمدرسه اهل البیت: و کارشناسی ارشد مذاهب اسلامی.

احمد بن حنبل و دیدگاه های او درباره تکفیر

حسن اسکندری(۱)

احمد بن حنبل به عنوان پدر معنوی جنبش های سلفیه رویکردی جدید در بینش و رفتار سیاسی، در انتقاد از مخالفانش داشت. او در پی حکومت و قدرت نبود، اما در مقابل مخالفان خود، هم چون جهمیه، زبان به تکفیر گشود و عقیده خلق قرآن را کفر دانست، البته با روی کار آمدن متوکل که شیفته ابن حنبل بود، در پی انتقام از مخالفان و توجیه نظری و عملی خشونت نبود. سلفیه در برخی از عقاید، هم چون نفی توسل و تبرک، با احمد بن حنبل تفاوت دارند. در این مقاله رویکرد ابن حنبل درباره تکفیر را بررسی کرده و برخی از تفاوت های آن را با سلفیان برمی شمریم.

کلیدواژگان: احمد بن حنبل، تکفیر، جهمیه، خلق قرآن، زندیق، نفی عقل، متکلمان، توسل، سلفیه.

۱- پژوهشگر مؤسسه دارالإعلام لمدرسه اهل البیت(.

نقش اماکن و آثار مذهبی در تمدن اسلامی

قادر سعادتی(1)

اماکن و آثار مـذهبی، تاریخ مجسم اسـلام و بیانگر پیشـرفت تمدن اسـلامی می باشـند. این آثار، تجلی گاه معماری، خطاطی، نقاشـی و دیگر هنرهای مسـلمانان در طول تاریخ‌اند؛ و علاوه بر این که بهترین مواضع گردشگری فرهنگی هستند، یکی از راه هـای انتقـال فرهنگ غنی اسـلام به نسل های بعـدی مسـلمانان به شـمار می رونـد و می تواننـد مایه درس آموزی از زنـدگانی پیامبر۶ و مسـلمانان صـدر اسـلام قرار گیرنـد، از این رو حفـظ آن هـا در هر جای جهان، صـیانت از اصالت، هویت اسـلامی و تمدن دینی خواهد بود.

کلیدواژگان: تمدن اسلامی، هنرهای اسلامی، تاریخ تمدن، اماکن مذهبی.

ص: ۲۷

۱- پژوهشگر موسسه تحقیقاتی دارالإعلام لمدرسه اهل البیت(.

موانع تکفیر با تأکید بر مسئله جهل از دیدگاه ابن تیمیه

عبدالمحمد شریفات(۱)

یکی از مصیبت های بزرگی که امروزه دامن گیرِ جامعه اسلامی شده و به ویژه جوانان را تحت تأثیر قرار داده، مسئله تکفیر است. این جوانانِ کم تجربه، کم خرد و دارای تعصبات فکری، خون و مال مسلمانان را برای خویش حلال دانسته و دنیا و آخرت خویش را با دنیای زیبای دیگران به آتش کشانده اند؛ خواب را از چشم مسلمانان گرفته و عرصه را برآن ها تنگ کرده‌اند.

متاسفانه این اشخاص، تکفیر دیگران را با استناد به فتاوای برخی از علما از قبیل ابن‌تیمیه انجام می‌دهند در حالی که ابن‌تیمیه در ناحیه نظری معتقد است: تکفیر یک مسئله کاملاً شرعی است و کافر کسی است که خدا و رسولش را، کافر باشد و با تعالیم آشکاری که پیامبر۶ از جانب خداوند آورده است، مخالفت کند.

ابن‌تیمیه می گوید: برخی از افراد کوته نظر و بی‌سواد تکفیر را در پیش گرفته و اهل تأویل را تکفیر نموده اند، وی معتقد است چنین اعمالی از

هیچ یک از صحابه و تابعین و ائمه مسلمانان سراغ نداریم، و دیدگاه ائمه اربعه چنین نبوده است، بلکه دیدگاه آن ها در تضاد با این نظریه است؛ بنابراین، باید از تکفیر افراد از روی هوا و هوس و یا به جهت این که مخالف ما هستند، پرهیز کرد، هرچند آن ها ما را تکفیر کنند و خون ما را حلال بشمارند.

ابن‌تیمیه معتقد است: عموم نمازگزاران اهل ایمانند، هرچند اعتقاداتشان مختلف است. بلکه حتی اگر در اعتقاداتشان برخطا باشند. وی اساس اسلام و شرط مسلمانی را، تنها شهادت به یگانگی خداوند و رسالت پیامبر خاتم می داند و معتقد است تنها

۱- پژوهشگر مؤسسه تحقیقاتی دارالإعلام لمدرسه اهل البیت(.

انکار شهاتین و ارکان اسلام و آنچه به طور قطع از ضروریات دین است، موجب کفر می باشد.

ابن‌تیمیه میـان «تکفیر مطلق» و «تکفیر معین» تفاوت قایل شـده است. اطلاق تکفیر مطلق به معنای این نیست که هر کس، چنین اعتقاداتی داشـته باشـد یا چنان رفتارهایی را انجام دهد، کافر است، زیرا ممکن است شـرایط تکفیر معین در او نباشد. به همین سبب در تکفیر معین باید نهایت احتیاط را به کار بست. تا بر اساس دلیل محکم و حجت معتبر، یقین به کفر کسـی پیدا نکرده ایم، نباید اقدام به تکفیر او کنیم.

ابن‌تیمیه معتقد است: قطعی بودن و جهل داشتن در مسئله‌ای از مسائل دین، امر نسبی است، از

این رو نبایـد هیـچ کس را به صِـرفِ مخالفت با مسـئله ای از مسائل دینی که در نظر عده ای قطعی می نماید، تکفیر کرد، زیرا قطعی بودنِ امری، بسـته به وجود مقـدماتی است که ممکن است برای عده دیگر اثبات نشده باشد، کما این که جهل نیز چنین است. جهل در امور اعتقادی، برای صحابه به وجود آمد، درحالی که پیامبر۶ هیچ کدام را تکفیر نکردند.

ولی متأسـفانه ابن‌تیمیه در ناحیه عملی و تطبیق این قواعـد دچار اشـتباهات عمـده‌ای شـده است و برخی از افراد، بلکه برخی از گروه ها را تکفیر کرده ومستمسک برخی از گروه‌های تکفیری جوان و جاهل در دوره اخیر شده است.

کلیدواژگان: ابن تیمیه، تکفیر، تکفیر مطلق و معیّن، جهل، اسلام و کفر.

بررسی موانع تکفیر از دیدگاه وهابیت با تأکید بر مانعیت تأویل

حسین قاضی زاده(۱)

ارتکاب نواقض اسلام، موجب کفر و خروج از اسلام می گردد، اما زمانی می توان این حکم را به مرحله اجرا و فعلیّت درآورد که موانع تکفیر، مفقود باشد. برای تکفیر، موانعی مانند جهل، خطا، اکراه و تأویل برشمرده شده است. از بین موانع مذکور، مانعیت تأویل از دو جهت حائز اهمیت است: اول این که وجود مبانی، منابع و ادلّه مختلف نزد مذاهب اسلامی، موجب ایجاد اجتهادها و تأویلات متعدد در مورد مسائل دین گردیده و زمینه گسترده ای برای تأویل فراهم آورده است. دوم این که مانعیت تأویل، بخش گسترده ای از مسائل اصلی و فرعی را در بر می گیرد. متأوِّل، مادامی که در تأویل خود دارای دلیل باشد، در مخالفت با اساسی ترین اصول اسلام تا فرعی ترین فروع فقهی معذور و مأجور است. کتاب خدا، سنّت و سیره پیامبر۶ و امیرالمومنین۷ و صحابه و بزرگان دین، همگی دال بر این گستردگی در باب تأویل است.

کلیدواژگان: نواقض اسلام، تکفیر مطلق، تکفیر معیّن، موانع تکفیر، تأویل.

۱- پژوهشگر مؤسسه تحقیقاتی دارالإعلام لمدرسه اهل البیت(.

تقابل دیدگاه وهابیت تکفیری در حرمت تکفیر اهل قبله با آیات و روایات

سید محمد یزدانی(۱)

از دیدگاه قرآن کریم، هیچ مسلمانی حق ندارد برادر مسلمان خود را به کفر و شرک متهم سازد و به این بهانه متعرض جان و مال او شود؛ بلکه اگر کسی اظهار اسلام کرد، بر مسلمانان واجب است که با آغوش باز سخنش را بپذیرند و او را مسلمان بدانند. از آیات قرآن کریم استفاده می شود که گفتار و حال ظاهری افراد، معتبر است. و اگر کسی کوچک ترین نشانه ای از خود مبنی بر مسلمان بودن؛ مثل سلام کردن، نشان داد باید حکم مسلمان بر او جاری شود و خون و مالش محترم است.

قرآن کریم صراحتاً به مسلمانان دستور داده است که از به کار بردن کلمه «یا کافر» برای برادر مسلمان خود، خودداری نمایند.

طبق روایات صحیحی که در کتاب های اهل سنت وجود دارد، هر کس برادر خود را کافر خطاب کند، انگار که او را کشته است، در خون او شریک است و این کفر، به خود او بر می گردد،

اما وهابی ها بدون هیچ دلیل و مدرکی تمام مسلمانان را تنها به بهانه توسل و استغاثه، کافر، مشرک و محدور الدم می دانند. طبق مدارکی که در کتاب های وهابیت وجود دارد، محمد بن عبد الوهاب دو خصلت مهم داشته است:

۱. تکفیر تمام اهل زمین.

۲. جرئت زیاد در ریختن خون افراد بی گناه.

آن ها حتی مدعی شده اند که اگر کسی، از خاندان محمد بن عبد الوهاب اطاعت نکند، راهی دوزخ خواهد شد. و این تفکر با آیات و روایات معتبرالسند در تضاد است.

۱- فارغ التحصیل سطح چهار از جامعه المصطفی العالمیه؛ کارشناس پاسخ به شبهات در شبکه جهانی ولایت.

بیان مسئله و قلمرو تحقیق

سال هاست که آشوب و ناامنی، بسیاری از کشورهای اسلامی را فرا گرفته است. گروهی با تکفیر دیگر مذاهب اسلامی، خون آنان را مباح دانسته و به بهانه وجود شرک و بدعت در دیگر مذاهب، اسلحه به دست گرفته و مسلمانان را قتل عام می کنند و جالب این است که آن ها خود را تنها فرقه بر حق و دیگر مذاهب را باطل پنداشته و کشتار پیروان آنان را واجب می دانند و قربه الی الله آنان را به قتل می رسانند.

در این تحقیق به دنبال اثبات این مسئله هستیم که از نظر قرآن و روایاتی که خود تکفیری ها قبول دارند «تکفیر و کشتن هیچ

مسلمانی جایز نیست و خون، مال و ناموس هر کسی که شهادتین را بر زبان جاری کند، محترم است.»

سپس در ادامه از کتاب هایی که مورد تایید محمد بن عبد الوهاب و علمای سرشناس وهابی می باشند، ثابت خواهیم کرد که آن ها مردمی را که از مذهب وهابیت پیروی نمی کنند کافر و محدور الدم می دانند و این دیدگاه آن ها در تقابل مستقیم با قرآن و سنت پیامبر اکرم۶ می باشد.

اهمیت تحقیق

آرامش و امنیت در هر کشوری سنگ بنای هر نوع پیشرفت دنیوی و اخروی است. دین اسلام برای آرامش و امنیت، اهمیت زیادی قائل شده و بر هم زننده آن را محارب و مفسد فی الأرض خوانده است. از طرف دیگر بسیاری از تکفیری ها، آگاهی کامل از باورهای اصیل اسلامی ندارند و بر این باورند که اندیشه تفکیر، باوری است اسلامی و قرآنی.

از این رو بر ماست که با استدلال به آیات قرآن و روایات مورد قبول خود آنان، این باور را تصحیح و به آرامش و امنیت جامعه اسلامی کمک نماییم.

کلیدواژگان: ایمان، اسلام، تکفیر، وهابیت

ص: ۳۲

موضع انتقادی اندیشه وران اهل سنت در برابر جریان های تکفیری

علیرضا میرزایی[1]

جریان تکفیری به عـده معدودی از علمای حنبلی منطقه نجد عربسـتان متعلق است که برای توجیه رویه خاص خود، به ویژه در شیعه ستیزی، از عنوان اهـل سـنت و جمـاعت سوء اسـتفاده می کننـد. این اقلیت به رغم این تاکتیـک، تـاکنون نه تنها در ایجاد اجمـاع در جهـان اهـل سـنت ناکـام مانـده انـد، بلکه علمـای محققِ بی غرض و آزاد اندیشـی از اهل سـنت نیز به جریان تکفیر واکنش نشان داده انـد و با انتقاد جدی و تحلیل دقیق، نقاط ضـعف و انشـقاق آن را از جریان فکری اسـلامی نمایان کرده اند. در مقاله پیش رو، از میان خیل اندیشه وران اهل سنتِ مخالف جریان تکفیر، چند نفر شاخص گزینش و محورهای انتقادی آن هـا بازخوانی شـده است. نهضت ضـدتکفیر، مورد تأکیـد سـلیمان بن عبـدالوهاب، زینی دحلان، زاهـدکوثری، فرحان مالکی، رمضـان البوطی و علی السـقاف است که همه از متفکران بنام جهان اهل سـنت انـد. در نقـد جریان تکفیر، ضـمن ایجاد جریان فکری متعهد اسلامی (که به صورت مضمر، حامل پیام وحدت

اسلامی است). در برابر انحرافی آشکار، سه نکته مهم نیز وجود دارد: ۱. مانع از مصادره ناحق عنوان اهل سنت توسط تکفیری هاست؛ ۲. از ایجـاد اجمـاع در جهـان اهل سـنت علیه تشـیع و مخالفان ممانعت کرده است؛ ۳. ادعاهـای جریان تکفیر درمورد راست کیشی خود و شرک وکفر و انحراف مخالفان قانع کننده نیست.

کلیدواژگان: تکفیر، سلفیه، اهل سنت و جماعت، متسلف، متمذهب، ابن تیمیه، محمد بن عبدالوهاب.

ص: ۳۳

۱- ی دکتری مذاهب اسلامی دانشگاه ادیان و مذاهب، عضو هیئت علمی مجتمع آموزش عالی شهید محلاتی.

گونه شناسی ادله روایی سماع موتی؛ با تأکید بر منابع اهل سنت

سعید ملک محمد(۱)

نفیسه فقیهی مقدس(۲)

سماع موتی از همان ابتدای طرح در آموزه های اسلامی تعجب عده ای را برانگیخته و چیستی و چگونگی آن ابهام گروهی را در پی داشته است. این بحث از موضوعات برجسته و چالش برانگیز اندیشمندان در طی سال های مختلف و بستر طرح نظرگاه هایی متقارب و یا متقابل در مجامع علمی بوده است. آنچه از بررسی متون و مستندات اسلامی مستفاد می گردد این است که جز اندک مخالفانی که در برابر قاطبه موافقان سهم اندکی یافته اند، بیشتر مباحث به گونه هایی که ارتباط عالم پس از مرگ را با جهان مادی تبیین نموده و به سماع موتی پرداخته اند اختصاص یافته است. این نوشتار که با رویکرد ایجابی و با روش توصیفی تحلیلی نگارش یافته است از طریق بازکاوی متون روایی در منابع اهل تسنن و دسته بندی جدید نظریات این حوزه، در

صدد گونه شناسی ادله ای است که در نهایت به اثبات سماع موتی منتهی می گردد.

کلیدواژگان: سماع موتی، رد سلام، خطاب المیت، حیات الأنبیا، حیات برزخی.

۱- دکتری عرفان وتصوف، مدیر گروه اخلاق مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی.

۲- دکتری تفسیر تطبیقی، محقق پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، کارشناس شبکه ولایت.

تحلیلی بر هویت جدید تروریست های تکفیری در خاورمیانه

(با تأکید بر برخی از شاخص های توسعه یافتگی)

عبدالوهاب فراتی(۱)

ولی محمد احمدوند(۲)

مهدی بخشی شیخ احمد(۳)

مطالعات کنونی از تحولات چند ساله اخیر در خاورمیانه نشان می دهد که ظاهراً میان فقدان شاخص های توسعه یافتگی - به ویژه دموکراسی - و گسترش اسلام گرایِی افراطی ارتباط محکمی وجود دارد و گروه های افراطی و جنگ های جهادی در فقدان همین شاخص ها رونق پیدا کرده اند. این نشان می دهد که گسترش دموکراسی و تعمیق برخی از شاخص های توسعه یافتگی می تواند توده های مردم را از گروه های جهادی دور کند و آن ها را قانع سازد که بهترین الگوی زندگی، تساهل و مدارای سیاسی است. روند تحولات دموکراتیک در افغانستان و عراق تأییدی بر این مطالعات است. به همین دلیل برخی از پژوهشگران علوم سیاسی بر این عقیده اند که گسترش جنگ های جهادی در خاورمیانه عربی ریشه در بحران های عقب ماندگی

این کشورها دارد و انگیزه های مذهبی در رتبه های بعدی در تعمیق این گروه ها اثر می گذارد. این مقاله تلاشی است تا از همین دیدگاه به بررسی تأثیر شاخص های توسعه یافتگی در ظهور و بسط گروه های تروریستی تکفیری بپردازد و برخی از شاخص های موجود در این باره را بسنجد.

کلیدواژگان: تروریسم، تروریسم مذهبی، شاخص های توسعه یافتگی، دموکراسی، جریان های تکفیری خاورمیانه.

۱- استادیار پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۲- پژوهشگر پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۳- مدرس دانشگاه آزاد اردبیل

نقد و بررسی عملکرد و باورهای گروهک تروریستی - تکفیری جندالله

شریف لک زایی(۱)

رضا لک زایی(۲)

در این مقاله عملکرد و باورهای گروهک تروریستی - تکفیری موسوم به جندالله به سرکردگی عبدالمالک ریگی که در جنوب شرق کشور ایران - به ویژه در استان سیستان و بلوچستان - دست به ترور و کشتار مردم زده است بررسی و نقد می شود.

در بخش عملکردهای تروریستی این گروهک؛ از منطقه تاسوکی در شمال استان تا عملیات های انتحاری کور در تاسوعای حسینی در جنوب استان در چابهار، تا عملیات انتحاری در زاهدان، در مسجد علی بن ابی طالب و مسجد جامع پرداخته می شود.

در بخش اندیشه، باورهای تروریست ها از قبیل مشرک دانستن شیعه، معتقد بودن شیعه به تحریف قرآن، تحریم عزاداری امام حسین، بدعت دانستن

عید نوروز، نسبت دادن شهادت امام حسین به شیعه و... بررسی و نقد می شود.

روش مقاله، توصیفی - تحلیلی و بر اساس چارچوب نظری برگرفته از حدیث نبوی است. سعی شده است که ادعاهای تروریست ها، بر اساس آیات قرآن و روایات اهل سنت نقد شود. از این رو هدف مقاله علاوه بر معرفی اقدامات جنایت کارانه این گروه تروریستی، تأکید بر افتراق عمل و باور آنان از آموزه های اهل سنت است. ضمن این که بر تناقض عمل آنان با آموزه‌های قرآنی و روایی تأکید می‌شود.

کلیدواژگان: تروریسم، سیستان و بلوچستان، گروه جندالله

۱- استادیار پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
۲- پژوهشگر پژوهشگاه بین المللی جامعه المصطفی صلی الله علیه و آله وسلم العالمیه. گفتنی است که وی به مدت پنج ماه گروگان گروهک تروریستی جندالله بوده است و وقایع این پنج ماه را در کتابی با عنوان «تاسوکی؛ خاطرات یک گروگان» (چاپ چهارم، قم، بوستان کتاب، ۱۳۹۱) منتشر نموده است.

بررسی آینده جریان تکفیری القاعده در بستر تحولات بیداری اسلامی

سید محمدمهدی حسینی فائق(۱)

با گذشت بیش از یک دهه از حملات یازده سپتامبر، در محافل مختلف شایع شده است که القاعده در میدان جنگ با دشمنان خود به رهبری ایالات متحده، شکست خورده است. با این حال شماری از اقدامات موفق و ناموفق این گروه حکایت از هوشمندی، انطباق پذیری و انعطاف پذیری القاعده دارد. علی رغم سال ها تلاش کشورهای غربی برای مقابله با فعالیت های عضوگیری القاعده و تاثیرگذاری فکری آن، جهاد سفلی به مثابه ایدئولوژی هدایت گر القاعده همچنان توانسته به جذب پیروان ادامه دهد و از ابزارهای مختلف برای اشاعه ایدئولوژی خود و ترویج افراط گرایی خشونت آمیز استفاده کند. یکی از تحولات مهم در طی سالهای اخیر، شکل گیری نوعی انقلاب در کشورهای عربی اسلامی منطقه خاورمیانه و شمال آفریقاست که تحت عنوان بیداری اسلامی یا بهار عربی خوانده می شود. بیداری اسلامی فضایی را پدید آورده که همه ی گروهها و احزاب (اسلام گرا، ناسیونالیست، کمونیست و...) امکان فعالیت

یافته اند. در میان این گروهها، القاعده از اهمیت بسزایی برخوردار است زیرا یکی از نمادهای افراط گرایی و رادیکالیسم اسلامی محسوب می شود و همواره به خاطر نوعِ فعالیت و عملکرد پیروانش همواره در صدر اخبار و توجهات بوده و کشورهای غربی هزینه ی زیادی برای مقابله و نابودی این گروه کرده اند. در آغاز بیداری اسلامی، با گسترش موج اسلام خواهی و دموکراسی خواهی مردم (و تضاد خواست و شعارهای مردم با ایدئولوژی و آرمان القاعده) به نظر می رسید که القاعده به روزهای آخر خود نزدیک شده باشد. این مساله همراه با کشته شدن بن لادن، فشار بر این سازمان را مضاعف نمود. اما همانطور که گفتیم این سازمان از انعطاف و قابلیت ویژه ای برخوردار

۱- دانشجوی دکترای اندیشه سیاسی اسلام.

است و تا حـدودی توانسـته خود را با شـرایط جدیـد تطبیق دهد. در این مقاله کوشـیده ایم با بررسـی منابع کتابخانه ای و بهره گیری از تحقیقات انجام شده، تاثیر بیداری اسـلامی بر القاعده را مورد ارزیابی قرار دهیم. دو متغیرِ ما در این پژوهش «بیداری اسـلامی» - متغیر مسـتقل- و «القاعـده» -متغیر وابسـته- می باشـند. در این ضـمن تلاـش شـده ابعاد مختلف بیـداری اسـلامی و تاثیراتی را که می تواند بر القاعده بگذارد، همراه با در نظر داشتن برخی احتمالات تبیین نماییم.

ص: ۳۸

ظهور اسلام گرایی رادیکال در اندونزی

سید محمد حسن خادمی(۱)

اسلام گرایی افراطی، پدیده ای است که در سه دهه گذشته در جنوب شرق آسیا ظهورکرده است. پیروان اسلام در این منطقه، همواره مسلمانانی میانه رو و غیرمتعصّب شناخته می شدند، لکن در دو دهه اخیر و پس از یک دوره سرکوب اسلام سیاسی در اندونزی، اسلام گرایان در اثر عواملی دوباره فعال شدند و به مرزبندی و تفکیک خود با جریان های مخالف پرداخته اند و در این فضا، زمینه برای گسترش اسلام گرایی تکفیری نیز مهیا شده است. وجه تمایز جریانان های تکفیری با سایر گروه های اسلام گرا در اندونزی، داشتن خصوصیاتی هم چون حداکثرگرایی دینی، جزم گرایی، نفی تکثر گرایی و توسل به خشونت می باشد. در این تحقیق، حرکت های مذهبی که در قالب اسلام گرایی افراطی در دوران پس از «سوهارتو» در اندونزی شکل گرفته اند بررسی می شود. طی این دوران، مسائل و بحران های داخلی اندونزی و هم چنین عوامل تأثیرگذار خارجی در شکل گیری این جریان ها در این کشور نقش مؤثر داشته اند.

یافته های این تحقیق نشان خواهد داد که بهترین راهکار برون رفت از خطر جریان های تکفیری در این منطقه، به کارگیری راهبرد حذف آسیب پذیری ها است. اکثر منابع استفاده شده در این تحقیق، متن ها و مقاله هایی هستند که محققان این حوزه به زبان های انگلیسی و اندونزیایی منتشر کرده اند.

کلیدواژگان: اسلام گرایی رادیکال، جنوب شرق آسیا، تکفیر، افراطی گری، وهابیت.

۱- کارشناسی ارشد دانشگاه باقرالعلوم.

بررسی زمینه های صدور فتاوای تکفیری و پیامدهای آن بر جهان اسلام

محمد عثمانی(۱)

عملکرد جریان های تکفیری در جهان اسلام زمینه بروز بحران های جدی را فراهم کرده است که قتل و عام مسلمانان مهم ترین پیامد آن محسوب می شود. رشد و گسترش این جریان معلول شرایط فکری و اجتماعی فراوانی است که منجر به این نتیجه شده است. زمینه نظری و تئوریک عملکرد خشونت آمیز گروه های تکفیری ریشه در صدور برخی فتاوای فقهای سلفی دارد که زمینه توجیه فعالیت این گروه ها را فراهم کرده و در رشد و گسترش آنها نقش زیادی داشته است. تبارشناسی فتاوای تکفیری در بین مسلمانان به لحاظ تاریخی بخش زیادی از پیشینه قوام یافتن این جریانات در جهان اسلام را تبیین می کند.

جریان تکفیری همان طور که در میدان عمل، نیروها و افراد زیادی در اختیار دارد؛ در عرصه تولید و توزیع اندیشه نیز نیاز به تئوریسین هایی دارد که مبانی تئوریک این کنش خشونت آمیز را توجیه کنند این مقاله با تبارشناسی فتاوای تکفیری در جهان اسلام به نقش

فتاوای فقهای سلفی در تکفیر دیگر گروه های اسلامی پرداخته و زمینه های عینی و ذهنی صدور چنین فتاوایی را بررسی می کند و در این زمینه با بهره گیری از هرمنوتیک انتقادی این فرضیه را پیگیری می کند که فتوای تکفیر مبتنی بر پیش فهم ها، زیست جهان و افق معنای خاص فقهای سلفی است که با صدور آن فرصت شکل گیری و گسترش این جریان را فراهم می کنند. در این مقاله زمینه های شکل گیری چنین فتاوا و پیامدهای آن بر جهان اسلام را با رویکرد انتقادی بررسی می کنیم.

کلیدواژگان: سلفی گری، تکفیر، افراط، خشونت، فتوی.

۱- کارشناسی ارشد علوم سیاسی.

روش قرآن در علاج و جلوگیری از پدیده تکفیر

وحید خورشیدی(۱)

یکی از مسائلی که در قرآن بر آن تاکید شده، عدم تکفیر مسلمانان است. قرآن راهکارهایی به مسلمانان پیشنهاد کرده است تا از این پدیده که جان مسلمانان دیگر را به خطر می اندازد، جلوگیری کند. یکی از روش های قرآن شتاب نورزیدن در تکفیر کسی است که اظهار اسلام می کند. هم‌چنین توصیه به شک نکردن در اسلام دیگران، توصیف کردن دو گروه مسلمان در حال جنگ به ایمان، امر به اصلاح بین دو گروه در حال نزاع و با عظمت نشان دادن خون مسلمان، از راه های علاج تکفیر می باشد که قرآن به آن پرداخته است. این نوشتار در پی آن است تا با موشکافی در آیات الهی، روش قرآن در علاج و جلوگیری از پدیده تکفیر را بیان کند.

کلیدواژگان: روش قرآن، علاج، تکفیر، عدم شک، ایمان، اصلاح، خون مسلمان.

ص: ۴۱

۱- البیت(و کارشناسی ارشد شیعه شناسی.

اقدامات سلفی های تکفیری؛

فرصت های به وجود آمده برای جمهوری اسلامی ایران

محمد علی رنجبر[(۱)]

تکفیری های جدید که متاثر از بنیادگرایی متعصب سلفی های سابق هستند، تهدیدات زیادی را برای مسلمانان منطقه و حتی سایر ملت ها به وجود آورده اند. این تهدیدات به ویژه بعد از تحولات اخیر جهان اسلام (بیداری اسلامی) شکل جدیدی به خود گرفت. درباره این موضوع کتاب ها و مقالاتی نوشته شده است، ولی آنچه کمتر در محافل علمی به آن پرداخته شده، فرصت های به وجود آمده از اقدامات تکفیری ها، مخصوصاً برای جمهوری اسلامی ایران (به عنوان پرچم دار حقانیت تشیع و محور جبهه مقاومت) است. از این رو این مقاله با طرح این سوال که اقدامات تکفیری ها چه فرصت هایی برای جمهوری اسلامی ایران به وجود آورده است، در صدد است تا با الهام از سیره امام سجاد۷ و حضرت زینب۳ که رفتار وحشیانه تکفیری های اموی را در برابرِ سید الشهدا تبدیل به فرصت، بصریت بخشی به مردم زمانه خود و معرفی چهره نفاق گونه آن ها کنند و بر حقانیت

خود صحه گذارند؛ به بررسی این فرصت ها برای ایران در شرایط کنونی می پردازد. نوع رفتار وحشیانه و غیر اسلامی این گروه در تحولات اخیر، بهترین فرصت برای شیعیان جهان و ایران اسلامی است تا با استفاده از حربه های نرم و رسانه ای به معرفی چهره نفاق گونه آن ها بپردازد. ضمن این که می توانند بر اساس بسیج عمومی مردم علیه آن ها و ایجاد اتحاد بین شیعیان و اهل سنتِ اعتدالی و حتی غیر مسلمانان علیه آنان اعلام جنگ علنی کند. به عبارت دیگر بهره گیری از حوزه های نرم و سخت می تواند عامل برون رفت و خلاصی ملت های جهان از خطر جریان های تکفیری باشد. زیرا در شرایط فعلی که عربستان به عنوان بزرگترین حامی

۱- دانش آموخته حوزه علمیه قم و دانشجوی دکترای علوم سیاسی موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی;.

گروه هـای تکفیری خـود را معرفی کرده است می توان بـا کمی فعـالیت، اجمـاعی جهـانی و منطقه ای علیه آل سـعود و رژیم عربستان ایجاد کرد.

کلیدواژ گان: سلفی گری، وهابیت، تکفیر گرایی، جمهوری اسلامی ایران، دیپلماسی عمومی، قدرت نرم، امنیت.

ص: ۴۳

ص:۴۵

چیستی و چرایی شکل گیری جریان های تکفیری

و دلایل قدرت یابی آن ها در دهه اخیر

مهدی فرمانیان(۱)

با ورود فرهنگ غرب به جهان اسلام و فروپاشی امپراتوری عثمانی در ۱۹۲۵، اهل سنت برای احیای مجدد خلافت اسلامی تلاش فراوانی کردند و بدین منظور گروه ها و احزاب متعددی در جهان اسلام شکل گرفت. از جنبش خلافت هند و اخوان المسلمین مصر گرفته تا گروه های جهادی در نیم قرن اخیر، همگی به دنبال احیای خلافت اسلامی بوده اند؛ اما حضور آمریکا پس از یازدهم سپتامبر ۲۰۰۱ و لشکرکشی آن ها به منطقه، نه تنها باعث از بین رفتن تروریسم در منطقه نشد، بلکه گروه های تکفیری گسترش یافت؛ این گروه ها نه تنها در جهان اسلام بلکه در جهان غرب هم ظهور یافتند. متأسفانه حضور آمریکا - به عمد یا به سهو- باعث گسترش جریان های تکفیری شد و همان هدفی که برای آن به منطقه لشکر کشیدند به ضد خود تبدیل شد.

کلیدواژگان: وهابیت، سپاه صحابه، القاعده، آمریکا، جهاد.

ص: ۴۷

۱- . استادیار و رئیس دانشکده مذاهب اسلامی دانشگاه ادیان و مذاهب قم.

جریان جهیمان العتیبی، اخوان سعودی و سلفیه جهادی

یاسر قزوینی حائری(۱)

در اول محرم سال ۱۴۰۰ هجری، حادثه‌ای شگفت رخ نمود. گروهی تحت رهبری شخصی به نام «جهیمان العتیبی»، حرم شریف مکی را با دعوی مهدویت اشغال کردند. این اشغال حدود دو هفته طول کشید تا این که در نهایت، نیروهای سعودی با کمک نیروهای بیگانه در درگیری خونینی این گروه را شکست دادند و رهبرانش را کشتند. این نوشته بر آن است تا ارتباط این حادثه را با حوادث قبل و بعدش بررسی کند. این در حالی است که به دلایل مختلفی همچون دعوی مهدویت و خواست حاکمیت آل سعود و ... این حادثه به مثابه رویدادی یکتا و خلق الساعه در نظر گرفته می‌شود که عقبه و دنباله ای ندارد. هم چنین مناسبات تاریخی و نظری جریان «جهیمان العتیبی» با جریان «اخوان سعودی» و «اهل حدیث» از یک سو، و «السلفیه الجهادیه» و یکی از رهبران مهم آن، یعنی «ابومحمد المقدسی»، از سوی دیگر، رابطه این جریان با جهاد در افغانستان و اسلام گرایی در کویت، به ویژه «دکتر عبدالله النفیسی» بررسی

می‌شود. با توجه به شواهد مختلف می‌توان نتیجه گرفت که جریان جهیمان، نه تنها جریانی خلق الساعه نیست، بلکه شاید بتوان آن را مرحله ای از مراحل تکوین «السلفیه الجهادیه» در نظر گرفت.

کلید واژگان: جهیمان العتیبی، السلفیه الجهادیه، مهدویت، حرم مکی، تکفیر.

ص: ۴۸

۱- عضو هیئت علمی گروه تاریخ دانشگاه تهران.

علل شکل گیری جریان های تکفیری در افغانستان و شبه قاره هند

محمدطاهر رفیعی(۱)

جهان اسلام در دو قرن اخیر، و به ویژه چند دهه گذشته، شاهد شکل گیری و رشد جریان های گوناگون با افکار متفاوت بوده است. افراطی گری تکفیری از بدترین و خطرناک ترین رویدادهایی است که در این دوران به وجود آمده است. این در حالی است که تکفیر و کشتار بی جهت انسان ها، نه با مبانی دینی اسلام سازگار است و نه رهبران دینی و علمای بزرگ اسلامی آن را تأیید می کنند. بنابراین، پی بردن به علل شکل گیری و گسترش چنین جریان هایی در منطقه، اهمیت زیادی دارد. نوشتار حاضر درصدد است ضمن شناسایی اجمالی مهم ترین جریان های تکفیری و افراطی افغانستان و شبه قاره هند، علل شکل گیری و رشد آن ها را بررسی کند. به خصوص آن که امروزه شاهد گسترش اختلافات مذهبی، توسعه مدارس مذهبی و نیز تهاجم های گسترده خارجی هستیم که این امور در پیدایش و تقویت جریان های تکفیری بی تأثیر نیست.

کلیدواژگان: تکفیر، تکفیری، افراطی گری، جریان های تکفیری، شبه قاره، افغانستان.

ص: ۴۹

۱- سطح ۴ جامعه المصطفی و کارشناسی ارشد دین شناسی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی؛

سلفی گری در تونس و آینده پیش رو

عنایت الله یزدانی(۱)

مصطفی قاسمی(۲)

جریان های سلفی در تونس را می توان به سه شاخه تقسیم کرد: ۱. سلفی علمی؛ ۲.سلفی حرکتی یا اصلاحی؛ ۳. سلفی جهادی. از میان جریان های سلفی که خواستار اجرای شریعت اسلامی و تدوین قوانین بر اساس احکام دینی هستند، جریان جهادی، تعصب بسیاری به مذهب مالکی دارد و گرایش وهابی نیز در این جریان، حضور جدی دارد. جنبش «النهضه»، مهم ترین جریان اسلام گرای تونس، می کوشد برای تقویت جایگاه خود در مقابل رقیبان سکولارش، سلفی ها، به خصوص «سلفی های علمی» را به سمت خود جذب کند، اما از طرفی، به دلیل فشارهای بین المللی، این جنبش در برابر برخی از سلفی ها، به خصوص جهادی ها، مواضع تندی به کار گرفت. نکته مهم آن که جامعه تونس نیز با رویکرد مسامحه آمیز خود، همچنان با جریان سلفی تعارض جدی دارد. با توجه به فضا و فرهنگ جامعه تونس، به نظر می رسد جریان های جهادی و رادیکال سلفی تونس که خواهان خلافت اسلامی با

استانداردهای وهابیت اند، در آینده این کشور تأثیر عمده و مهمی نخواهند داشت، بلکه هر از گاهی به عنوان نیرویی اخلالگر ظاهر می شوند، اما جریان معتدل سلفی با همراهی سایر احزاب میانه روی اسلامی، نسبت به همتایان تندروی خود، حضوری پررنگ تر خواهند داشت.

کلید واژگان: سلفی گری، جریان های سلفی، احزاب سلفی، النهضه، تونس.

۱- دانشیار روابط بین الملل گروه علوم سیاسی دانشگاه اصفهان.
۲- دانشجوی دکتری روابط بین الملل گروه علوم سیاسی دانشگاه اصفهان.

بررسی و نقد اندیشه سپاه صحابه در تکفیر و اباحه خون شیعیان

علی ملاموسی میبدی(۱)

یکی از گروه‌های تکفیری که در کشور پاکستان تأسیس شد انجمن سپاه صحابه بود. این انجمن برای دفع نفوذ جمهوری اسلامی ایران و تقویت شیعیان پاکستان تشکیل شد. رهبران این گروه از طریق کتاب، مجله و سخنرانی در بین هواداران خود، به تکفیر شیعیان پرداختند و در کشور پاکستان جنگ مذهبی بین شیعه و سنی به راه انداختند. دلیل عمده سپاه صحابه برای تکفیر و کشتار شیعیان، متهم کردن آن ها به تکفیر صحابه، تحریف قرآن و مسئله خاتمیت است. به زعم آن ها، به این جهت که شیعیان صحابه را کافر می دانند و قائل به تحریف قرآن شدهاند و راجع به امامان خود به گونه ای غلو می کنند که ملازم با عدم ختم نبوت است و نیز کفر بودن چنین عقایدی نزد علمای اسلام مسلم است، پس شیعیان با داشتن چنین عقایدی کافر هستند. این در حالی است که عقاید شیعه تحت هیچ یک از عناوین گفته شده قرار نمی گیرد. از سوی دیگر، هیچ یک از اموری که مورد اختلاف سپاه صحابه با

شیعه است، از ضروریات دین نیست که انکار آن منجر به کفر شود.

کلید واژگان: سپاه صحابه، تکفیر شیعیان، تکفیر صحابه، خاتمیت، تحریف قرآن.

۱- دانش پژوه مؤسسه تحقیقاتی دارالإعلام لمدرسه اهل البیت(.

بررسی و نقد تکفیر مسلمانان از جانب وهابیان

مهدی پیشوایی(۱)

از آغاز ظهور وهابیت، «کفر» و «ایمان» و «توحید» و «شرک» محور اصلی اعتقادات آن ها بوده است. وهابیان، توحید و شرک را به طرز خاصی و با معیارهای خود تعریف، و بدون اثبات کردنش آن را تفسیر می کنند. آن ها از جنبه‌های گوناگون به فرقه خوارج شبیه اند. مهم‌ترین وجه شباهت این دو گروه این است که هر دو فقط خود را مسلمان می‌دانند و سایر مسلمانان را تکفیر می‌کنند؛ هم چنین دایره ایمان را تنگ‌تر و حیطه کفر را وسیع تر ترسیم می‌کنند. در این مقاله، ملاک‌ها و مرزهایی که وهابیان در خصوص کفر و ایمان مطرح می‌کنند با استناد به احادیث نبوی و نظریات علمای بزرگ اسلامی نقد شده، گوشه هایی از جنایت ها و کشتارهای آن ها، که بر اثر همین تعریف نادرست از توحید و شرک صورت گرفته، بیان می شود.

کلیدواژ گان: شرک، ایمان، کفر، وهابیت، تکفیر.

ص: ۵۲

۱- استاد تاریخ حوزه علمیه قم.

اصول روش شناسی سلفیه

ابوالفضل غفاری(۱)

ویژگی های روش شناختی سلفیه معاصر، این جریان را در وضعیت معرفتی و عملی خاصی قرار داده که متفاوت از اهل سنت، پیامدهای مختلفی در عرصه نظر و عمل به وجود آورده است. با توجه به مهم ترین آموزه سلفی گری، یعنی بازگشت بی واسطه به قرآن، در ذات خود، «رادیکالیسم» را در بیرون و درون جهان اسلام موجب شده است. روش شناسی سلفی، خصوصاً سلفیه جهادی، با تأکید بر فهم سلف صالح و ظاهر گرایی افراطی، عقل را به حاشیه برده، نتایج مهمی از حیث تحولات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی به بار آورده است که مهم ترین آن، باز تولید ناگزیر خشونت به نام «جهاد» از سوی این جریان است. این مقاله به پیشینه روش شناختی سلفیه و اصول روش شناختی سلفی گری و همچنین به گونه شناسی جریان های معاصر سلفی گری و پیامدهایی پرداخته که بر اساس اصول روش شناسی سلفی گری، خود به خود، باعث بازتولید ناگزیرخشونت تحت عنوان اصل عملی جهاد شده است.

کلیدواژگان: روش شناسی، سلفیه، رادیکالیسم، خشونت، جهاد.

ص:۵۳

۱- دانشجوی دکتری علوم سیاسی دانشگاه باقرالعلوم٪.

شباهت های وهابیان تکفیری با خوارج و حکم آن ها

محمد جواد حاجی قاسمی(۱)

در این مقـاله، ابتـدا کلمات علمای اهل سـنت در مورد تطبیق لفظ خوارج بر وهابیان تکفیری بررسـی می شود، و سـپس وجوه اشتراک وهابیان با خوارج در ظاهر و در سیره و کشتن مسلمانان، اعتقاد به تبدیل شدن بلاد اسلام به بلاد شرک به سبب گناه، ساختن حدود جدید و سایر شباهت ها بیان می شود و در انتها نیز اختلاف علمای اهل سنت در حکم خوارج، طبق روایت ها و مبانی مختلف شان از قبیل تکفیر، تضلیل و قتل مطرح می شود.

کلید واژگان: وهابیت، تکفیر، خوارج، بلاد کفر، گناه کبیره، شرک، توحید.

۱- کارشناس شبکه ولایت.

سیر تطور اندیشه تقلید از مذاهب از نظر سلفیان تکفیری

و تکفیر مذاهب اربعه از دیدگاه آنان

اکبر روستایی(۱)

یکی از مطالبی که ضرورت آن از نظر عقلی ثابت شده است، رجوع به متخصص در هر علمی است و از نظر عاقلان، هیچ تردیدی در این مسئله نیست. بر این اساس، عموم مردم نیز در مسائل مختلف به افراد متخصص در آن زمینه مراجعه می کنند. بنابراین، مسائل دینی نیز از این قاعده کلی مستثنا نیست و برای به دست آوردن احکام شرعی، طبیعتاً به تخصص در این زمینه یا رجوع به مجتهد جامع‌الشرایط نیاز است. در مورد این مسئله، میان شیعه و اهل سنت اختلافی وجود ندارد. حتی علمای اهل سنت در این باره ادعای اجماع کرده‌اند، اما در این بین، وهابیان با تمام مسلمانان اختلاف دارند. البته عبارات وهابیان در خصوص این مسئله به شدت مضطرب است. در این مقاله، ابتدا به بیان دیدگاه های سلفیان تکفیری درباره تشکیل مذاهب و سیر تطور اندیشه آن ها درباره تقلید می‌پردازیم و در ضمن آن اشکال‌هایی را که بر اساس گفته هایشان به

آنان وارد است، گوشزد می کنیم. در ادامه بحث، نظریات علمای اهل سنت را در زمینه تقلید بیان کرده، اندیشه سلفیان تکفیری را از نگاه آنان نقد می کنیم.

کلیدواژگان: تقلید، احکام شرعی، مجتهد، سلفیان تکفیری.

ص: ۵۵

۱- کارشناس شبکه ولایت.

اسلام، آیین صلح و دوستی، رأفت و رحمت

علی جان محمدی (قره باغی)(۱)

اسـلام، دین صـلح و سازش و پیام‌آور رحمت و مهربانی است و قرآن، این منشور جاوید اسـلام، ایجاد صلح و اصلاح گری را از ضروریات زندگی اجتماعی انسانی دانسته و همواره بر آن تأکید کرده است. از دیدگاه قرآن و روایات اهل بیت(، مسلمانان برادر هم‌دیگرنـد و بایـد در سایه قرآن و روایات، اختلاف‌های فرقه ای و مـذهبی شان را کنار بگذارند و راه صـلح و درپیش.. گیرند. بدون تردید در جامعه اسـلامی به سـبب تعدد اقوام و مذاهب، وجود اختلاف‌ها و تصادم‌ها اجتناب ناپذیر است، اما این مطلب نباید باعث شکاف بیشتر در میان صفوف مسلمانان شود. از این رو قرآن کریم راهکارهایی ایجاد صلح در میان مذاهب و فراتر از آن در میان ملت‌های اسـلامی ارائه کرده است. در این نوشـتار ابتدا آیاتی که اهمیت و ضرورت صلح را بیان کرده.. اند، با توجه به دیدگاه مفسران و نیز روایات فریقین بررسی می کنیم و در بخش دیگر، راهکارهای ایجاد صلح در میان

مذاهب و در سطح جهانی و بین الادیانی از نظر قرآن بیان شده است.

دیدگاه اسـلام در زمینه صـلح و اصلاح گری روشن است؛ اما در مقابل آن، پدیده شوم تکفیر که از قرن هفتم توسط ابن‌تیمیه حرانی پـایه گـذاری شـد. وی در نوشـته‌ها و گفتارش، تمامی عقایـد مسـلمانان را زیر سؤال برد و مسـلمانان را خارج از اسـلام دانست و به تکفیر و ارتـدارد و زندیق بودن آن ها فتوا داد که علمای عصـرش او را محکوم کردند. «محمد بن عبدالوهاب» نیز در قرن دوازدهم بـا همکـاری آل سـعود، دربـاره افکـار وی را در جهان منتشـر کرد و براساس آن، یک بار دیگر مسـلمانان را تکفیر نمود که امروزه این تفکر در میـان گروهـایی وجود دارد و هر ازگـاهی طرف د اران آن هـا در قـالب گروهـای وحشـی «وهابیت، القاعده، طالبان و داعش» ظهور کرده و مسلمانان را به خاطر

۱- فارغ التحصیل سطح چهارم از جامعه المصطفی العالمیه، پژوهشگر موسسه تحقیقاتی حضرت ولی عصر..

مخالف با عقایـد آن ها از دم تیغ می گذارننـد. آن ها از زمان ابن‌تیمیه تاکنون در فتواهایشان حکم تکفیر مذاهب اسـلامی، به ویژه شـیعیان را صادر کرده و همواره در کشورهای اسـلامی باعث ایجاد فتنه و آشوب شـده‌انـد نمونه‌هایی از فتواهای تکفیری آنان را در بخش پایانی آورده‌ایم که ضدیت آن ها را با صلح مورد نظر قرآن و روایات ثابت می کند.

کلیدواژگان: صلح، دوستی، رحمت، رأفت، اهمیت صلح، راهکارهای صلح.

ص: ۵۷

جریان تکفیری و سیاست خشونت

منصور میر احمدی(۱)

علی اکبر ولدبیگی(۲)

ظهور جریان تکفیری در تحولات سیاسی اجتماعی جدید در جهان اسلام، حکایت از گونه خاصی از سیاست دارد که در نوشتار حاضر از آن به «سیاست خشونت» تعبیر می گردد. سیاست خشونت نوعی سیاست است که مهمترین ویژگی آن تجویز به کارگیری خشونت در فرایند رسیدن به آرمان و وضعیت مطلوب است. جریان تکفیری بر اساس چنین نگرشی تمامی فرایند های جاری در جهان را ناروا دانسته، با تجویز خشونت در سطوح مختلف در صدد مقابله با فرایند های مذکور و تحقق آرمان های خود هستند. علاوه بر این، نگرش آنان به قواعد و الزامات حاکم بر سیاست، نیز از ویژ گی های افراطی برخوردار است. پی آمد چنین دیدگاهی ظهور چرخه باطل خشونت در مناسبات سیاسی اجتماعی است که نگرش آنان به سیاست را تکمیل می کند. مقاله حاضر، با مطالعه و بررسی دیدگاه های سیاسی اجتماعی طرفداران جریان تکفیری، گونه شناسی خاصی از سیاست در نظر آنان توضیح می دهد. به نظر نگارنده این گونه از

سیاست، برخاسته از نظام معنایی خاصی است که در مقاله ضمن تبیین آن، تأثیرش را بر افکار سیاسی آنان توضیح می دهد.

کلید واژگان: جریان تکفیری، سیاست خشونت، نظام معنایی، افراطی گری، چرخه خشونت.

۱- دانشیار گروه علوم سیاسی دانشگاه شهید بهشتی.
۲- کارشناسی ارشد علوم سیاسی.

الگوی حکومت در اندیشه جریان سلفی تکفیری

محمد اسماعیل نباتیان(۱)

جریان های سلفی تکفیری گرچه در بستر اندیشه اهل سنت نضج و نمو یافته است، اما با عنایت به رویکرد آرمان خواهانه به خلافت راشده و تمرکز نظر و عمل خود بر خروج از وضع موجود و تحول آن به عصر سلف صالح، در زمینه های اعتقادی، سیاسی و اجتماعی، فاصله هایی از اهل سنت گرفته اند که می تواند الگوی حکومتی آن ها را متمایز نماید. الگوی حکومتی مورد نظر جریان سلفی تکفیری، در ساختار و کارکرد، به شدت ریشه در گذشته و خلافت راشده دارد و حتی شیوه دست یابی به قدرت سیاسی نیز در جهاد و یا انتخاب اهل حل و عقد خلاصه شده و برخلاف الگوی حکومت در اندیشه اسلامی معاصر، در مبانی و چارچوب، از تمسک به تجارب بشری جدید به شدت استنکاف دارد و با رویکردی متحجرانه و براساس برداشت های متعصبانه ظاهرگرایانه و با تفسیر به رأی از آیات و روایات، مدلی غیرپاسخ گو و مستبد و بر پایه قوانین شریعتی که خودشان تفسیر و تعریف می کنند، ابتنا دارد و مردم در

قبال این حکومت، صرفاً تکلیف دارند و به شدت مؤلفه های مدرن به ویژه در حوزه نقش مردم در قدرت را ردّ و تقبیح می کنند.

کلید واژگان: سلفی، تکفیری، حکومت، خلافت، جهاد.

۱- دانش آموخته حوزه علمیه قم و دکترای انقلاب اسلامی.

مبانی فکری دشمنی غرب با دین اسلام

ستّار جبّار الجابری(۱)

غربی هـا از بروز جریان های تکفیری در جهان اسـلام حمایت می کننـد. این رفتار غربی ها معلول برخی عوامل است. یکی از عوامـل آن، اعتمـاد بر منـابع و مراجع استشـراقی شـرور است. این مقاله به تبیین و بررسـی این مطلب با تکیه بر سه محور مبانی فکری دشمنی غرب با دین اسلام، سیاست غربی و جریانات تکفیری و گفتگوی تمدن ها و چالش جهانی سازی می پردازد.

کلیدواژگان: جریانات تکفیری، تروریسم، گفتگوی تمدن ها، جهان سازی، سیاست غرب.

۱- استادیار مرکز پژوهش‌های استراتژیک و بین المللی دانشگاه بغداد.

داعش و خشونت عریان:

فهم غیرعقلانی دین و ترکیب آن با فناوری‌های جدید

محمود شفیعی(۱)

«داعش»، نـام مخفف دولت اسـلامی عراق و شام است که بعـد از اشـغال بخشـی از سوریه و عراق به وسـیله تنـدروترین شاخه عراقی القاعده با رهبری «ابوبکر بغدادی» ظهور یافت و اینک به «دولت اسلامی» تغییر نام داده است. انواع خشونتهای بی‌منطق، وحشـیانه و ناقض اصول اخلاقی این گروه، آن هم به صورت پی‌درپی و در سـطح گسترده علیه نظامیان و شـهروندان عادی از زن و مرد و کـودک و بزرگ، دو کشور عراق و سوریه و چه بسـا خاورمیـانه را در بحرانی تلـخ و دل خراش فرو برده است. با وجـود این، مسـئله مورد نظر پژوهش حاضـر این است که این گروه مـدعی دیـانت و ایمـان، چگونه این همه خشونت نـاموجه براساس مبانی دینی، عقلی، انسانی و وجدانی را علیه هم کیشان و مؤمنان و شـیعیان عراق و سوریه با اتهام ارتداد و کفر اعمال می کند. فرضیه تحقیق حاضر در پاسخ به این مسئله این است که جذب شدن «داعش» به فناوریهای جدید و ترکیب یافتن

ناپـالوده این علاـقه بـا مجموعه عقایـد دینی خـام و صـیقل‌نـاخورده بـا تأملاـت عقلی و تجربههـای اجتماعی انسانی، زمینه ساز اسـتفاده جنون‌آمیز از فناوری جدیـد از سوی داعش علیه جهان اسـلام شـیعی و حتی سـنی و بلکه علیه بشـریت شـده است. در راسـتای اثبات این فرضـیه، چند بحث فرعی را دنبال کردهایم. ابتدا تعالیم مهم دینی و تعبیرهای آن که به اعمال خشونت آمیز رهبران قدیم و جدید «القاعده» موثر بوده بررسـی شدهاند. در این زمینه به دو بحث اساسـی «کفر و ایمان» و«جهاد» از گذشـته تـاکنون پرداختهایم. هم چنین به علاـیق گروه‌های تنـدرو القاعـده و داعش به فناوریهای سـختافزاری با تأکیـد بر بعـد نظامی و نرمافزاری دنیای مجازی اینترنت توجه شده است.

۱- دکترای علوم سیاسی و عضو هیئت علمی دانشگاه مفید.

در گام سوم، بازتابهای آموزههای دینی و علایق فناوری در زیست جهان این گروه ترسیم است و نیز مختصات زیست جهانی داعش بعد از معرفی آن به مثابه افق معنایی، معرفی شدهاند. زیست جهان داعش، مختصاتی دارد که به کنشهای خشن نظامی علیه شیعیان عراق و سوریه منجر شده است که ما در این زمینه استدلال کردهایم که مجموعه خشونتهای اعمال شده با ارجاع به چنان زیست جهان عقلانی ناشدهای، توجیه پذیر است. در پایان نیز بعد از جمع بندی، نتیجه گیری از بحثها چند توصیه فرهنگی

برای خشکاندن ریشه افراطگرایی خشن دینی ارائه کردهایم.

کلیدواژگان: داعش، کفر و ایمان، جهاد، فناوری، زیست جهان، خشونت.

ص: ۶۲

نقش قدرت های بین المللی در رشد و گسترش جریان های تکفیری و پی آمدهای آن بر جهان اسلام

مختار شیخ حسینی(۱)

محمد جواد خلیلی(۲)

شکل‌گیری و رشد سلفی‌گری تکفیری که امروزه به مهم‌ترین معضل جهان اسلام تبدیل شده است، در عوامل مختلفی ریشه دارد. تأکید بر عوامل داخلی و اندیشه‌ای این جریان، بخش زیادی از واقعیت جریان تکفیری را تبیین می‌کند، اما تحلیل جامع از عملکرد تاریخی و فعلی این جریان، درصورتی امکان پذیر است که متغیر استعمار و قدرت های بزرگ بین‌المللی را نیز در تقویت و توسعه این جریان درنظر داشته باشیم. به لحاظ تاریخی، پیوند اندیشه تکفیری سلفیه به رهبری «محمد بن عبدالوهاب» با قدرت سیاسی «آل سعود»، با هدایت و پشتیبانی «بریتانیا» برای مقابله با «عثمانی‌ها» صورت گرفت و این جریان در شبه جزیره عربستان، همواره در راستای منافع استعماری بریتانیا عمل کرده است. در دوران جنگ سرد نیز حمایت آمریکا از «القاعده» در افغانستان برای مقابله با نفوذ

«شوروی سابق»، واقعیتی تاریخی است که «بلوک غرب» از ظرفیت‌های این جریان جهت منافع استعماری خود بهره‌گرفت. در حال حاضر نیز این قدرت‌های بزرگ ازگسترش فعالیت جریان های تکفیری در برخی کشورهای اسلامی مانند عراق و سوریه حمایت می‌کنند.

گسترش و رشد تفکر تکفیری، فرصت‌هایی برای منافع قدرت‌های استعماری فراهم کرده است که از رشد آن در برخی مناطق جهان اسلام حمایت و در برخی مناطق با آن مقابله می‌کنند. با این رویکرد گزینشی، استعمارگران در مقاطعی، از جریان تکفیری

۱- دانش آموخته حوزه علمیه قم و دانشجوی دکترای علوم سیاسی دانشگاه باقرالعلوم قم.

۲- دانش آموخته حوزه علمیه قم و دانشجوی دکترای علوم سیاسی دانشگاه یاسوج.

حمایت کرده انـد و در مقـاطعی نیز با اسـتناد به عملکرد تروریستی و خشونت آمیز آن ها، زمینه تهاجم نظامی علیه کشورهای اسـلامی با ادعای مبارزه با تروریسم را فراهم نموده انـد. در این مقاله با بررسـی تاریخی نقش قدرت های بزرگ در تقویت و توسعه جریان های تکفیری، به ارتباط این دو متغیر با یکدیگر و تأثیرهای آن بر جهان اسلام خواهیم پرداخت.

کلید واژگان: سلفی گری، استعمارگران، اسلام، القاعده، وهابیت، آمریکا.

ص: ۶۴

اثر معکوس تروریسم بر کشورهای پشتیبان آن

رویکرد تحلیلی

محمّد هاشم البطاط[(۱)]

برخی از کشورهـای معاصر میزبـان و حامی گروه های تروریستی بوده و هسـتند، اما حقیقت آن است که این حمایت ها اثری معکوس به دنبال داشـته و دارد. حکومت های حامی پس از گذشت مدتی، خود از جمله قربانیان و زیان دیدگان اصلیِ گروه هـای تروریستی شـده انـد. این مطلب با تکیه بر تجربه و تجزیه و تحلیل های مبتنی بر پایه های دانش روانشناسـی سیاسـی قابل اثبات است.

کلیدواژگان: تروریسم، ۱۱سپتامبر، جامعه جهانی، پشتیبانی.

ص:۶۵

۱- استادیار علوم سیاسی دانشگاه مستنصریه عراق.

راهبردهای خروج از بازی برد - باخت در مواجهه با افراط گرایی اسلامی در خاورمیانه

حسین پوراحمدی(۱)

حامد اسفندیاری(۲)

یکی از زمینه های رشـد جریان های افراط گرایی موسوم به «اسـلامی»، فرصت هایی است که به ظاهر از قبل آن برای برخی از بازیگران ایدئولوگ فراهم می‌شود؛ مثلا در مناسبات قدرت در خاورمیانه، عربستان و قطر که حامی اصلی جریان های سلفی و وهابی می‌باشـند، با حمایت از این جریان ها به دنبال برهم زدن موازنه قدرت موجود در منطقه به نفع قطب اهل سنت درمقابل تشـیع هسـتند. در این بین، دولت سـعودی به همراه سـایر متحـدان منطقه‌ای خود توانسـته است که با صـرف هزینه های مالی و برقراری روابـط استراتژیـک بـا کشورهـای غربی و آمریکـا، ایـده «مقـابله بـا تشـیع» را محور فعالیت های راهبردی قـدرت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی در خاورمیـانه معرفی کنـد. بـا به کـار گرفتن چنین رویکردی از سوی بـازیگران مؤثر منطقه، راهبرد هم... گرایی منطقه ای در زمینه مقابله با افراط گرایی، شکل عملی به خود

نخواهد گرفت، زیرا حمایت از جریان های رادیکال، برگ برنده این گروه از بازیگران در مقابله با طرف‌های رقیب به حساب می‌آیـد. راه حـل مؤثر در مقـابله بـا افراط گرایی دینی، تلاش برای خارج کردن حمایت از افراط گرایی دینی به عنوان راهبرد مـؤثر در پیش برد شـرایط برد - بـاخت در مناسـبات منطقه‌ای در بین بـازیگران ذی نفوذ می باشـد. افراط گرایی دینی، بایـد با روشن گری‌ها و هم چنین شکل‌دهی به سازوکارهایی که بر تکالیف بازیگران تأکید دارد، از ابزار اعمال فشار خارج شود. در این پژوهش، با استفاده از روش کتاب‌خانه ای و

۱- دکترای روابط بین الملل و عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی.

۲- دانشجوی دکتری دانشگاه شهید بهشتی.

استفاده از منابع الکترونیکی، سعی می‌کنیم که راهکارهای تدوین راهبرد خروج از شرایط برد - باخت را در مواجهه با افراط گرایی دینی در بین بازیگران منطقه خاورمیانه شناسایی و معرفی کنیم.

کلیدواژگان: افراط گرایی، خاورمیانه، اسلام، برد- باخت.

ص: ۶۷

فتنه تکفیر

مولوی مولا بخش مبارکی[(۱)]

فتنه تکفیر یکی از دردناک ترین مصائب جهان اسلام است.

سال هاست که عـده ای به نام اسـلام، خون مسـلمانان زیادی را می ریزند و موجی از هراس و وحشت از اسـلام را در دل های غیر مسلمان به وجود آورده اند. پدیده تکفیر باید در چند مرحله مورد بررسی قرار بگیرد:

۱. تکفیر از تأسیس تثبیت

۲. جریان های تکفیری در دوره معاصر

۳. معیار اسلام و کفر در قرآن

۴. موجبات کفر در قرآن

۵. حرمت تکفیر اهل قبله در اندیشه علمای اسلام

در پایان مقاله نیز به بررسی سماع موتی خواهیم پرداخت.

کلیدواژگان: فتنه تکفیر، اسلام و کفر، علمای اسلام، سماع موتی.

۱- مدیر مدرسه دارالعلوم چاتف.

حرمت تکفیر نزد اهل سنّت

آخوند ابوبکر خوجملی(۱)

پدیده تکفیر که امت اسلامی اکنون به آن مبتلا شده است و حرمت و مصونت مسلمانان را تحت شعاع خود قرار داده است و خون، اموال و دیار آن ها را مباحث شمرده است. هیچ پایه و اساسی در شرع اسلام ندارد و آنچه از کلام علمای چهارگانه اهل سنت و فقها، مفرسان و محدثان بدست می آید این است که شخص با جاری نمودن شهادتین وارد اسلام می شود و عنوان اسلام و بنابر نظر برخی ایان به او منطبق می گردد و تحت هیچ شرایطی هیچ کس حق ندارد چنین شخصی را تکفیر و خارج از اسلام بداند، مگر اینکه امر متیقنی و برهان محمی بر کفر آن شخص دلالت نماید و طبق قاعده اهل سنت «من ثبت إسلامه فلا یزول بشک» ایمان هیچ کس با شک زائل نمی شود، و اساساً چنین اعمالی را تنها افراد جاهل و بی سواد مرتکب می شوند و اسلام و علمای مسلمانان از آن تبری می جویند.

ص: ۷۲

۱- امام جمعه نگین شهر.

حرمت تکفیر اهل قبله در اندیشه علمای اسلام

مولوی نذیر احمد سلامی[1]

پرسش اصلی مقاله این است: آیا گروه های تکفیری امثال داعش و غیره مشروعیت دارند و می توان ادعای تشکیل خلافت اسلامی آن‌ها را از نگاه کتاب و سنت وعلمای اسلام توجیه کرد؟

گروهک داعش، جبهه النصره و سایر تکفیری ها که به بهانه ادعای خلافت اسلامی دست به قتل و کشتارِ جمعیِ مردم بی گناه و تخریب بلاد، منازل، مساجد و معابد می زنند و از احساسات دینی و مذهبیِ مردمِ ساده لوح سؤ استفاده می‌کنند و خوش خدمتی به اربابان غربی خود، بدترین خیانت های ضد انسانی، اخلاقی و اسلامی را مرتکب می شوند، لازم است که صحت و سقم حرکات و دیدگاه های آن ها در پرتو کتاب سنت و فتاوی علما و اندیشمندان اسلامی سنجیده شود.

این مقاله با شرح آیات، روایات و فتاوی فقها، محدثین و علمای اسلامی ثابت کرده است که تکفیر اهل قبله عملی نازیبا و متضاد با موازین شرعی است و کشتار مسلمانان، تخریبِ حرث و نسل، بلاد و معابد و مساجد به بهانه جهاد

اسلامی،کاری است شیطانی که تمام سود آن عاید رژیم اشغالگر و ضرر آن بر امت اسلامی می شود.

فاکتورها و مستندات معتبری برگرفته از کتاب و سنت و فتاوی مفتیان عظام درجهت ابطال و غیر شرعی بودن دیدگاه تکفیری ها ارائه گردیده است و این که داعش و تکفیری ها یک پیوند آمریکایی، اسرائیلی و عربی است و با اهداف از پیش تعیین شده ، یعنی تأمین امنیت اسرائیلی، جلوگیری از نفوذ ایران اسلامی و اخوان المسلمین در منطقه و جوامع اسلامی است.

کلیدواژ گان: تکفیر، داعش، فتوا کیفر، کتاب و سنت، فقها و محدثین.

۱- . مدرس حوزه و دانشگاه و نماینده مردم در خبرگان رهبری.

مبانی اعتقادی جریان های تکفیری

مولوی عبدالصمد کریم زائی[1]

با مطالعه قرآن کریم و روایات نبی گرامی اسلام پی می بریم که تکفیر مسلمانان، مخالف آیات قرآن کریم، روایت نبوی، سیره پیامبر اکرم و صحابه و نظریات علمای اسلام می باشد و هیچ مدرک عقلی و شرعی ندارد و نباید به راحتی مسلمانان را تکفیر و با آبروی آنان بازی کرد.اولین و کمترین درجه مسلمانی اقرار و گواهی به وحدانیت خداوند تبارک و تعالی و رسالت پیامبر اکرم است. بنابر سخنان عموم مفسران، فقیهان و دانشمندان، خون و مال چنین شخصی محفوظ است و هیچ کس حق تعرض به او را ندارد، زیرا تکفیر مسلمان، پیامدهای سنگینی دارد؛ مانند مباح شدن مال و جان شخص تکفیرشده، حرام شدن زن او، ارث نبردن وی از خویشاوندانش و... این مقاله با بیان مهم ترین مبانی اعتقادی وهابیون تکفیری چون توحید و شرک، ایمان و کفر، بدعت و سنت، سماع موتی، و بررسی تطبیقی آن ها با دیگر مذاهب اسلامی در پی نقد اندیشه تکفیری است.

کلیدواژگان: توحید و شرک، ایمان و کفر، سماع موتی، وهابیون تکفیری، بدعت و سنت.

ص:۷۴

۱- . امام جمعه مسجد فاطمه الزهرای ایرانشهر، مدیر مدرسه خدیجه الکبری(ایرانشهر).

بررسی تطبیقی ایمان و کفر از دیدگاه مذاهب تکفیری

مولوی عبدالواحد خواجوی(۱)

ظهور جریان های تکفیری در کشور های اسلامی و تکفیر مسلمین توسط این گروه ها از مسائلی است که امروزه جهان اسلام دچار آن شده است.

گروه های تکفیری با سوء استفاده از الفاظی مانند شرک، کفر، بدعت و امثال آن، مسلمین را به کفر متهم می کنند. اما با بررسی معنای اسلام و کفر در قرآن و روایات، بطلان اعتقادات آن ها معلوم می گردد. لذا علمای اسلام در طول تاریخ، تکفیر مسلمین را تحریم کرده اند و اقوار به شهادتین را معیار اسلام دانسته اند. تفکر تکفیر پیامدهای بدی برای جهان اسلام دارد که موجب اسلام هراسی و سوء استفاده دشمنان اسلام می شود - با توجه به آیات و روایات تنها راه برون رفت از این معضل اتحاد مسلمین در مقابل جریان های تکفیری می باشد.

کلیدواژگان: ایمان و کفر، معیار اسلام، جریان های تکفیری، وحدت اسلامی.

۱- . امام جمعه اهل سنت شیراز.

حرمت تکفیر اهل قبله در اندیشه علمای اسلام

مولوی جواد روحانی لاشاری[(۱)]

امروز جریان های تکفیری، بسیاری از مسلمانان را مشرک و کافر می خوانند این منش تکفیری ها با اقوال علمای اهل سنت مخالف است. علمای اهل سنت همواره اهل قبله را مسلمان دانسته اند و از تکفیر مسلمانان پرهیز می کردند. این مطلب با دقت در سخنان علمای اهل سنت به دست می آید. این مقاله به جمع آوری اقوال علمای مسلمین در این باره می پردازد.

کلید واژگان: ایمان، اسلام، کفر، ارتداد، اهل قبله، فرق، وهابیت و....

ص: ۷۶

۱- محقق و پژوهشگر.

بررسی تطبیقی توسل از دیدگاه مذاهب اسلامی و نقد خطاهای وهابیت

ماموستا سیدعبدالقادر حسینی(۱)

یکی از مسائلی که باعث بروز اختلاف در میان مسلمانان شده است مسئله توسل می باشد. منشأ توسل باورهای دینی است که با توجه به گسترهٔ اسلام و وجود مذاهب و مکاتب مختلف، به طور طبیعی نمودهایی پرتنوّع یافته است. در زمینه توسل بر آیات و روایات فراوانی استناد شده است. با صرف نظر از روایات و اقوال پرشماری که دربارهٔ توسل در سطح مفاهیم نظری وجود دارد، روایات بسیاری یافت می شود که نمونه های عملی توسل را در میان مردم مسلمان از سده های نخست نشان می دهد. با ژرف نگری در منابع اسلامی به این نتیجه می رسیم که توسل انواع مختلفی دارد. جواز بعضی از انواع توسل مورد اتفاق همه دانشمندان اسلام جایز، بعضی از آن ممنوع و بعضی دیگر مورد اختلاف است. توسل به حقّ نبی، توسل به آثار نبی و توسل به دعای نبی و اولیای الهی بعد از حیات، از انواع اختلافی توسل است.

در قرن هشتم، ابن تیمیه بعضی از انواع توسل را دارای اشکال دانست و شکاف بزرگی را بین مسلمانان ایجاد نمود. محمدبن عبدالوهاب نیز در قرن دوازدهم آن را تشدید بخشید و این مسئله باعث اختلاف میان مسلمانان شده به طوری که امروزه در جهان اسلام وسیله نفی و تکفیر عده ای از مسلمانان گردیده و لطمه ها و ضربات جبران ناپذیری بر پیکره جهان اسلام وارد ساخته است. در این نوشتار پس از بررسی مفهوم توسل، به دیدگاه قرآن، روایات و سیره مسلمین در این باره پرداخته شده در پایان به شبهات پیرامون پاسخ داده شده است.

کلیدواژگان: توسل، آیات، روایات، اهل سنت، اهل بیت، ابن تیمیه.

ص: ۷۷

۱- محقق و مدرس دانشگاه.

بررسی تطبیقی ایمان و کفر از دیدگاه مذاهب اسلامی و جریان های تکفیری

ماموستا محمود ابن الخیاط(۱)

جریان تکفیر مسلمانان امروزه یکی از معضلات جهان اسلام به شمار می آید که گریبان گیر بسیاری از مسلمان های مظلوم و بی گناه شده است در این مقاله با بررسی مسأله اسلام و کفر از دیدگاه قرآن و سنت و برخی ازعلماء اسلام اثبات می کند که انسان با ذکر شرط و تبیین به جرگه اسلام وارد می شود و نباید کسی را به آسانی محکوم به کفر کنیم چرا که مصادیق تکفیر از منظر قرآن و سنت بیان شده است.

کلیدواژگان: تکفیر، اسلام، قرآن و سنت، علماء اسلام.

۱- مدیر مدرسه علوم دینی سقز.

تکفیر از دیدگاه قرآن

احمد سارمی(۱)

دین اسلام پیام آور صلح و آشتی است. این دین ظهور پیدا کرد تا مردم را از تاریکی های جهالت و نادانی به نور ایمان رهنمون سازد.

خداوند متعال برای متمایز ساختن کافر از مسلمان نشانه های ظاهری، که همان گفتن شهادتین است، در نظر گرفته تا هر کسی که به آن‌ها اقرار کند، مسلمان و هر کسی که منکر آن ها شود کافر است.

مسلمانان در عصر پیامبراسلام در زمینه اصول و فروع دارای یک روش بودند، ولی دیری نپایید که فتنه ای بزرگ پدیدار گشت و برخی از مسلمانان بر اساس فهم غلط و بینش نادرست از اسلام، مسلمانان گناه‌کار را تکفیر کردند.

نوزاد آن فتنه، روز به روز بزرگ‌تر شد، تا جایی که برخی، بزرگان دین را نیز تکفیر کردند. پس از مدتی آتش فتنه فروکش کرد و این اندیشه وارونه متلاشی شد، ولی به خاطر آگاهی اندک برخی از مسلمانان از رهنمودهای واقعی اسلام، بار دیگر این فکر از سرآستین فریب خوردگان استکبار سردرآورد و گروهی فریب خورده

به این‌گونه افکار و اعتقادات گرایش پیدا کردند، و پا را فراتر ازهم کیشان گذشته خود گذاشته، بلکه بر اساس اصول و مبانی دیدگاه های افراطی برخی از خوارج، هر کسی به آن نپیوندد و اعتقادات آن ها را قبول نداشته باشد، نیز کافر است. براین اساس، این مقاله، اندیشه تکفیر، از دیدگاه قرآن، سنت، ائمه و مجتهدین بررسی نموده و ریشه ها و عوامل تکفیر مسلمانان و پیامدها و آثار آن را در جامعه اسلامی بر شمرده است و راه حل های برون رفت از آن را اشاره نموده و وظیفه علمای اسلام در برابر حرکت تکفیری ها را به صورت خلاصه نگاشته است.

کلید واژگان: قرآن، رسول اکرم، اسلام، ائمه، مجتهدین، تکفیر، تفسیق، متکلمین.

۱- استاد حوزه علمیه اهل سنت تربت جام.

حرمت تکفیر اهل قبله در کتاب و سنت

عبداللطیف عرب تیموری(۱)

با گسترش اسلام و جذب قلوب انسان ها به این دین مبین، ستون های کفر و استکبار به لرزه در آمد، از این جهان کفر سعی کرد با تمام قوا در مقابل جهان اسلام صف آرایی کند و از هیچ فتنه

و توطئه ی چشم پوشی نکنند، امروزه با پاشیدن بذر تکفیر در میان مسلمانان سعی در تضعیف کردن وجهه اسلام و مسلمین را دارد، در این مقاله با بررسی حرمت تکفیر اهل قبله در کتاب و سنت با اتکا به منابع تفسیری و روایی و تاریخی از منظر اهل سنت و شیعه، و با بیان آثار تکفیر در جهان اسلام در پی دفع توطئه استکبار و بیداری مسلمانان جهان می باشد.

کلیدواژگان: تکفیر، کتاب و سنت، اهل قبله، صحابه.

ص: ۸۰

۱- استاد حوزه علمیه اهل سنت تربت جام.

توسل از دیدگاه قرآن و سنت

ماموستا عبدالسلام کریمی[1]

یکی از مسائلی که وهابیت با سایر مسلمین در رابطه با آن اختلاف دارند، مسئله توسل است. برخی از اقسام توسل به اجمال مسلمین مشروع است و برخی از اقسام آن به اتفاق غیر مشروع است، اما آنچه که مورد اختلاف است، توسل به جاه و دعا و آثار پیامبر و اولیایی الهی در عالم برزخ می باشد که وهابیت آن را بدعت یا غیر مشروع می دانند ولی طبق عموم آیات قرآن و روایات صحیح نبوی و سیره صحابه و مسلمین و طبق تصریح علمای بزرگ اهل سنت، حتی بعد از رحلت ایشان نیز، توسل به جاه و دعا و آثار ایشان جایز است.

کلیدواژگان: توسل، کلمات علما در مورد توسل، استغاثه، معیار توحید و شرک.

۱- محقق و استاد حوزه و دانشگاه.

اسلام، آیین صلح و دوستی و رأفت و رحمت

مولوی غلام یحیی شاه مردی(۱)

دین اسلام دارای تعالیم مترقی و تکامل یا فتنه ای است که از جانب آفریدگار جهانیان برای رشد و تعالی انسان ها صادر شده است. در تعالیم اسلامی، وجود صلح و آرامش و دوری از تشویش در جامعه از جایگاه بالا-یی برخوردار است. با توجه در آموزه های اسلامی به خوبی می توان دریافت که ایجاد صلح و برادری در صدر امور اجتماعی قرار دارد و تا جایی که بتوان از نزاع و اختلاف باید دوری کرد و فقط در مواردی که هیچ گونه راه حلی در برابر بعضی افراد مغرض وجود نداشته باشد دستور به گزینه جنگ و قتال داده شده است. در این مقاله درصدد هستیم جایگاه صلح، دوستی و رحمت را در دین مبین اسلام نشان داده و با تکیه بر مبانی اعتقادی به شبهات پیرامون پاسخ دهیم.

کلیدواژگان: اسلام، صلح، مودت، رحمت، اصلاح ذات البین.

۱- محقق و مدرس حوزه علمیه اهل سنت تربت جام.

اسلام آیین صلح و دوستی و رحمت و رأفت

خلیل صیادی(۱)

در گذر تاریخ، همواره گروه هایی پدیدار شده اند که به نام اسلام و برپایی آیین آن، دست به نسل کشی انسان هایی زده اند که اعتقاداتشان با اعتقادات آن ها همسان نیست. آن ها برای موجّه جلوه دادن اعمال خود و نیز متقاعد کردن پیروان خود ناگزیر بودند به آیات قرآن استناد کنند. شماری از این گروه ها و پیروان آن ها از روی جهل گرفتار این اعمال پست و رذل شده اند و می پنداشته اند اعمالشان نزد خداوند متعال دارای اجر است.)الَّذِینَ ضَلَّ سَعْیُهُمْ فِی الْحَیَاهِ الدُّنْیَا وَهُمْ یَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ یُحْسِنُونَ صُنْعًا((۲) مواجهه این افراد با آیات قرآن به صورت کاملا گزینشی صورت می گرفت. آن ها آیاتی را سرلوحه خود قرار می دادند که در آن سخن از جنگ و کشتار به میان آمده است. بدون این که این آیات را بررسی کنند و با نظام کلی قرآن و روح اسلام تطبیق دهند، به آن استناد می کردند. آن ها آیاتی را که در آن ها سخن از صلح و سازش و رفتار مسالمت آمیز با پیروان ادیان دیگر

مطرح شده بود، نادیده می گرفتند و یا به نسخ آنان قائل می شدند. این افراد چهره خشن و خونریزی از اسلام به جهانیان ترسیم می کردند و به جای آن که به اسلام خدمت کنند به آن خیانت می کردند. در این مقاله آیاتی که این افراد برای پیشبرد اهداف و توجیه اعمال خود به آن استناد می جویند و مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

کلیدواژگان: اسلام، صلح و دوستی، رحمت و رأفت.

ص: ۸۳

۱- استاد حوزه علمیه محمدیه نگین شهر.

۲- . کهف/۱۰۴.

تکفیر و حقوق بشر اسلامی

آبتین امیری

تکفیر در جهان اسلام به معضلی فراگیر و تهدیدی برای تمامی مذاهب اسلامی تبدیل شده است. رشد روز افزون تکفیری ها که حاصل قرائت خشک از اسلام و برخی نابسامانی های اجتماعی مثل جهل، بی سوادی و فقر در کشورهای اسلامی است، ضرورت اتحاد علما را برای مقابله با این پدیده ضروری می نماید.

تفکر تکفیری نه تنها خطری برای مسلمین است، بلکه خطری برای بشریت به حساب می آید چون طبق مبانی این تفکر همه حقوق انسانی که مورد اتفاق تمام انسان ها است از قبیل حق حیات، حق آزادی و... زیر پا گذاشته می شود. حقوق انسانی که قرآن و سنت نبوی، در هر موقعیتی از آن دفاع کرده و جان و مال و آبروی مردم، حتی غیر مسلمین را محترم شمرده، توسط گروه های تکفیری پایمال می شوند.

کلید واژگان: حقوق بشر اسلامی، نقض حقوق بشر، تکفیر، وحدت اسلامی.

ص: ۸۴

اسلام، آیین صلح و دوستی و رأفت و رحمت

با نظری بر درجه بعد گروه های افراطی از اسلام

عبدالله دریایی صلغی(۱)

گروه های تکفیری به نام اسلام، مسلمانان را کافر و مشرک می خوانند و جنایات بسیار زشت و خشونت آمیزی را نسبت به مسلمانان روا می دارند. حال آ ن که هیچ یک از این رفتارها با اسلام سازگار نیست زیرا اسلام دین رأفت، رحمت و دوستی است. و رفتارهای خشونت آمیز گروه های تکفیری از اصل رأفت اسلامی به دور است.

کلیدواژگان: جنایت های تکفیری ها، رأفت و رحمت در اسلام، تعارض رفتارهای تکفیری ها با اصول اسلامی.

۱- . مدرس حوزه علمیه اهل سنت.

حرمت تکفیراهل قبله در کتاب و سنت و اندیشه علمای اسلام

عید محمد عرب بیاس آبادی(۱)

امروزه جریـان های تکفیری جان و مال مسـلمانان را مباح می داننـد و به سادگی خون آنان را می ریزد و مالشان را غارت می کنند حال آن که بر حسب قرآن، سنت، اقوال علماء، تکفیر مسلمانان کاری نامشروع و گناهی نابخشودنی است.

کلیدواژگان: تکفیر، تکفیر اهل قبله، عدم جواز تکفیر اهل قبله.

ص: ۸۶

۱- استاد حوزه علمیه خواف.

نقش گروه‌های تکفیری در تغییر نقشه منطقه

بهروز خیریه(۱)

یکی از مسائل عصر حاضر، سر برآوردن گروه‌های تکفیری در منطقه و گسترش آن به اقصی نقاط جهان است. تا جایی که گسترش سریع و وسیع این گروه‌ها و تحرکات نظامی آنان در اغلب نقاط جهان، تا حدودی توازن قوا و نظم جهانی را در هم ریخته و با توجه به این‌که اغلب تحرکات آنان در کشورهای اسلامی و حریم زندگی مسلمانان اتفاق افتاده است، تبعات مصیبت باری برای جوامع اسلامی داشته است.

اما در پشت صحنه گروه های تکفیری، ابر قدرت های استعمارگر حضور دارند که با ایجاد اختلاف در بین مسلمین و ترویج تفکر تکفیر در بین فرق مختلف، و با هدم آثار تمدن اسلامی در کشور های اسلامی توسط عوامل تکفیری خود، در پی تسلط بر منطقه خاورمیانه و تجزیه کشور های مسلمان هستند و از آن با تعبیر طرح خاورمیانه یاد می کنند. و گروه های تکفیری ابزاری برای اجرایی این طرح از سوی غربیها می باشند.

در این مقاله سعی بر این است تا با واکاوی مسئله، به بررسی تأثیرات این طرز فکر بر جغرافیای منطقه بپردازیم.

کلید واژگان: اسلام، تکفیر، گروه های تکفیری، تغییر نقشه منطقه، خاورمیانه جدید.

۱- نویسنده و محقق.

معرفی و بررسی شیوه های مقابله با تکفیر در جهان اسلام و آثار آن

سید معصوم عبداللهی[1]

در عصر حاضر، جهان اسلام به شدت دچار معضل خطرناک جریان های تکفیری شده است. هر روز در گوشه و کنار دنیا خون مسلمین بی گناه ریخته می شود.

با توجه به علل شکل گیری و ترویج تفکر تکفیری در بین مسلمین، بر همه مسلمانان لازم است راه های مقابله با آن را در پیش گرفته و این تفکر را ریشه کن نمایند در این راستا اعتدال گرایی، بالا بردن سطح آگاهی مسلمانان، ترویج تفکر وحدت، توسط علما در بین اقشار مردم می تواند تأثیر زیادی داشته باشد.

کلیدواژگان: مقابله با تکفیر، وحدت، میانه روی، مبارزه با تکفیر.

۱- مدیر حوزه علمیه احناف خواف.

ص:۸۹

تفاوت میان جنبش‌های انقلابی و جریانات تکفیری و تروریستی

احمد مصطفی(۱)

علا حسن مصطفی(۲)

سال های اخیر شاهـد تحولات و جنبش های بزرگی در جهان عرب و اسـلام در پاسخ به یوغ و سـتم حاکمان و پادشاهان بوده است. این جنبش‌هـا، جنبش هـای انقلابی یـا بیـداری اسـلامی جهت مطـالبه حقوق غصب شـده مردم؛ شامل: آزادی، عـدالت اجتمـاعی و برابری بوده است. این مطالبـات – خواه مـدنی باشـند و خواه اسـلامی – اجمالاً ـ با اصول و مبانی شـریعت اسـلامی سازگار و در راستای آن است.

شکـل گیری این جنبش‌هـا در واکنش به بهره‌منـدی گروه انـدکی در جوامع از اکثریت اموال و ثروت‌های کشور ها همراه با به حاشیه رانده شدن دیگران توسّط گروه‌های اکثریت بی‌استثناء، یا غلبه‌یافتن گروهی نژادی یا مذهبی و شاخص شدن

تفاوت میان جنبش‌های انقلابی و جریانات تکفیری و تروریستی

احمد مصطفی(۳)

علا حسن مصطفی(۴)

سال های اخیر شاهـد تحولات و جنبش های بزرگی در جهان عرب و اسـلام در پاسخ به یوغ و سـتم حاکمان و پادشاهان بوده است. این جنبش‌هـا، جنبش هـای انقلابی یـا بیـداری اسـلامی جهت مطـالبه حقوق غصب شـده مردم؛ شامل: آزادی، عـدالت اجتمـاعی و برابری بوده است. این مطالبـات – خواه مـدنی باشـند و خواه اسـلامی – اجمالاً ـ با اصول و مبانی شـریعت اسـلامی سازگار و در راستای آن است.

شکـل گیری این جنبش‌هـا در واکنش به بهره‌منـدی گروه انـدکی در جوامع از اکثریت اموال و ثروت‌های کشور ها همراه با به حاشیه رانده شدن دیگران توسّط گروه‌های اکثریت بی‌استثناء، یا غلبه‌یافتن گروهی نژادی یا مذهبی و شاخص شدن

آن‌ها در میان گروه های دیگر و منحصر کردن همه قدرت‌ها و ثروت‌ها در خودشان بوده است.

مـا به این جنبش‌هـا، بـا مـاهیّت‌هـای این گونه، جنبش هـای انقلابی و بیـداری اسـلامی می گوییم. از سویی دیگر؛ جنبش‌های دیگری پدیدار شده است؛ این جنبش‌ها از سوی گروه‌هایی با ویژگی و مشـخّصه تنگ‌نظری و انحصارطلبی شکل گرفته که از پایه و

۱- . عضو شورای آفریقایی مطالعات توسعه، پژوهش گر و مشاور اقتصادی، اجتماعی و سیاسی؛ نویسنده آزاد؛ مسئول روابط خارجی داوری بین المللی و ابزارهای جایگزین جهت حل و فصل منازعات؛ مترجم رسمی و قانونی معروف؛ متخصّص و مجرّب در حل و فصل مناقشه میان فرهنگ ها و دارای مهارت های حرفه ای و سازمانی.

۲- . کارشناس و مشاور اقتصادی در عرصه های خدماتی و رفاهی؛ فعّال سیاسی، کارشناسی صداوسیما، صنعاء شهرک شمیله.

۳- . عضو شورای آفریقایی مطالعات توسعه، پژوهش گر و مشاور اقتصادی، اجتماعی و سیاسی؛ نویسنده آزاد؛ مسئول روابط خارجی داوری بین المللی و ابزارهای جایگزین جهت حل و فصل منازعات؛ مترجم رسمی و قانونی معروف؛ متخصّص و مجرّب در حل و فصل مناقشه میان فرهنگ ها و دارای مهارت های حرفه ای و سازمانی.

۴- . کارشناس و مشاور اقتصادی در عرصه های خدماتی و رفاهی؛ فعّال سیاسی، کارشناسی صداوسیما، صنعاء شهرک شمیله.

اساس با هدف تأمین منافع کشورهای خاص، پیگیری هدف سیاسی مشخّص، سرنگونی و به حاشیه راندن سیاسی، اقتصادی و اجتماعی برخی گروه‌ها و سازمان‌ها در منطقه خاورمیانه انجام شده است. این جنبش‌ها در گروه‌هایی نمود یافته که به نام دین، خاورمیانه را فریب داده و بر آن حاکم شده‌اند. این گروه‌ها گمشده خودشان را در دین غیر معتدل و افراطی یافته‌اند تا از واقعیت تلخ خود و نبودشان در راس حاکمیت کشورهای هدف فرار کرده و از این جوامع انتقام‌گیری کنند. با توجّه به نا آگاهی این گروه‌ها نسبت به گزاره های علمی و حیاتی دیگر؛ جذب آن‌ها به اسم دین برای ارتکاب کارهایی که به خودشان آسیبی نمی رساند؛ بلکه جوامع، ادیان و باورهای اعتقادی آن‌ها بطوریکسان دچار ضرر می کند؛ آسان است. این، همان چیزی است که تحت عنوان جنبش‌های تروریستی یا تکفیری از آن یاد می کنیم.

ص: ۹۲

ارتباط اسلام ستیزی با جریان های تکفیری

دکتر محمد خلیل از تونس

جریان های تکفیری که اخیراً در برخی از کشورهای عربی، اسلامی، آفریقایی و حتی اروپایی سر برآورده اند و گسترش یافته اند، تصویری از اسلام به نمایش می گذارند که یک تصویر مسخ شده، دروغین و سرشار از شبهاتِ باطل است این امر باعث شده است که غیر مسلمانان تصاویری از اسلام را در تکفیری ها ببینند که آن تصویر را درست ترین تصویر از اسلام می شمارند و در نتیجه بیشتر از اسلام متنفر می شوند و از آن انتقاد می کنند، در این مقاله با بررسی جریان های تکفیری و نقش استعمارگران و غربیون در ترویج و تحکیم این جریان ها به یهودی بودن فکر تکفیری ها اشاره و با توجه دادن به فعالیت های صهیونیسم از طریق رسانه ها و مسائل اقتصادی و سیاسی در راستای اختلاف افکنی و تحریک مسلمانان بر علیه یکدیگر، در پی تقویت جریان های تکفیری اند، به نظر نویسنده بیداری اسلامی از مسیر خود منحرف شده و راه دعوت به سوی خدا از طریق حکمت و پند و اندرز نیکو را کنار نهاده است و راه جنگ و دشمنی با یکدیگر را در دستور کار قرار گرفته است. در این

مقاله ضمن بیان منطق و مبانی جریان ها تکفیری به آثار اجتماعی و سیاسی جریان های تکفیری بر جوامع اسلامی و به راه حل های مقابله با این جریان ها پرداخته است.

خطرات جریان های تکفیری علیه اسلام، مسلمانان و عالم بشریت

شیخ محمد علی کیوه(۱)

امت اسلامی امروز به تیغ تکفیر افراطی مجروح است. مداوای این جراحت نیازمند بحث و بررسی در خصوص خطرات جریان های تکفیری برای امت و عوامل شکل گیری جریان های تکفیری است.

ص: ۹۴

۱- ریاست کمیته علمی پژوهش ها و مطالعات تونس و اتحادیه صوفیان مغرب اسلامی.

در گذر تکفیر فکری و تکفیر جنایتکارانه

جعفر محمد حسین فضل الله(۱)

تکفیر عملی که منجر به قتل و جنایت می شود از دو عامل نشأت می گیرد. اول فراتر رفتن تکفیر از سطح اندیشه به تکفیر شخص و دوم شرایط محیطی که فرد تکفیری در آن رشد می کند. اعتقاد به یگانه بودن حقیقت مسلتزم پذیرش حقانیت یک اندیشه و بطلان اندیشه معارض آن می شود. طبعا اگر در اندیشه ای شرطی برای پیوستن به اسلام باشد، اندیشه های دیگر که فاقد آن شرط باشند کفر به حساب می آیند. همچنان که قرآن نیز به صراحت برخی اندیشه های را کفر خوانده است. اما فرق است میان تکفیر اندیشه و تکفیر صاحب آن. با دقت در مضمون آیات قران در می یابیم که قرآن برخی اندیشه های را کفر شمرده و همین کافران را گاهی به خاطر صفات و رفتارشان مذمت و گاهی ستایش کرده است. تاریخ معصومین نیز نشان می دهد که آنان نیز در عین باطل شمردن اندیشه های کافران با صاحبان آنها تعاملات علمی و اجتماعی داشته اند. عدم درک صحیح و تحلیل عمیق روایات پیامبر و بکار نبستن عقل موجب

برداشت سطحی از روایات و تسری دادن تکفیر از اندیشه به تکفیر شخص می شود. خصوصیات اخلاقی و زمینه های تربیتی که موجب می شود فرد پاکی را تنها در اندیشه خود بیابد و دیگر اندیشه ها و صاحبان آنرا نجس بشمارد منجر به حذف و نابود کردن دیگران می شود. فراهم کردن شرایط پژوهش در زمینه پیشرفت اندیشه ها و اجازه دادن به ارائه اندیشه های مختلف در جامعه مانع از رشد تکفیر جنایتکارانه خواهد شد.

۱- از علمای شیعه‌ی تاثیر گذار در لبنان و استاد حوزه و فرزند علامه فضل الله.

خطر تکفیر برای جوامع اسلامی

صلاح الدین سنوسی(۱)

با بروز حوادث ناگوار ناشی از تکفیر در جامعه اسلامی بررسی بحث تکفیر و خطر آن ضرورت می یابد.

تکفیر از ریشه کفر به معنی اعتقاد نداشتن یا انکار خدا و پیامبری حضرت محمد صلی الله علیه و اله و سلم و انکار ضروریات دین می باشد و معنی آن نیز نسبت دادن کفر به کسی می باشد. قرآن و حدیث براین مطلب شهادت می دهند که کسی که شهادتین را گفته باشد مسلمان است و کسی حق کافر دانستن او را ندارد. ممکن است به صورت مطلق اندیشه ای کفر باشد اما صاحب آن را نمی توان کافر دانست مگر اینکه حجت بر او تمام شده باشد. که این امر نیز تنها از عهده عالمان و مفتیان دین بر می آید.

تکفیر در صدر اسلام بوجود آمد و همچنان نیز در گروه های مختلف ادامه دارد. هر چند اندیشه آنان باهم مختلف است اما شیوه عمل آنان یکسان می باشد چرا هر دو حاکمان خود را تکفیر و دعوت به شورش بر ضد آن ها می کنند. درحالی که اسلام

بشدت درباره تکفیر مسلمانان هشدار داده است و علما نیز گفته اند: نباید کسی را تکفیر کرد مگر با دلایل قطعی آشکار تر از خورشیدی که در روز می تابد. چرا که تکفیر سبب تفرقه، گمراهی، اهمال و تحریف مقاصد شریعت و مانع نشر اسلام می شود. بنابراین لازم است که خطر تکفیر برای همه امت اسلام را گوشزد کرد و به امت اعلام کرد که تکفیر نتیجه توطئه دشمنان است. هم چنین برای جلوگیری از رواج تکفیر به بررسی مجدد عقاید و فقه همت گماشت و اعتدال را بر پایه مشترکات مسلمانان در جامعه ترویج کرد.

۱- امام جماعت حوزه و از رهبران با نفوذ سیاسی در حوزه تکفیر و صاحب تالیفات و سخنرانی های متعدد در حوزه فوق.

خطرهای گروه های تکفیری علیه اسلام و مسلمین

شیخ عبدالمجید عمار(۱)

تکفیر خطرناک ترین پدیده امت اسلام است که از خوارج آغاز و منجر به تفرقه امت اسلام شد. تا جایی که در عصر عباسی برای سرگرم کردن مردم اختلاف ها تشدید شد. بعدها احمد بن حنبل و ابن تیمیه و ابن عبدالوهاب سه ضلع مثلثی شدند که با استفاده از اختلاف امت به این پدیده دامن زدند. بنابراین پدیده تکفیر سه مرحله طی کرده و اکنون در مرحله چهارم قرار دارد.

أ. مرحله خوارج

ب. مرحله بروز مذاهب فقهیه و جنگ کلامی و عقیدتی

ج. مرحله ابن تیمیه و ابن عبدالوهاب

در حال حاضر گروه های زیادی وجود دارد که می توان به عنوان گروه های تکفیری مورد بحث قرار داد. برای مقابله با این جریان لازم است مجامع عملی در میان علمای مسلمان تشکیل داد تا ضوابط مشترک را استخراج کرده و کافر و مسلمان را از هم مشخص کنند. هم چنین با نوشتن کتابچه و تاسیس شبکه ماهواره ای و شبکه های

اجتماعی وکنفرانس و کارگروه به مقابله با این خطر همت گماشت.

۱- از علمای برجسته مذهبی و سیاسی با نفوذ.

جریانات تکفیری و تخریب بناهای اسلامی (در عراق به عنوان نمونه)

ندا علیوی لعیبی عبودی(۱)

منهـدم کردن گنبد و بارگاه ها، قبور و بناهای اسـلامی از زمان حاضـر شـروع نشده است؛ بلکه این، شـیوه ای است که جنبش وهّابیّت از آغاز جنبش خود آن را در صدر کارهای خود به بهانه تخریب مظاهر شـرک قرار داده است و فرزندان نامشـروعش چون داعش در پیروی از آن ها در پی تخریب شـعائر اسلامی برآمده اند، از این رو در این مقاله با اشاره به جنایات گروه های تکفیری و تخریب بسـیاری از بارگاه ها و قبور اولیاء در سوریه و بسیاری از کشورهای اسلامی علی الخصوص عراق و ارزیابی تـاثیرات منفی این جنایات، این نکته را مورد توجه قرار داده که برای رویارویی با جریان‌های تکفیری در تخریب آثار اسـلامی بایستی علاوه بر وحدت و همدلی دولت ها و ملت های کشورهای مسـلمان بایستی توجه ویژه ای به آثار فرهنگی و تاریخی و بناهای اسلامی شود و آنها به یک میراث و ثروتی ارزشمند در میان ملت ها و دولت ها تبدیل شوند.

۱- کارشناسی ارشد علوم سیاسی و پژوهشگر وزارت آثار باستانی.

تکفیر

شیخ مهدی رعد(۱)

تاریخ اسلام از زمان امیر المومنین تا کنون شاهد پدیده تکفیر بوده است که در از خوارج شروع شده و به جریان های تکفیری عصر ما که از اخوان المسلمین شروع شده رسیده است. حکم به کفر دیگران امر مهمی است که اسلام بر اجتناب از آن تاکید کرده و آنرا منوط به دلایل واضح کرده است. اما برخی به خاطر عدم درک اسلام و توقف در ظاهر نصوص به آن مبادرت ورزیده اند. درحالی که از آثار مترتب بر آن چه در دنیا و چه در آخرت غافل بوده اند. تکفیر ممکن است دینی یا سیاسی یا فکری باشد. برخی از مردم در امر تکفیر افراط و برخی تفریط کرده و برخی در مسیر اعتدال قدم برداشته اند. اما افراط در تکفیر به نام همه مسلمانان معرفی شده است. گسترش بی دینی در میان مردم و امتناع حکومتها از عمل به اسلام و برخورد وحشیانه با اسلام گرایان از طرفی و سطحی بودن تعالیم دینی مسلمانان موجب بروز پدیده تکفیر شده است. از جمله جریانات تکفیری می توان القاعده، سلفی های جهادی، گروه تکفیر و هجرت، الطلیعه سلفی

جهادی و جمعیه العدل و الاحسان را نام برد. برای درمان پدیده تکفیر باید نهادهای اجتماعی و آموزشی، نهادهای تبلیغی و ارشادی، نهادهای اجتماعی، موسسات خبری و موسسات فرهنگی به گسترش فرهنگ علم و اعتدال و بررسی راهکار های حل مشکلات جامعه بپردازند تا مسلمانان به جای درگیری های داخلی به فکر مقابله با صهیونیسم و غرب باشند.

ص:۹۹

۱- از محققین و پژوهشگران در علوم دینی و از مبارزان و تاثیر گذاران در جنوب لبنان.

چگونگی پیدایش تکفیر و خارجی گری

احمد راسم النفیس(۱)

شناخت پیشینه تاریخی تکفیر برای تحلیل صحیح مسائل پیش آمده در جهان اسلام ضروری است. با دقت در تاریخ اسلام و پیشینه تکفیر، مشخص می شود که تکفیر به دوشاخه مهم تقسیم می شود:

اول: تکفیرسلطه گرا و حکومت محور، که توسط حاکمان برای تحکیم پایه های حکومت خود و برای سرکوب مخالفان و توجیه اشتباهات خود، از حربه تکفیر مخالفان استفاده کرده اند.

دوم: تکفیر خوارجی، که عموم مردم را به خاطر کج فهمی خود از دین تکفیر می کردند. این نحوه تفکر از خوارج صدر اسلام سرچشمه گرفته و در طول تاریخ، افرادی به این نوع تکفیر دم می زدند. و در دوران معاصر برخی از تکفیری ها وهابیون و گروه های دیگر تکفیری از همین قسم می باشد.

امروزه گروه های تکفیری که ریشه در افکار سیاسی تند و تکفیری دارند، و از اعتقادات افراطی خوارجی نیز پیروی می کنند، این دو نوع تکفیر را در هم آمیخته و برای رسیدن به قدرت

و با استفاده از کج فهمی های خود؛ مسلمانان را در کشورهای مختلف تکفیر می کنند.

کلیدواژگان: تکفیر، تکفیر حکومتی، تکفیر خوارجی، خوارج، وهابیون.

ص: ۱۰۰

۱- دکتر و استاد علوم سیاسی در دانشگاه مصر.

تمدن اسلامی و جریان های تکفیری

نازیه علی صالح(۱)

برخی محققین غربی ادعا کرده اند که قوانین اسلامی فقط در ادوار بسیار دور اجرا می شدند و در عصر حاضر قابلیت اجرا را ندارند. علاوه بر این آنها مدعی اند که تمدن اسلامی تمدن عقب افتادگی و جهالت است و این تمدن توسط شمشیر و اشغالگریهای دسته ای راهزن که بر سر یک کلمه متحد شده اند گسترش یافته است. و این که مسلمانان سعی داشته اند که تمام جهان را فتح کنند و آنرا تبدیل به یک امپراتوریی کنند که در آن فقه و احکام اسلامی به صورت سختگیرانه و جدی بر سر مردم اجرا شوند(گراهام، ۲۰۰۶، ویرایش ۱، ص ۱۱) .

اما در پاسخ به این محققین گروه ی دیگر از محققان غربی به قلم فرسایی درباره تمدن اسلامی پرداخته اند. آنها بررسی کرده اند که چگونه اسلام با پیشرفت علم همچنان مورد تایید و توصیف قرار گرفته است تا اینکه تبدیل به یک دین منحصر به فرد شده است و با ترکیب مفهوم عقل و روح توانسته است از دیگر ادیان متفاوت

گردد. آنها تصریح کرده اند که این اسلام بوده است که جهان مدرن امروز را به وجود آورده است همان طور که گراهام در کتابش میگوید" چگونه اسلام دنیای جدید را خلق نمود" و انگیزه رنسانس را به اروپا و ملل غربی داد. مسلمانان بر این باورند که الله وعده حتمی ظفر داده است و با این وعده به مسلمانانی که توان خود را در خدمت اسلام قرار داده اند تا این پیام اسلام استمرار یابد نیرو بخشیده است و به همین دلیل این دین ظفرمند همچنان در پهنای جهان به حیات خود ادامه میدهد. این محققان مانند گراهام غرب را دعوت به اعتراف میکنند که بگویند "وقت آن رسیده که به یاد آوردن بر فراموشی غلبه کند. همان اندازه که مصریان و یونانی ها به غرب تعلق دارند اسلام نیز

۱- کارشناسی ارشد در علوم سیاسی و رادیو تلویزیون در لبنان.

متعلق غرب است. در جریـان نگـارش تاریـخ جدیـد است که ما بالاخره از ذهن خودمان خواهیم زدود که چه چیز ما را از هم جـدا انداخته است و از نو خواهیم آموخت که ما به عنوان فرزندان حضـرت ابراهیم علیه السـلام و ارسـطو چه اشتراکتی داریم. (گراهام، ۲۰۰۶، ویرایش ۱، ص ۱۸۲).

همان طور که ما همگی میـدانیم هر تمدنی در بستر تاریخ راه و مسـیر خاص خود را دارد. تمدن اسـلامی از ابتدا به روشـنی با هدف قرار دادن نیازهای اجتماعی، سیاسی و اقتصادی

بشرقادر به کمک کردن بشر در رسیدن به پیشرفت واقعی

بشری بوده است. از این رو این تمدن با چالش های روبرو شد از قبیل رویاروی با اندیشه استعمارگری که منجر به ایجاد تفرقه و اختلاف میان کشورهای مسلمان گردید.

علی رغم تمامی این چالشها ما شاهد یک مدل از بیداری اسلامی مانند انقلاب اسلامی ایران بودیم که به مراتب بین المللی در پیشرفت علمی رسیده است و برای دیگر جریان های بیداری اسلامی منطقه معیار و الگو به حساب می آید.

در میان کشورهای اسـلامی بعـد از سه دهه، بیـداری اسـلامی آغاز به درخشـیدن نموده است اما در این میان نظام امپریالیسـت غرب شـروع به ایجاد مانع بر سر راه شکوفایی دوباره اسلام کردند، همان گونه که قبلا مانع شکوفایی اسلام شدند، و در همین راسـتا به خلق فرقه جدیدی به نام وهابیت دست زدند. فرقه وهابیت در آموزه های خود به سـلفی گری و بازگشت به گذشته دعوت می کنـد و دیگر ادیـان و مـذاهب را رد می کنـد که این امر آن را تبـدیل به یـک جریان تکفیری می کنـد. این جریان اسلام را به خطر می اندازد چون اسلام در نگاه جهانیان دین ترور می نمایاند.

آیـا ممکن است این جریـان وهـابی تکفیری به هـدف غایی خود برسـد و یا اینکه متفکرا و علمای مسـلمان میتواننـد اسـلام را نجات دهند؟

در این نوشته سعی می شود با بررسی بی طرفانه موضوع در تحلیل خود به حقیت برسیم.

کلیدواژگان: تمدن اسلامی، رنسانس، فرقه وهابیت، جریان تکفیری، بیداری اسلامی.

ص: ۱۰۲

سلفی گری و تکفیر در تونس میان گفتمان النهضه و دیگر گفتمان های مختص بومی

دکتر پیترو لانگو(۱)

اطلاع از خواسته ها و اهداف جریان های فکری اسلامی تونس نیازمند تحقیق و بررسی است. نویسنده این مقاله تلاش نموده به بیان شرایط ظهور و رشد جریان های اسلامی، جریان های تکفیری در تونس، روابط و مناسبات و تفاوت های موجود میان آنان بپردازد. نویسنده معتقد است ظهور جریان های تکفیری در تونس نتیجه سکولاریسم تحمیلی رژیم های سابق است.

ص: ۱۰۳

۱- پیترو لانگو یک محقق فوق دکترا در دانشگاه لورینتل در نپال می باشد و تحقیقات متمرکز در مطالعه تطبقی قانو ن های اساسی خاورمیانه با مرکزییت تونس است. او هم چنین به اسلام سیاسی هم علاقه مند است. در حال حاضر او مشغول فعالیت در پروژه بین المللی EuSpring می باشد.

چه کسی تجددخواهی اسلامی را هدایت می کند؟ تمرکزی بر لیبی

انریکو گلوپینی(۱)

یکی از کارهای گروه های تکفیری، تخریب مزار اولیای الهی در کشورهای است. آنها در ظاهر با شعار توحید اقدام به این کار می کنند ولی در پشت صحنه این افکار، دشمنان اسلام و یهودیت و صهونیست قرار دارد، آن ها با ترویج این نوع توحید (توحید بدون استاد و رهبر) و نفی رهبری اولیای الهی که الگوی تقوا و ظلم ستیزی هستند، می خواهند با استفاده از سایت های اینترنتی و شبکه های ماهواره ای، خود را به جای آن رهبران قرار داده و هدایت افکار و اندیشه های مسلمین را به دست گیرند.

آنها با تبلیغ مبارزه با خرافات، به تخریب آثار تمدن اسلامی می پردازند و با استفاده از سرویس های اطلاعاتی آمریکا و اسرائیل در کشورهای مختلف مردم را به شورش بر علیه ارزش های اسلامی و رهبران معنوی تحریک می کنند و با شعار تجدد گرایی مسلمانان را از هویت اصیل اسلامی خود جدا می کنند. نمونه های بارز این

فعالیت ها در لیبی و کشورهای دیگر مشاهده می شود.

کلیدواژگان: تخریب قبور، تکفیر، تجدد خواهی، استکبار جهانی.

۱- دکترای مطالعات خاورمیانه شناسی و استاد دانشگاه.

قرآن کریم و همزیستی مسالمت آمیز در جامعه بشری

أ.د. وجدان فریق عناد(۱)

قرآن کریم و تمدن اسلامی بر گفتگو و همزیستی مسالمت آمیز بین انسان ها تأکید کرده است، اختلاف زبان و رنگ و فرهنگ و اندیشه و آیین، هیچکدام از نظر اسلام نمی توانند مانع صلح و همزیستی باشند؛ بلکه قرآن تأکید دارد که هر قومی با هر رنگ و زبانی می تواند از مقربان خداوند باشد. و با هر کسی با هر دین وآیینی می توان با مسالمت و نرمی به گفتگو پرداخت. در این راستا اهل کتاب را به تمسک به مشترکات با مسلمین فرا می خواند و در مورد اختلافات به مجادله احسن امر می کند. قرآن کریم در عین فرا خوانی به صلح و آرامش و گفتگو بین تمدنها، از اصول اساسی و عقلانی خود؛ مانند توحید، نیز عقب نشینی نمی کند و با استدلال عقلی و برهانی امتها را به پذیرفتن این اصول دعوت می کند.

با توجه به روش قرآن در برخورد با دیگر تمدن ها و ادیان، بر مسلمین لازم است در عرصه های مختلف، مانند: مطبوعات و صدا و سیما، فضای مجازی، دانشگاهها، مقالات علمی و... به

گفتگوی مسالمت آمیز با دیگر تمدن ها و ملت ها اهتمام ورزند.

کلیدواژگان: گفتگو، گفتگوی تمدن ها، صلح در قرآن، همزیستی.

۱- دکتری، استاد مرکز احیاء تراث علمی عربی دانشگاه بغداد.

قرائتی امروزین از اندیشه سلفی گری

احسان محمّد عارضی[(۱)]

هر جریـان و گروهی در طول تاریـخ بر اسـاس مبـانی و اعتقـاداتی بوجود آمـده است که گروه هـای تکفیری نیز از این قاعـده مستثنی نیستند بر این اساس در این مقاله با بررسی مبانی جریان های تکفیری به این نتیجه رسیده که گفتمان وهابی تکفیری از دوگـانگی موجود میان واقعیّت زنـدگی و منطق تحمیلی آن ها بر بشـر و خشونت عقل سـلفی در احکامش وقتی که با واقعیّت زندگی برخورد می کند، رنج می برد.

۱- محقق و پژوهشگر در حوزه دین شناسی

فقه تکفیر میان برهان شرعی و فقه خودساخته

دکتر عبد الامیر کاظم زاهد(۱)

تکفیر کردن دیگران در نگاه همه مذاهب اسلامی، امری خطیر است که فقها در مورد آن نهایت احتیاط را کرده اند. غیر از خوارج، همه فرق مسلمین بر این باورند که هیچ گناهی انسان را از دایره ایمان خارج نمی کند و ایمان امری اعتقادی و قلبی است. لذا فقهای مذاهب تأکید کرده اند که حکم به تکفیر فقط در صورتی جایز است که با ادله قطعی (نه با قیاس و استحسان و ..) ثابت شود و دلیل مخالفی هم وجود نداشته باشد، و شبهه عدم کفر و احتمال تأویل و جهل و اکراه و.. هم در میان نباشد، جایز است. اما اگر احتمال خیلی ضعیفی هم بر مسلمان بودن شخص وجود داشته باشد در این صورت تکفیر جایز نیست.

فقهای مذاهب در راستای نفی تکفیر فرق اسلامی، تاکید کرده اند لوازم یک عقیده و مذهب، جزء آن مذهب نیست؛ و با لوازم یک عقیده نمی توان شخص را تکفیر کرد. و تکفیر مطلق را مستلزم تکفیر معین ندانسته اند، چون ممکن است

موانعی همچون جهل و تأویل و اکراه و.. در تکفیر معین مطرح باشد.

در طول تاریخ، مؤلفه های جدیدی، توسط عده ای بر تکفیر و شرایط آن افزوده شده است، مثلا ابن تیمیه مسأله بدعت را با تکفیر در آمیخته و در نتیجه قلمرو کفر را توسعه داده است. در ادامه، وهابیت با گسترش دادن این متغیرها راه او را ادامه دادند. با انتقال سلفی گری تندرو به مصر، و آمیخته شدن این افکار با اندیشه های تند سیاسی، گروه هایی تکفیری بوجود آمدند که دستاویزهای زیادی برای تکفیر دیگران در دست داشتند.

۱- عضو مرکز تحقیقات عراق و مدیر مرکز مطالعات دانشگاه کوفه - عراق.

با مراجعه به قرآن و عقائد ثابت اسلامی، معلوم می گردد این گروهها با فقه خود ساخته و سلیقه ای که یکی از مسائل آن گسترش محدوده کفر است، و با زیر پا نهادن قواعد مسلم اسلامی به تکفیر دیگران می پردازند.

کلیدواژگان: فقه تکفیر، تکفیر، تکفیر از نظر مذاهب اسلامی، نفی تکفیر.

ص:۱۰۸

فتوی و نقش آن در تحریم تکفیرِ اهل قبله در تفکر علماء اسلام

دکتر شیخ علاء محمد سعید از سودان(۱)

تکفیر به معنای کافر دانستن فرد یا افراد خاصی است. بر این اساس تکفیر نوعی فتوی به شمار می آید. چنین حکم و فتوایی جان مال و آبروی فرد یا افراد را به مخاطره می اندازد. متاسفانه امروزه افرادی فتوی به کفر دیگران می دهند که از شرایط لازم برای افتاء برخوردار نیستند. بنابراین بحث از فتوی، شرایط آن و مباحث مرتبط با تکفیر اکری ضروری و لازم است.

۱- از علمای با نفوذ و رئیس سابق هیات دارالفتوی.

عقل حسی و فرهنگ تکفیری

دکتر عبدالحسین عبدالرضا العمری(۱)

منشأ باورهـای نـادرست جریـان هـای تکفیری، قرآن و سـنت نیست. بلکه باورهای نادرست جریان های تکفیری معلول روش نادرست آنان در مراجعه به قرآن و سنت است. این مطلب در طی این مقاله تبیین خواهد شد.

ص: ۱۱۰

۱- عضو مرکز تحقیقات دانشگاه بغداد و استاد دانشگاه بصره.

نقش زن در ساختن جامعه

دکتر ابتسام محمّد عامری(۱)

سال هاست که زنان عراقی در عرصه های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی نقش کم و ناچیزی را ایفاء می کنند. عده ای این مساله را درک و به فعالیت و تلاش برای ارتقای آگاهی های سیاسی و اجتماعی در این باره پرداختند. در عراق دو جریان و نگاه مهم درباره زنان وجود دارد یکی جریان سنتی و تند که اجازه حضور و فعالیت به زنان را نمی دهد دیگری جریان سلفیان جهادی همچون داعش که از زنان به عنوان سربازان و عاملان انتحاری بهره برده و آنان را در مسائل سیاسی و رسیدن به حکومت یاری می رساند.

ص: ۱۱۱

۱- رییس بخش مطالعات بحران ها مرکز پژوهش های استراتژیک و بین المللی/ دانشگاه بغداد.

حقوق انسانی و جریان های فکری آن

محمد طی(۱)

دین مبین اسلام، جایگاه والا و ارزشمندی برای انسان قائل است و حقوق وی را بیان نموده و تجاوز بدان ها را حرام و نامشروع می داند. امروزه جریان های تکفیری که تنها خود را مسلمان می دانند بسیاری از این حقوق را نقض کرده و بر خلاف احکام الهی رفتار می کنند.

ص: ۱۱۲

۱- از پژوهشگران و علمای تاثیر گذار.

ناآگاهی نسبت به قوانین اسلامی علت خشونت و عامل ظهور اندیشه تکفیری

شیخ دکتور حسن مزیو(۱)

اسـلام آیین رحمت و مهربـانی است. بروز جریـان هـای تکفیری مصـیبتی بزرگ و بلا-یی زجر آور است که به جان دین مبین اسـلام افتـاده است. جریـان های تکفیری تنها خود را مسـلمان می داننـد و مخالفان خود را کافر می خواننـد. رفتارهای خشن و جنایتکـارانه تکفیری ها با مخالفان در رسانه های جهانی منعکس می شود. این رفتارها با منطق اسـلام تطابق نـدارد و ناشـی از جهل و بی اطلاعی از قوانین اسلامی است.

۱- عالم تاثیر گذار و پژوهشگر در حوزه مذاهب و ادیان.

اسلام دین صلح و مهربانی و محبت و رحمت

عبد الله الشریف الحسنی(۱)

تمام انبیاء الهی برای تبلیغ اسلام آمده اند از این رو اسلام بر پایه محبت و مهربانی بناء شده است در این مقاله با اشاره با آیات و روایات فراوانی که در این باب آمده است در پی اثبات صلح و مهربانی و محبت دین اسلام است و جهاد در راه خدا، برای پاسخ به حمله متجاوزان و شکستن دیوارهای ظلم و استبدادی که میان مردم و بهره بردن از آزادی ای که خدا به آنان بخشیده است؛ آغاز می شود نه برای اجبار مردم به ترک دین خود و اسلام آوردن. حکومت اسلامی در تمام دوران ها تجلی گاه مهربانی و صلح بوده از این رو جریان های تکفیری در پی از بین بردن اسلام به اسم اسلامند و باید در دو بعد دفاعی و فرهنگی با آنها مقابله شود.

۱- دبیر کل مجلس الاشراف صومال و رئیس جمعیت خیریه الاحسان، کارشناسی علوم سیاسی.

تکفیر تکفیریان

ادریس هانی(۱)

گروه های تروریستی چون القاعـده و داعش با به کارگیری خشونت علیه کسانی که به زعم آنان کافر و مرتـد بودند، خدمات مسـتقیم و غیر مسـتقیم زیادی به غرب کردنـد که شایـد مهم ترین آن این بود که به غربی‌ها، دلیل محکمی مبنی بر نشان دادن تصویری خونخوار اسـلام از طریق فعـالیت این گروه‌هـا نشـان داد.آنهـا باعث ایجاد فتنه، ترس و تقسـیم بنـدی هایی بود که در بـافت اجتمـاعی جهان اسـلام بوجود آوردنـد، در این مقاله به سـیاست های غرب در بوجود آوردن گروه های تکفیری و سوء اسـتفاده هـایی آنهـا از این گروه ها، اشاره می کنـد، و عربسـتان را به عنوان یکی از بهترین مناطق استراتژیک برای گروه های تکفیری از جمله داعش می دانـد و افکـار آنهـا را مبتنی بر افکـار جهمیان می خوانـد. در این مقاله به بررسـی چگونگی گروه های تکفیری به سـمت خشونت طلبی و به بررسی مبانی آن ها می پردازد و به عواملی چون ترس از بین رفتن هویت اسلامی و ایجاد خلافت اسلامی بعد از شکست امپراتوری عثمانی و به در آمیختگی آنها با

فکر وهابی اشاره می کنـد و معتقـد است که طرح خلافت انعکاس دهنـده ی فهم نقشه ی منافع و نیز شـکلی از قرائت سیاسـی دشـمن است و بکـارگیری پـول برای خریـد مواضع وجه دیگری از مـدیریت توحش است که غرب بر علیه مسـلمانان اسـتفاده کرده است.

ص: ۱۱۵

۱- نویسـنده و پژوهشگر کشور مغرب، عضو انجمن بین المللی کارشناسان و تحلیل گران سیاسی، عضو کمیته اجرایی جمعیت عربی اسلامی حامی مقاومت.

بررسی اصول اندیشه های تکفیری و خاستگاه آنها

لطیف موسی الجمنی(۱)

امروزه که قلب جهان اسلام از جنایات گروه های تکفیری به درد آمده است، خاستگاه و اصول و مبانی آنها بر گرفته از اصول وهابیت تکفیری است، در این مقاله با بررسی مهمترین مبانی تکفیری ها در باب حجیت عقل و مرجعیت سلف و ایمان و کفر و بدعت و سنت و سماع موتی، در پی تناقض گوئی ها و سست بودن مبانی آن ها است، و اینکه عقاید آنها شبیه خوارج است و نباید افکار و اعمال آن ها را به حساب دین گذاشت چرا که مبنای اسلام بر پایه عطوفت و مهربانی است نه خشم و وحشی گری.

۱- از علمای سیاسی و مذهبی صاحب نفوذ در بین مردم و جریانات.

متغیّرهای منطقه‌ای و بین‌المللی و علل داخلی ورود داعش به عراق

اسامه مرتضی سعیدی(۱)

داعش یکی از جریـان هـای تکفیری نوظهور است که به فعـالیت های جنایتکارانه و خشن علیه حاکمیت و مردم عراق مشـغول است. پدیده داعش از جوانب مختلفی قابل بررسـی است. این مقاله در صدد تحقیق و بررسی متغیّرهای منطقه ای و بین المللی و علل داخلی ورود داعش به عراق است.

ص: ۱۱۷

۱- استادیار دانشکده علوم سیاسی دانشگاه النهرین بغداد

شر مخلوقات

الشیخ ماجد بن أحمد العطیه(۱)

جریـان هـای تکفیری دارای کارنـامه های سـیاه و سـنگینی هسـتند. آنان به دلیل رفتارهای خشونت آمیز و جنایتکارانه و نقض حقـوق انسـانی و شـرعی مخالفـان خـود شـرور و مجرم انـد. بی تردیـد می توان آنـان را از جمله مصـادیق گمراه تر از انعـام و چهارپایان به شمار آورد. در این مقاله به تبیین ادله شدت شرارت آنان پرداخته می شود.

ص: ۱۱۸

۱- مدیر مرکز تحقیقات دانشگاه کوفه عراق.

جنبش های تکفیری بین افراط گرایی مذهبی و اشتغال استراتژیک

استاد دکتر محمد کبیر(۱)

امروزه افراطی گرائی به عنوان یکی از اساسی ترین آسیب های اجتماعی و روانی جامعه اسلامی به شمار می آید بدین منظور در این مقاله سعی شده با بررسی این پدیده هویت آن ها بازشناسی شود و زمینه های شناختی و پشتوانه های فکری آن ها مشخص شود، با توجه به جریان معتدل و وسط گرا که خود را برگرفته از دین صحیح معرفی می کند، می توان پدیده افراط گرائی را یک جمود فکری دانست که به صورت بیمار گونه در مراتب سه گانه روانی (مرتبه عقلی و مرتبه عاطفی و مرتبه سلوکی) بروز می کند. افراطی گرایی نتیجه شرایط اقتصادی و اجتماعی است که اقتصاد باز آن را آفرید و این بخشی از نقشه امپریالیستی صهیونیستی است که قدرت های منطقه ای و محلی با آن همکاری می کنند تا یکپارچگی جامعه را مورد هدف قرار دهند، افراطی گری و خشونت و تروریسم مسئولیتی فردی و کلی نیست و لیکن بخاطر شرایط اجتماعی که در بنیان های جامعه وجود دارد ایجاد می شوند، که

دولت ها با دخالت دادن آن ها در عرصه های سیاسی راه را برای گسترش آن ها هموار می کنند، در این مقاله با بررسی اثرات نابودگر افراط گرائی در جامعه معتقد است که تفاوت میان اعتدالگرائی و افراط گرائی، تفاوت در درجه است نه تفاوت در نوع و دلیل، بنابراین شیوه فکر و منابع فکری این دو یکی است، همان گونه که در مساله تکفیر در واقع رکن اساسی در بنیان گفتمان دینی در هردو نوع معتدل و افراطی است که به صورت مساوی در هر دو آن ها وجود دارد با این تفاوت که در گفتمان افراط گرا ها این موضوع علنی و آشکار است و در گفتمان اعتدال گراها مخفی و پوشیده است.

۱- . گروه جامعه شناسی دانشگاه وهران - الجزائر.

گروه های تکفیری و مسئله فلسطین

راغده محمد المصری(۱)

فعـالیت ها و اقـدامات جریان تکفیری داعش و سایر جریان ها، در خـدمت به برنامه اسـراییلی خلاصه می شود. جنگ با دولت های عربی، ایجاد رعب و انتشار نا امنی همگی از جمله اقدامات جریان های تکفیری به شـمار می آید. از سوی دیگر اسـرائیل همواره در صدد نا آرام ساختن دولت های عربی مخالف خویش، ساخت خاورمیانه جدید، و تقسـیم و تجزیه کشورهای عربی بوده است. بر این اساس اقدامات داعش همگی همسو با خواست و سیاست اسرائیل است.

ص:۱۲۰

۱- استاد دانشکده علوم انسانی (لبنان) و رئیس تجمع حمایت از زنان قدس.

جریان های تکفیری وخدمت به برنامه‌های استعماری از طریق بر افروختن جنگ‌های داخلی در کشورهای اسلامی

سید ابراهیم التباخ(۱)

اختلافات سیاسی از قرن اول اسلامی بر پا شده است. امّا هیچ گاه به این سطح از جنگ پلیدی که امروزه شاهد آن هستیم در طی همه دوران ها و تجربه های تاریخی نرسیده است، و این چنین پیکره و ساختار جوامع اسلامی را تکه تکه نکرده، این جنگ ها و درگیری های موجود از چارچوب دیگری تغذیه می شوند به طوری که حتی ابزار و سازوکارهای استفاده شده در این درگیری ها از همه ابزار و سازوکارهای در طول تاریخ درگیری ها در تجربه اسلامی، متفاوت است، در این مقاله به بررسی عملکرد جریان های تکفیری در برانگیختن جنگ ها و تعصّبات مذهبی و طایفه ای و از بین بردن انسجام داخلی و اجتماعی میان بخش های جامعه اسلامی می پردازد و به خدمت رسانی و مشارکت جریان های تکفیری در برنامه قدرت های بزرگ جهت تصرّف جهان و تحمیل سلطه خود از طریق برانگیختن جنگ های داخلی در کشورهای اسلامی مورد ارزیابی قرار می گیرد.

۱- کارشناس رسانه ای موریتانی؛ متخصص در اندیشه و جریان های تکفیری افراطی.

جریان های تکفیری در استراتژیک های استکبار جهانی پشتیبانی لوجستیک و به کارگیری ژیوستراتژیک مدل سوریه

استاد مختار خماس(۱)

قدرت های استکباری سودای تسلط بر جهان را دارند. با اوج گرفتن جریان ملی گرایی عربی و پیروزی انقلاب اسلامی ایران، محور مقاومت و مخالفت با استکبار شکل گرفت و توانست پیروزی هایی در میدان مبارزه به دست آورد و از قدرت و نفوذ استکبار کاست. جریان های تکفیری به دلیل مخالفت و دشمنی با مقاومت از بهترین ابزارها برای شکست مقاومت از دشمنان اصلی مقاومت به شمار می آید. بنابراین کمک به پیدایش و بقاء جریان های تکفیری، از جمله استراتژی های استکبار جهانی برای تضعیف محور مقاومت است.

ص: ۱۲۲

۱- پژوهشگر متخصص اندیشه های قومیتی وعربی و امور ژیواستراتژیک بین المللی در بخش فلسفه دانشگاه وهران - الجزایر.

تکفیر مجرمانه، قتل حیله گرانه (کیدی)، انحراف از قوانین دین حنیف اسلام و آغاز گسترش تروریسم منفور و هراس انگیز

محمد کامل سعادت شریف(۱)

تکفیر افراطی، پدیده ای شوم و خطرناک است که همواره مصائبی جانکاه و دردآور را بر پیکر اسلام و مسلمانان وارد ساخته است. جریان های تکفیری تنها هم کیشان خود را مسلمان می دانند و مسلمانان مخالف خویش را به بهانه های واهی، خارج از اسلام می خوانند. این اقدام و ادعای فریبکارانه تکفیری ها، جرمی بزرگ و نابخشودنی است. در هم شکسته شدن حرمت ها، بروز کینه و تفرقه در میان مسلمانان، و قتل عام مسلمانان بیگناه و اقرار کنندگان به شهادتین از جمله آثار این پدیده نامبارک اند. این مقاله به بررسی پدیده تکفیر افراطی و مجرمانه، اسباب، نتایج و راه ای درمان آن می پردازد.

۱- قاضی و امام جمعه مسجد منوبه المعمور.

تروریسم

مفهوم - علل - منابع - درمان‌ها

دکتر تغرید رشید کاظم(۱)

یکی از کلید واژگانی که غرب بوسیله آن توانست حملات خود را به کشورهای اسلامی توجیه کند و بهانه ای برای تجاوز به دیگر کشورها باشد، واژه تروریسم است، از این رو این مقاله به بررسی مفهوم و علل تروریسم می پردازد و آسیب های آن را مورد بررسی قرار می دهد، در ادامه با بررسی تروریسم در کشور عراق که با حکومت بعثی ها به خود هویت بخشیده بود به مهمترین راه مقابله با آن را از نظر اسلام تلاش در زمینه های تربیتی و فرهنگی و فکری است که با مشارکت تمام ارگان‌های تربیتی و ارگان‌های رسانه‌ای، مراکز فرهنگی، شخصیّت‌های دینی، علما، فرهیختگان جامعه‌شناس و سیاست‌مدار امکان پذیر می باشد.

ص: ۱۲۴

۱- استادیار، دکتور اداره تربیت استاد در دانشکده آزاد تربیت.

پدیده تکفیر در جهان عرب و اسلام؛ اسباب و راهکارها

عبدالقادر محمد طاهر قحّه(۱)

پدیده تکفیر که از دیر باز و از زمان صدر اسلام دامن گیر اسلام و مسلمین بوده توانسته خسارت های جبران ناپذیری به اسلام و مسلمین وارد کند، از این رو در این مقاله با بررسی جریان تکفیر از صدر اسلام تا کنون و با توجه به اکتشافات روانشناسان چنین نتیجه می گیرد که چنین افکار و اعتقادات افراط گرایانه و تندرویِی از جانب خوارج، پس از گذر زمان، از طریق خانواده ها وژن های وراثتی شان به نوه گان آنها منتقل شده است، از این رو تنها راه علاج و مقابله با افراط گرائی و تکفیر را بازنگری در گذشته این افراد و گروه ها در عرصه های علمی و دینی می داند و استفاده از راه حلهای غیر این را نیز چون استفاده از سلاح و زور را ثمر بخش به صورت مداوم نمی داند، در این مقاله با اشاره به برخی دیگر از علل تکفیر و افراط گرائی در جهان اسلام وسوء استفاده غرب از این فرصت برای منافع خود، تنها راه مقابله با آن را ایجاد اتحاد و محبت بین مسلمانان و دوری از هر گونه اختلاف و تفرقه افکنی و دشمنی

می داند و معتقد است که ساده ترین راه حل این مشکل گفتگو، مذاکره و مناظره مستحکم است تا بتواند همگان را با راه حل های توافقی و تلاش های ارزنده و نیز نیتهای حسنه قانع سازد.

۱- استاد دانشگاه الزیتون و از علمای برجسته اهل سنت تونس.

روش های جهان اسلام برای فائق آمدن بر بحران تکفیر

ابراهیم کروماه(۱)

جریان های تکفیری در دنیای معاصر چالش ها، تهدیدها و خطرات و خسارت های فراوانی بر مسلمانان و جهان اسلام، تحمیل کرده است. بنابراین بررسی روش های مقابله با بحران تکفیر از مباحث مهم و ضروری است که باید به آن پرداخت.

ص: ۱۲۶

۱- دبیر کل تشکل اسلامی توحید، جمهوری سیرالئون شرق آفریقا.

تکفیر در پاکستان و راه برون رفت از آن

منور عباس ساجدی(۱)

پاکستان از مهم‌ترین میدان‌های بازی و پناهگاه جریان‌های تکفیری و شبه نظامی به شمار می‌آید. جریان‌های تکفیری در این کشور، همواره به قتل، کشتار دسته جمعی، بمب گذاری و غارت مسلمانان ساکن در این کشور اقدام نموده اند. شناخت جریان های مختلف، اسباب و دلائل گسترش تفکر تکفیری، کارنامه فعالیت ها، نقش آن در اقتصاد و امنیت، راه رهایی از شر جریان های تکفیری، مطالب مهمی است که باید از آن اطلاع یافت. این مقاله به تبیین این مباحث خواهد پرداخت.

ص: ۱۲۷

۱- از علمای برجسته و پر نفوذ شیعه در پاکستان

تکفیر از دیدگاه سید قطب

مجید فاطمی نژاد(۱)

پدیـده تکفیر در میـان مسـلمانان، از مسائـل بغرنـج جهان اسـلام است. که با وجود روایات فراوانی که در باب نفی تکفیر وارد شده است و کتاب‌هایی که برخی از علما و روشن فکران نگاشـته‌اند، امروزه این پدیده به اوج خود رسـیده است. در این میان، افکار «سـید قطب»، یکی از رهبران جهادی افراطی، نقش کلیـدی را ایفا می‌کند. از این رو در این مقاله به بررسـی مبانی افکار سیـد قطـب در بـاب تکفیر مسـلمانان پرداختـه شـده اسـت، و این نـتیجه حاصـل شـده که گرچه وی حکم به تکفیر بسـیاری از مسـلمانان کرده است، ولی طبق شواهـد ارائه شـده، این تکفیر، مطلق می‌باشـد، نه تکفیر معین که احکام فقهیِ تکفیر بر آن بار شود. بنابراین، تمام کلمات سید قطب در باب تکفیر، قابل تأویل است.

کلیدواژ گان: سید قطب، تکفیر مسلمانان، حاکمیت خداوند، جاهلیت مسلمانان.

۱- پژوهشگر مؤسسه تحقیقاتی دارالإعلام لمدرسه اهل البیت(.

مبانی کلامی «القاعده» در تکفیر و کشتار مسلمانان

محمدطاهر رفیعی(1)

جهان اسلام در چند دهه اخیر، شاهد شکل گیری جریان های بزرگ و کوچک اسلامی با رویکردهای گوناگون بوده است، تا جایی که برخی از آنان با رویکرد اعتدالی و روشن‌فکرانه، می کوشند حداکثر هم سویی را میان کشورهای اسلامی با سایر کشورهای جهان ایجاد کنند، اما در مقابل، جریان هایی نیز هستند که هیچ گونه انعطافی را در برابر جامعه جهانی نمی پذیرند و تنها بر ضرورت پیاده شدن برنامه ها و قوانین اسلامی، آن هم با تفسیر خاص خودشان، تأکید دارند. «سلفیه» به طور عام، و «القاعده» به طور خاص، نمایندگی اصلی طیف دوم را به عهده دارند. به خاطر اهمیت شناخت مبانی کلامی القاعده در پی بردن به ماهیت دینی خشونت های آن، نوشتار کنونی درصدد است این موضوع مهم را بررسی کند.

کلیدواژگان: القاعده، بن لادن، عبدالله عزام، مبانی کلامی، تکفیر.

ص:۱۳۲

۱- سطح ۴ جامعه المصطفی و کارشناسی ارشد دین شناسی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.

بررسی اندیشه های شاه ولی الله دهلوی با تأکید بر مسئله تکفیر

احمدرضا باوقار عظیمی(۱)

«شاه ولی الله دهلوی» در بین رهبران فکری شبه قاره جایگاه ویژه‌ای دارد. شاه ولی الله دهلوی، شخصی معتدل و میانه رو بود و بین روایات صحیح و منقول و اقوال درست معقول و همچنین اقوال و آرای فقها و محدثان جمع می‌کرد و اقوال و آرایی را برمی گزید که جمهور علما آنها را می‌پذیرفتند و در موارد اختلافی، صحیح ترین رأی را انتخاب می‌کرد. وی در مورد وجود اختلاف بین مسلمانان هشدار می‌داد و بر مسئله وحدت تأکید داشت. مقوله تکفیر در میان مسلمانان ناشی از عدم توجه به مسئله وحدت و به محاق رفتن سفارش‌های مؤکد دین در این باره است. در این مقاله می کوشیم ضمن اشاره به بخشی از اندیشه‌های شاه ولی الله دهلوی، با نگاهی ویژه، مسئله تکفیر را نیز بررسی کنیم.

کلیدواژگان: شاه ولی الله دهلوی، تکفیر، وحدت، مسلمانان.

ص: ۱۳۳

۱- دانشجوی دکتری مذاهب کلامی دانشگاه ادیان و مذاهب.

امویان در آینه پندار و کردار ابوحنیفه

علی اکبر شریفی(۱)

در مقـاله حاضـر، با روش توصـیفی- تحلیلی در پی آنیم که ابعاد گوناگون نظری و عملی مواضع «ابوحنیفه» را در رویارویی با امویـان معرفی کنیم. در بعـد نظری، ابوحنیفه خلافت سلسـله اموی را از بنیاد نامشـروع می دانـد و معاویه (نخستین خلیفه و پایه گـذار آن) را بـاغی و نـاحق می خوانـد. در بعـد عملی نیز از حمایت قیام های ضـداموی گرفته تا ارادت و نگرش مثبت وی به اهـل بیت پیـامبر گرامی اسـلام صـلی الله علیه و آله وسـلم و بیـان فضایـل این خانـدان و همچنین رفتار نیکوی ایشان با علویان، همگی در فهرست مواضع اموی ستیزانه امام حنفیان قرار گرفته است. در پایان، با توجه به دیگر علت ها و عوامل، انـدیشه ها و گرایش های شـیعی ابوحنیفه در موضوع امامت و خلافت به مثابه دلیل اساسی انگیزه بخش به کردارهای اموی ستیزانه و علوی گرایانه ایشان بررسی و تحلیل شده است.

کلیدواژگان: امویان، خلافت، معاویه، ابوحنیفه، اهل بیت(، علویان.

۱- دانش پژوه کارشناسی ارشد مذاهب اسلامی، جامعه المصطفی العالمیه، مجتمع آموزش عالی امام خمینی(ره)-قم.

معناشناسی عبادت در نظام تعالیم وحی و دفع اتهام کفر و شرک از مسلمین

فتح الله نجارزادگان[1]

برخی فتوا به شرک عبادی و خروج مسلمین از حوزه دین به دلیل استغاثه، توسل و شفاعت طلبی آنان نزد قبور می کنند و با این فتوا بهانه ای نیرومند برای تکفیریان فراهم می آورند تا حکم به ارتداد و قتل مسلمین دهند. پرسش اساسی در این جا این است چرا امور یاد شده موجب شرک عبادی است؟ برای پاسخ باید عبادت اصطلاحی را شناخت.

این مقاله ضمن ارائه دیدگاه های مفسران فریقین درباره «عبادت» به ارزیابی آن ها پرداخته و این واژه را با توجه به شواهد عقلی و نقلی به «حس انقیاد و خضوع در پیشگاه ربّ» معنا کرده است بدین سان چون عبادت، دائرمدار مرگ و زندگی شفیع نیست بلکه دائرمدار ربوبیّت اوست. اگر خاضع، هیچ شأنی از شئون ربوبی را به طور مستقل برای کسی که به او التجا برده و از او شفاعت می طلبد، قائل نباشد هرگز کار او عبادت نیست هرچند شفیع مرده - و بر فرض

همانند سنگ بی جان - باشد و اگر به او شأنی از ربوبیّت بخشد کمترین خضوع در برابر او - هر چند شفیع زنده باشد - شرک عبادی است اما چون هرگز مسلمین برای اهل قبور، شأن ربوبی قائل نیستند، نمی توان آنان را مشرک پنداشت.

کلید واژگان: عبادت، ربّ، شرک عبادی، توسل، استغاثه، تکفیریان.

۱- دکتری علوم و قرآن و حدیث، استاد تمام پردیس فارابی دانشگاه تهران.

واکاوی رابطه میان نفاق و تکفیر

رحیم نوبهار(۱)

این مقاله با توجه به این واقعیت که تکفیر و نابردباری مذهبی، همیشه یا اغلب به نوعی نفاق و دو رویی در بعد شخصی و اجتماعی دامن می‌زند، از نکوهیده بودن پدیده نفاق در منابع دینی به طریق انّی نتیجه می گیرد که تکفیر و نابردباری دینی و مذهبی، بسیار نکوهیده است. مقاله، با تمرکز بر وجوه فرهنگی و فکری رویکرد تکفیری نشان می‌دهد که تکفیر چگونه به نفاق در حوزه ایمان و حتی معرفت و سلوک علمی می‌انجامد و اخلاق را از یک سو و شکوفایی معرفت دینی را از سویی دیگر تباه می‌سازد. مقاله، تأکید مبالغه‌آمیز اندیشه‌های تکفیری بر عنصر عمل و نقش آن در نفی جنبه‌های باطنی و معنوی دین را یادآور می‌شود و در پایان، رهیافت‌هایی برای رویارویی با این جنبه‌های منفی پدیده تکفیر پیشنهاد می‌دهد.

کلیدواژگان: تکفیر، نفاق، بدعت، ظاهرگرایی.

ص: ۱۳۶

۱- پژوهش گر حوزوی و عضو هیئت علمی دانشکده حقوق - دانشگاه شهید بهشتی.

تقلید از دیدگاه سلفی های تکفیری

حسین توانا(۱)

همه مذاهب اربعه قائل به تقلید خاص از امام مذهب خود هستند، لذا حنفی ها هیچ گاه از احمد حنبل و بقیه ائمه اربعه تقلید نمی کنند و نیز شافعی ها فقط از محمدبن ادریس شافعی تقلید می کنند و مجتهدین آن ها تنها در مذهب امام خود اجتهاد می کنند. اما وهابیون و سلفی های تکفیری این اعتقاد را برنتافته اند و تقلید را انکار کرده و قائل به اجتهاد حتی در زمان فعلی شده اند. ابن تیمیه، اجتهاد را بر همه مسلمانان درصورت توان واجب می داند. او مذاهب اهل سنت را در اصول و فروع غیر از سلف صالح می پندارد و مذهب سلف را غیر اقوال اشعری و ماتریدی معرفی می کند. وی و مقلدینِ تکفیری او با تعابیر تندی به تقلید اهل سنت از مذاهب اربعه اعتراض کرده اند و حتی آنرا شرک پنداشته و معتقدان به آن را خارج از اسلام دانسته اند. نویسنده در این مقاله دیدگاه سلفیان تکفیری را درباره تقلید مذاهب اربعه را به سه گروه تقسیم کرده است: دیدگاه مبتنی

بر شرک، دیدگاه مبتنی بر بدعت و دیدگاه مبتنی بر حرمت. سپس ادله آن ها را نقد کرده است و در نهایت، ادله جواز تقلید را بیان کرده است؛ یعنی: آیات قرآن، سیره عقلایی، سیره مسلمین، اجماع و عسروحرج. در مقابلِ این تفکرِ سلفیان تکفیری، برخی گرایش های سلفی مانند دیوبندیه به شدت به این اعتقاد تکفیری در جهان اسلام تاخته اند؛ که نمونه هایی از آن در این مقاله بیان می شود. نگارنده در انتها کلامی از الفوزان وهابی را نقل و نقد کرده است.

کلیدواژگان: سلفی های تکفیری، تقلید، اجتهاد، مذاهب اربعه، وهابیت.

ص: ۱۳۷

۱- پژوهشگر مؤسسه تحقیقاتی دارالإعلام لمدرسه اهل البیت(و کارشناس ارشد مذاهب اسلامی.

بدعت و سنت از دیدگاه فرق اسلامی و جریان های تکفیری

فریده اصغری(۱)

سنت و بـدعت، دو واژه ای است که همواره در محافـل علمی و دینی مطرح بوده و دانشـمندان مسـلمان درباره معنا و مصادیق آن بحث و تبادل نظر کرده انـد. با ظهور وهابیت در قرن دوازدهم هجری، این واژه ها معناها و مصادیق جدیـدی پیـدا کردنـد. تکفیری ها به صورت چشم بسته، هر چیزی را که در چنـد دهه اول تاریـخ اسـلام سابقه نداشـته است، «بـدعت» اعلام کرده و مسلمانان را به دلیل انجام آن ها بدعت گذار و کافر خوانده اند.

سؤال) این نوشتار در پی یافتن پاسخ این سؤال است که آیا هر چیزی که در صدر اسلام سابقه نداشته، بدعت است؟

فرضـیه) با توجه به معیار هایی که در قرآن کریم و سنت مورد قبول مسلمانان آمده است، اگر انجام عملی نوظهور، تصرف در شریعت نباشد و داخل در اطلاق، عموم و یا فحوای دلیل شرعی باشد، دیگر بدعت اصطلاحی نخواهد بود.

هـدف) ابطـال ادله تکفیری ها به منظور جلوگیری از تکفیر مسـلمانان به بهانه بـدعت؛ ایجاد اتحاد و یک دلی میان مسـلمانان، برقراری امنیت و آرامش در سراسر کشورهای اسلامی، ضرورت امروز جامعه اسلامی و بشری است.

روش) دست یابی به چنین هدف بزرگی با مراجعه به آیات قرآن کریم و سنت صحیح و مورد قبول تمام گروه های اسلامی و سیره مسلمانان در تمام اعصار قابل دسترسی است.

ص:۱۳۸

۱- کارشناس ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی، دانش آموخته جامعه الزهرا.

یافته) بر اساس آیات قرآن کریم و سنت صحیحی که حتی وهابی ها نیز مجبور به پذیرش آن هستند و همچنین سیره مسلمانان در تمام اعصار، هر چیز نو و جدیدی، بدعت نیست.

کلید واژگان: بدعت، سنت، بدعت گذار، وهابیت تکفیری.

جریان های تکفیری و نقض حقوق زنان

محبوبه کوهستانی(۱)

طرح موضوع

مسئله زنـان و کـاستی هـا و بایسـته هـای آن از دیربـاز در جوامع مختلـف مـورد تـوجه اندیشـمندان بوده است، و میزان قـابل ملاحظه‌ای از اندیشه‌ها و آرای اجتماعی، در زمینه مسائل و محدودیت های زنان در حوزه‌های مختلف به رشـته تحریر درآمده است. زنان در طول اعصار، قربانی انواع اعمال خشونت‌آمیز، به‌وسـیلهٔ مردان قرار گرفته‌اند و همواره جنبش های متعددی برای مقابله با این خشونت ها و تبعیضات جنسیتی در جریان بوده است. دامنه این اعمال به زمان صلح و جنگ گسترش یافته است و متاسفانه در زمان جنگ و درگیری شاهد افزایش چشمگیر آنها علیه زنان هستیم.

در این نوشـتار رابطه میان بنیادگرایی، جریان های تکفیری و استفاده ابزاری از زنان بررسی شده است. بررسی این موضوع که بنیـادگرایی دربـارهٔ زنان چه می گویـد، چه تاثیری بر سـرنوشت آن‌ها دارد و چگونه جریان‌های بنیادگرا، زنان را قربانی کنش های ایدئولوژیک خود قرار می دهند. اشکال گوناگون استفاده های

ابزاری از زنان به‌وسیلهٔ این گروه ها را تحت چند عنوان می توان بررسـی کرد. یک حالت به عضویت در آوردن این زنان در گروه و اسـتفاده از آن‌هـا بـه عنـوان عـاملین فعـال اقـدامات تروریسـتی و عملیـات شـهادت‌طلبـانه اسـت. دیگری اعمـال انـواع محـدودیت هـا بر زنـان مسـلمان و غیرمسـلمان تحت قلمرو خود می‌باشـد، که عمـدتاً بـا محروم‌کردن آن‌ها از حقوق انسانی و اجتماعی، مانند: حق تحصـیل و اشـتغال و به‌طورکلی منع از حضور در عرصه اجتماع نمود پیدا می کند. در نهایت، می توان به اشـکال گوناگون بهره‌کشـی جنسـی از زنان که به شـکل ازدواج اجباری، تجاوز جنسـی و دادن خـدمات جنسـی به جهادی‌ها صورت می گیرد،

۱- کارشناس ارشد حقوق بشر از دانشگاه مفید.

اشاره کرد. به‌طورکلی می توان گفت که هر روزه زنان به اشکال گوناگون آماج ابعاد گوناگون و جدیدی از اعمال خشونت به وسیلهٔ این جریان ها قرار می گیرند و این رویه هم چنان ادامه دارد.

رفتارهای غیرانسانی جریان های بنیادگرا در مواجه با زنان، بر چند فرض گوناگون استوار است.

از سویی پیروان این جریان ها زنان را نیروی مولد و مؤثر در چرخه اقتصادی نمی دانند و از این‌رو دلیلی برای توسعه توانایی های فردی و اجتماعی آن‌ها و یا ادامه تحصیل و حق برخورداری از آموزش نمی‌یابند. بر اساس این اندیشه، وظیفه اساسی و اصلی زن اطاعت کامل از

همسر و فراهم کردن رضایت او و فرزندآوری و پرورش فرزندان است. از سوی دیگر، بسیاری از رهبران و پیروان این جریان… ها، زنان را عاملین فتنه و فساد می دانند و ازاین‌رو با اعمال انواع محدودیت ها برای جلوگیری از حضور آنان در محیط‌های اجتماعی، تلاش آن‌ها بر این است که مانع از گسترش فساد و فحشا شوند و به فرامین اسلام بنا به تعبیر خودشان عمل کرده باشند و بدین‌طریق یک جامعه صددرصد اسلامی را بنیان‌گذاری کنند. این در حالی است که در سوی دیگر به جای نگاه منفعل به زنان، عده‌ای از رهبران این گروه‌ها معتقدند زنان با مشارکت در این نوع فعالیت‌ها چه به شکل خدمات جنسی به جهادی‌ها و چه به شکل مشارکت فعال در عملیات این گروه‌ها، به سعادت اخروی دست خواهند یافت.

در این مقاله ابتدا به شرح مختصری از نمونه‌های این‌گونه اقدامات گروه‌های بنیادگرا در نقض حقوق زنان می پردازیم، سپس به بررسی اسناد بین‌المللی و تحلیل این مسئله در نظام بین‌الملل حقوق بشر از منظر حقوق بین‌الملل کیفری خواهیم پرداخت و در نهایت نقش مراجع بین المللی و اقداماتشان برای مقابله با این اعمال را بررسی خواهیم کرد.

کلیدواژگان: بنیادگرایی، تروریسم، تکفیری ها، زنان، حقوق بین الملل، نقض حقوق زنان، خشونت جنسی.

ص: ۱۴۱

اسلامِ سیاسی و تمایز آن با سلفی گری در دورهٔ معاصر:

زمینه‌ها، فرصت‌ها و چالش‌ها

محمود فلاح(۱)

اسلام سیاسی و سلفی گری دو اصطلاح پرکاربرد در دوره معاصرند. این دو از جهاتی متمایز از هم اند و درک وجه تمایز آنها از هم امری ضروری است. این مقاله به بیان وجه تمایز این اصطلاح و زمینه ها و فرصت و چالش های هریک از این دو مفهوم می پردازد.

ص:۱۴۲

۱- دانش آموخته حوزه علمیه قم و دانشجوی دکتری علوم سیاسی.

آسیب شناسی رشد جریان های تکفیری به عنوان یک چالش عمده فراروی اسلام گرایی

شهروز ابراهیمی(۱)

علی اصغر ستوده(۲)

اسلام‌گرایی، فرایندی است که در طی چند قرن اخیر به یکی از محوری‌ترین تحولات در جهان اسلام تبدیل شده و با وقوع انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ از توان بالایی به منظور ارائه یک الگوی نظام سیاسی- دینی در مقابل لیبرال دموکراسی غربی برخوردار شده است. با شروع تحولات اخیر در خاورمیانه (انقلاب‌های عربی) این فرصت به وجود آمد که نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران، آلترناتیو مناسبی به جای نظام‌های استبدادی وابسته به غرب مطرح باشد؛ اما این فرصت با رشد جریان‌های تکفیری درمنطقه که از طرف قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای مورد حمایت مادی و معنوی قرار می‌گیرند، با چالش مواجه شده است. درهمین راستا این پژوهش محور کار خویش را آسیب‌شناسی چالش‌های پیش رو و ارائه راهکارهایی برای مقابله با این چالش‌ها قرار داده است. سوال محوری این مقاله این است که:

گسترش جریان‌های تکفیری چه تاثیر بازدارنده‌ای بر رشد اسلام‌گرایی در منطقه و جهان اسلام خواهد داشت؟ رشد جریان... های تکفیری از دو بعد اساسی فرآیندِ اسلام‌گرایی را با چالش مواجه خواهد نمود: ۱. قطبی سازی جوامع اسلامی براساس تقابل شیعه و سنی؛ ۲.کاهش جذابیت اسلام گرایی به عنوان یک آلترناتیو در مقابل لیبرال دموکراسی، متاثر از رفتارهای متحجرانه و خشن گروه‌های سلفی- تکفیری. روش تحقیق در این مقاله، توصیفی- تحلیلی و روش گردآوری داده‌ها منابع کتاب خانه‌ای و اینترنتی است. این

ص:۱۴۳

۱- استادیار و عضو هیئت علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه اصفهان.

۲- * دانشجوی دکتری روابط بین الملل دانشگاه گیلان.

پژوهش به منظور رفع چالش‌های جریان‌های تکفیری فراروی اسلام گرایی، راهکارهایی ارائه نموده که در قالب دو راهکار قابل بررسی است: یکی دیپلماسی ارتباطاتِ گسترده میان گروه‌ها و کشورهای اسلامی و دیگری مقابله قاطعانه نظامی با گسترش جریان‌های تکفیری.

کلیدواژگان: جریان‌های تکفیری، قدرت‌های منطقه‌ای، قدرت‌های جهانی، انقلاب اسلامی، اسلام سیاسی.

ص: ۱۴۴

ترور، تروریسم و حقوق بشردوستانه

مهزاد صفاری نیا(۱)

جامعه بین المللی که در نیمه دوم قرن بیستم با پدیده تروریسم مواجه شده بود، با پذیرش مجموعه‌ای از معاهدات مربوط به انواع خاص اعمال تروریستی و تعهد دولت‌ها، در برابر آن واکنش نشان داد. به عبارت دیگر، قانون گذاری راجع به تروریسم که در آغاز، تنها شامل اعمال تأثیرگذار بر غیرنظامیان بود به تدریج گسترش یافت تا بعضی اعمال تروریستی علیه کارکنان و تأسیسات نظامی را نیز در بر گیرد. در این مقاله می کوشیم با بررسی پویایی موجود بین قانون گذاری‌ها و حقوق بشر دوستانه بین المللی، خلأ های موجود در جنگ با تروریسم را تبیین کنیم.

کلیدواژگان: ترور، تروریسم، مخاصمات مسلحانه داخلی و بین المللی، حقوق بشردوستانه.

ص:۱۴۵

۱- دانش پژوه دوره دکتری حقوق بین الملل عمومی پردیس البرز دانشگاه تهران.

آسیب شناسی جریان های تکفیری و راهکارهای مقابله با آن،

از منظر مقام معظم رهبری

علیرضا دانشیار(۱)

پژوهش حاضر، به آسیب شناسی جریان های تکفیری از منظر مقام معظم رهبری در سه عرصه: باورها، حوزه اخلاق و رفتار، پرداخته است و به تناسب، راه کارهای برون رفت از آسیب های جریان های تکفیری از منظر رهبری مورد بررسی قرار گرفته است. در سطح باورها و اعتقادات، جریان های تکفیری، از توحید و شرک و سایر مفاهیم دینی، درک ناقص و بدعت آمیز و غیرعقلانی دارند. در حوزه آسیب اخلاقی، مهم ترین خصوصیت آن ها، «جهالت» و بی خبری و نوعی خباثت درونی است که منجر به دوری از حقیقت و بی تقوایی و سقوط در ورطه رذیلت و تباهی شده است. در سطح رفتاری، در جنبه فردی مهم ترین ویژگی جریان های تکفیری را می توان ستیزه جویی، خشونت، فسادانگیزی، ترور و در نهایت جنایت و خونریزی را نام برد و در جنبه رفتار اجتماعی، مهم ترین ویژگی آنان را می توان ایجاد کننده تفرقه میان مسلمانان،

نابود کننده تمدن و فرهنگ، تقویت کننده دشمنان اسلام را نام برد.

به تناسب، راه کارهای برون رفت از مشکلات و آسیب های جریان های تکفیری، در دو عرصه فکری فرهنگی و سیاسی ارائه شده است. در عرصه راهکارهای فکری فرهنگی برای مقابله با جریان های تکفیری، امت اسلامی باید به تقویت گفت وگو و تقریب مذاهب اسلامی، تفاهم بر سر مشترکات میان شیعه و اهل سنت، پرهیز از اختلاف افکنی و نمودهای تشدید آن و بازگشت به قرآن و فهم دقیق رویکردهای قرآنی در جلوگیری از تفرقه و اتحاد دنیای اسلام را اشاره نمود. از جمله راهکارهای سیاسی

۱- دانشجوی دکتری مطالعات انقلاب اسلامی از دانشگاه معارف اسلامی قم و پژوهشگر پژوهشگاه بین المللی المصطفی(مطالعات سیاسی و انقلاب اسلامی) و دانش آموخته حوزه علمیه قم.

می توان به تقویت همگرایی و وحدت میان مسلمین و لزوم شناخت و طرد دشمن را اشاره نمود. که با شناخت نقاط آسیب ها و با به کار بستن راه کارهای همسازگرایانه و همگرایانه در دو زمینه فرهنگی و سیاسی می توان ریشه جریان های تکفیری را در جهان اسلام خشکاند.

کلیدواژگان: آسیب شناسی، جریان های تکفیری، باورها، اخلاق، رفتار، راهکارها.

ص:۱۴۷

جریان‌های تکفیری فعال در پاکستان و راه‌های مقابله با آنان

سید توقیر عباس کاظمی[(۱)]

پاکستان کشوری نوظهور در قرن بیستم است که در سال ۱۹۴۷ میلادی از هندوستان استقلال یافت و یک سرزمین مستقل اسلامی شد. تفکر افراطی و تندروی سلفی و تکفیری که پیروان همه مذاهب اسلامی مخالف عقیده خود را، کافر قلمداد کرده و دربرابر آنان مرتکب فعالیت های خشنی می شوند، در اواخر دهه ۷۰ میلادی به‌وسیله بعضی از دولت‌مردان گذشته پاکستانی به این کشور راه یافت و سپس توسعه پیدا کرد.

این جریان در سال ۱۹۸۰ میلادی، مصادف با سال‌های اول انقلاب اسلامی ایران، به صورت تشکیلات و سازمان‌یافته فعالیتش را آغاز کرد، که در این دوران اولین سازمان تکفیری با عنوان «سپاه صحابه» به وجود آمد. مدتی پس از آن، گروه دیگری با عنوان «لشکر جنهگوی»، تشکیل یافت. سپس در سال ۲۰۰۶ میلادی گروه تکفیری دیگری باعنوان «تحریک طالبان پاکستان» به‌وجود آمد. این سه گروه تکفیری تاکنون نیز در پاکستان تحت عنوان جهاد، مرتکب زشت‌ترین جنایات

می شوند، به طوری‌که مسلمانان این کشور اعم از شیعه و سنّی از این جریان های شوم رنج می برند.

جریان تکفیری فعال در پاکستان اهداف گوناگونی را دنبال می کند که از این میان می توان به تحمیل اندیشه های تکفیری به جامعه، جلوگیری از انتقال فرهنگ شیعه به نسل‌های بعدی، جلوگیری از رشد تشیع سیاسی، مقابله با نفوذ ایران در میان شیعیان، و تلاش برای تضعیف شیعیان در جامعه، اشاره کرد.

کارنامه جریان های تکفیری در پاکستان فهرستی طولانی دارد که تلاش برای گسترش اندیشه های تکفیری، ترور اندیشمندان برجسته شیعی، کشتار با انفجار بمب ها و حمله های انتحاری، از جمله آن می‌باشد.

۱- دانش آموخته حوزه علمیه و پژوهشگر جامعه المصطفی العالمیه.

با توجه به وضعیت سیاسی و اجتماعی مردم پاکستان، برای مقابله با جریان های تکفیری فعال در این کشور، راه‌کارهای کاربردی متعددی وجود دارد که آن‌ها را می توان به چند دسته تقسیم کرد:

الف) راه‌کارها برای دولت پاکستان: داشتن اراده قوی سیاسی برای پایان‌دادن به فعالیت های تکفیری، برکناری افراد دارای نظریات تکفیری از مناصب دولتی و تدریس در دانشگاه‌ها و نظارت دقیق بر رسانه ها.

ب) راه‌کارهای کاربردی برای عموم مسلمانان پاکستان: آگاهی کامل از اصول و مبانی اسلام و

تعهد عملی نسبت به آن، شناخت جریان های تکفیری و نقشه های آن‌ها، شناساندن جریان های تکفیری و اهداف سوء آنان.

ج) راه‌کارهای کاربردی برای شیعیان پاکستان: نشر اعتقادات و آموزه‌های اصیل تشیع در سطح کشور، تدابیر قاطع در برابر نشر دروغ‌پردازی ها درباره تشیع، مبارزه به مثل با فعالیت‌های فرهنگی و تبلیغی جریان‌های تکفیری، حضور فعّال در سیاست و ساختار حکومتی و تلاش برای وحدت و انسجام اسلامی.

کلید واژگان: پاکستان، جریان های تکفیری، شیعه، اهل سنت.

ص: ۱۴۹

آینده نگاری رفتار گروه های تکفیری

مصطفی حسینی گلکار(۱)

جریان هـای تکفیری همواره مورد طرد اکثریت جامعه اسـلامی بوده‌انـد، اما چرخه های ظهور و افولشان، نیاز به تلاش مسـتمر علمای اسلام جهت آگاهی‌بخشی به جامعه، برای مقابله با آن‌ها در هر دوره را، گوش‌زد می کند؛ در این باره نباید از نظر دور داشت که تکفیری هـا آبشـخوری نظری دارنـد که کـانون اصـلی بروزات دیروز، امروز و فردای آن‌هـاست، از این رو دغـدغه اصلی، مقابله با تفکر تکفیری خواهد بود.

از سـوی دیگر، آینـده‌پژوهی به عنوان دانش اقـدام اجتمـاعی، علمی مسـتقل است، امـا به مشـابه فعـالیتی میـان‌رشـته ای و حـتی فرارشـته‌ای، در جایگـاه معرفت مضـاف و کـاربردی بـا همراهی علوم دیگر، می توانـد ابزاری قـدرت‌منـد برای تحلیـل و دادن راهکارهایی برای مسائل علوم انسانی و اجتماعی باشد.

در این مقاله تلاش شده است تا از روش سناریو – به عنوان یکی از ابزارهای مهم آینده‌پژوهی– به

منظور تحلیل مسئله تفکر تکفیری و اقدام مقابل آن، سود جست.

تحلیل مسـئله جریان های تکفیری نشان از آن دارد که عـدم قطعیت های اصـلی پیش روی ما، شـیوع اندیشه تکفیری و بازتاب رسانه ای آن‌هاست و به تعبیری، این‌دو مؤلفه – با فرض اسـتقلال – می توانند ضمن ترسیم فضای چهارگانه سناریوهای مسئله، حالت های گوناگون مقابله جهان اسلام با جریان های تکفیری را مشخص سازند.

سنـاریو هـا در این‌جـا بـا توصـیف ابهامات موجود پیش روی تصـمیم‌گیران و اهل معرفت و سـیاست در مواجهه با جریان های تکفیری و آینده آن‌ها، ضـمن ترسـیم فضای احتمالات بدیل مسئله، راهکارهایی برای مقابله با اقدامات تکفیری ها پیشنهاد می دهند.

ص:۱۵۰

۱- دکترای آینده پژوهی دانشـگاه تهران عضو هیئت علمی مؤسـسه فرهنگی – هنری حم و دانش آموخته فلسـفه دین دانشـگاه تهران.

مهم ترین نکته آن است که این سناریوها با کاربست روابط منطقی میان اجزای خود و نیز به مدد تصویر کلانی که از موضوع می دهند، قدرت اقناعی بالایی برای ایجاد وفاق و هم‌دلی میان فرق اسلامی و علما جهت اقدام علیه جریان های تکفیری، به دست می دهند.

کلیدواژگان: آینده پژوهی، تفکر تکفیری، سناریو، توافق فرق اسلامی (وحدت)، رسانه و اقدام اجتماعی.

ص: ۱۵۱

نقد و بررسی تکفیر از دیدگاه سلفی وهابی و سلفی جهادی

مجید فاطمی نژاد(۱)

تطور مسئله تکفیر میان علمای وهابی در سه مرحله قابل بررسی است: ۱. مرحله شروع و سامان دهی و ایجاد زمینه تکفیر مسلمان ها، که توسط «ابن تیمیه» و شاگردانش صورت پذیرفت؛ ۲. مرحله افراطی گری در تکفیر و کشتار مسلمان ها که توسط «محمد بن عبدالوهاب» انجام داده شد؛ ۳. مرحله بازگشت از مواضع افراطی گری برای تبرئه خود از جنایت های گروه... های تندرو وهابی. در تمام این مراحل سه گانه، ملاک کفر و ایمان بر درخواست از اموات و توسله به قبور تأکید دارد و تفاوت در ضابطه مند بودن ملاک تکفیر «معین» از غیر آن است که محمدبن عبدالوهاب با سرایت دادن تکفیر «مطلق» بر «معین» و حمل «کفر اصغر» بر «کفر اکبر»، باعث شد تا افراطی گری در تکفیر به نهایت خود برسد و جنایت های بسیاری به بار آید، علمای سلفی جهادی که بر

نقد و بررسی تکفیر از دیدگاه سلفی وهابی و سلفی جهادی

مجید فاطمی نژاد(۲)

تطور مسئله تکفیر میان علمای وهابی در سه مرحله قابل بررسی است: ۱. مرحله شروع و سامان دهی و ایجاد زمینه تکفیر مسلمان ها، که توسط «ابن تیمیه» و شاگردانش صورت پذیرفت؛ ۲. مرحله افراطی گری در تکفیر و کشتار مسلمان ها که توسط «محمد بن عبدالوهاب» انجام داده شد؛ ۳. مرحله بازگشت از مواضع افراطی گری برای تبرئه خود از جنایت های گروه... های تندرو وهابی. در تمام این مراحل سه گانه، ملاک کفر و ایمان بر درخواست از اموات و توسله به قبور تأکید دارد و تفاوت در ضابطه مند بودن ملاک تکفیر «معین» از غیر آن است که محمدبن عبدالوهاب با سرایت دادن تکفیر «مطلق» بر «معین» و حمل «کفر اصغر» بر «کفر اکبر»، باعث شد تا افراطی گری در تکفیر به نهایت خود برسد و جنایت های بسیاری به بار آید، علمای سلفی جهادی که بر

حاکمیت خداوند تأکید دارند، هر گونه درخواست و اطاعت از حاکم را ملاک کفر قرار داده‌اند و با جاهلی خواندن جوامع اسلامی، راه را برای تکفیر مسلمان ها هموار ه اند، با بررسی‌های انجام داده شده به نظر می‌رسد که آن ها در مقام تکفیر معین نبوده اند، بلکه تکفیرشان بیشتر رویکرد سیاسی و اجتماعی داشته است. از این رو نمی توان کلمات آن ها را حمل بر تکفیر معین کرد. گروه‌های تندرو تکفیری که برای رسیدن به اهدافشان، خود را سلفیه جهادی معرفی می‌کنند، در حقیقت پیروان محمد بن عبدالوهاب اند که تکفیر مطلق را در عرصه های اعتقادی، سیاسی و اجتماعی به تکفیر

۱- پژوهشگر مؤسسه تحقیقاتی دارالإعلام لمدرسه اهل البیت.(

۲- پژوهشگر مؤسسه تحقیقاتی دارالإعلام لمدرسه اهل البیت.(

معین سرایت داده‌اند و به سلفیه جهادی وهابی تبدیل شده‌اند، ولی به دلیل شرایط و مصالحی که امروزه اقتضا می‌کند، خود را پیرو اندیشه‌های «سید قطب» یا دیگر روشن فکران جهادی می‌دانند.

کلید واژگان: ابن تیمیه و علمای وهابی، سید قطب و علمای جهادی، گروه‌های تکفیری، ایمان و کفر، تکفیر مطلق و معیّن.

ص: ۱۵۶

جریان تکفیری طالبان در افغانستان و جنایت های آنان

عبدالمؤمن امینی(۱)

با بررسی تفکرات و مبدأ شکل گیری جریان جنبش تکفیری طالبان دانسته شد که این گروه با اندیشه جزم گرایانه و سطحی و دانش ناچیز از شریعت، باورهای وهابیت را با سنت قبیله ای پشتونوالی در هم آمیخته و با توسل به زور و رفتارهایی وحشیانه آن را در قالب آموزه های دینی بر مردم مسلمان افغانستان تحمیل نمودند.

تحقیق پیش رو، نخست پیشینه حضور عالمان وهابی و تأسیس مدارس مذهبی توسط آنان را در میان قبایل نواحی مرزی پاکستان با افغانستان تبیین نموده و سپس با واکاوی خاستگاه و شکل گیری تفکر مذهبی طالبان روشن گردید که باورهای اعتقادی این گروه برگرفته از عالمان پشتون تبار تکفیری مدارس مذهبی پاکستان بوده و عواملی چون فقدان امنیت ملی، نبود نیروهای کاردان در میان سران جهادی، باورهای خشک و انعطاف ناپذیر مذهبی و... زمینه ساز ظهور و پیدایش هسته اولیه این گروه در افغانستان گردیده و حمایت های مالی، سیاسی و نظامی عربستان و آمریکا در رشد و گسترش طالبان نقش مؤثر داشته است. از این رو، عقاید و شاخصه های

فکری طالبان، هم چون گروه های وهابی تکفیری مستقر در پاکستان و دیگر مناطق جهان ستیز با عقل، جمود فکری، تکفیر مخالفان عقیدتی و نژادی، تحریم توسل و استغاثه و...، بوده و با نفی جایگاه زنان در جامعه و عمل کرد تأسف بار و ضد اسلامی با آنان و مبارزه پیگیر با فرهنگ و تمدن و مخالفت با رشد علم و تکنولوژی در کشور و با عملکرد ضد انسانی و رفتار وحشیانه، ده ها هزار شیعه و اقوام غیر پشتون را سر بریده و شکنجه نمودند، و با خلق فاجعه نسل کشی در مزار شریف و بامیان، تصفیه ای نژادی و شیعه کشی گسترده ای را در افغانستان به راه انداختند.

کلیدواژگان: طالبان، جنایت، تکفیر، پشتونوالی،افغانستان، شیعه، نسل کشی، مبانی اعتقادی.

۱- دانشجوی دکتری دانشگاه ادیان و مذاهب

خشونت به نام دین در میان حنبلیان نخستین

حسن اسکندری(۱)

حنـابله از مهم ترین مـذاهب اسـلامی فعـال در سـده چهـارم و پنجم قمری در بغـداد پایتخت ممالک اسـلامی بودنـد. آن ها با قـدرت یـافتن معتزله و آل بویه خطر بزرگی را احسـاس کردنـد و در پی جلوگیری از نفوذ آنـان برآمدنـد. اغتتشـاش، ورود به منازل، درگیری و قتل، از جمله اقدامات ایشان در مبارزه با نفوذ معتزله و شـیعه است. در برخی موارد اندیشمندان اهل سنت را به دلیـل رغبت به تشیع، مورد ضـرب و شـتم قرار می داننـد. مبـاحث توحیـد صـفاتی و عبـادی، سب صـحابه، تحریف قرآن و امامت، مهم ترین موضوع مورد درگیری حنابله با دیگر مذاهب اسلامی به ویژه شیعه بود.

کلیدواژگان: حنابله، احمد بن حنبل، شیعیان، بغداد، قرن چهار، بربهاری، معزالدوله.

۱- پژوهشگر مؤسسه تحقیقاتی دارالإعلام لمدرسه اهل البیت(

رویکرد خصومت آمیز ابن تیمیه به پیروان اهل بیت

میرزایی(۱)

روش و اندیشه ابن تیمیه و اتباع وهابی اوبرقوایم خمسه یعنی پنج «ت» مبتنی است: تهمت، توهین، تحقیر، تهدید و تکفیر.

آن ها خود را سلفی و راست کیش، پای بند به خلوص دینی و دیگر فرقه ها و مذاهب به ویژه شیعیان اهل بیت(پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم را منحرف از دین معرفی می کنند. کتاب های ابن تیمیه حرانیِ دمشقی آبشخور اصلی این تفکر متصلّبانه است. وی با تفسیر مضیّق از دین و رویکرد خاص به نصوص و متون دینی، موجب واگرایی در جامعه مسلمین و خلق نفرت در میان مومنین شد و ضمن این که بزرگ ترین ضربه را به اتحاد مورد توقع جوامع اسلامی زده کمک شایانی به دارالکفر کرده. آن ها با توسل به قلب واقعیت و چماق تکفیر، مخالفین خود را به شدیدترین ادبیات محکوم و سپس بدون حق دفاع آن ها را به شدیدترین مجازات می رسانند. در این نوشته، رویکردها و شیوه های خاص ابن تیمیه درخصوص خصومت غیر قابل توجیه او با اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم شیعیان مورد واکاوی قرارگرفته و با

میزان منطق دینی پذیرفته شده قاطبه مسلمین و خردِ خدادادی به محک نقدگذاشته شده است.

کلیدواژگان: ابن تیمیه، وهابیت، شیعیان، تکفیر، خلوص دینی، تهمت.

۱- حوزوی سطح چهار و دانشجوی دکتری (PHD)

سنّت پیامبر و تکفیر مسلمانان

علیرضا سبحانی(۱)

اکنون که مسئله فتنه تکفیر بسیاری از نقاط جهان اسلام و حتی غیر آن را فراگرفته است، شایسته است علما و دانشمندان و محققان علوم اسلامی با برپا کردن همایش ها این موضوع را از جهات مختلف، مورد بحث و بررسی قرار دهند.

در این مقاله کوشش شده است موقعیت تکفیر از دیدگاه پیامبر اکرم و علمای فریقین، روشن شود و در پایان مقاله زندگی مسالمت آمیز با همه فرق اسلامی از دیدگاه اهل بیت مطرح شده است.

ص: ۱۶۰

۱- کارشناسی ارشد شیعه شناسی دانشگاه ادیان و مذاهب.

ضوابط و احکام بدعت از نگاه مذاهب فقهی

محمد هادی میهن دوست(۱)

هیچ کدام از مذاهب اسلامی در حرمت شدید بدعت تردید نکرده و حتی برخی اصل حرمت آن را ضروری دین دانسته اند؛ با این همه چون ماهیت بدعت و احکام و ضوابط آن به درستی روشن نشده است، هر از چندگاهی در طول تاریخ به عنوان مبارزه با آن، گاه راه افراط و گاه راه تفریط پیموده شده و مسلمانان بی گناه زیادی تکفیر و تفسیق و گاه کشته شده اند و این چنین، مسئله حرمت بدعت که اساس جعل آن برای حفظ کیان دین از انحرافات بوده، راه نفوذ و توطئه ای برای دشمنان اسلام گشته است. سعی نگارنده در این تحقیق بر این بوده است که مفهوم و ضوابط بدعت و فرق آن با اصطلاحات مشابه از نظر مذاهب فقهی روشن شده و احکام آن به صورت مقارن تبیین شود.

کلیدواژگان: بدعت، البدعه، البدع، ابداع، تشریع، احداث.

۱- پژوهشگر و دانش آموخته سطح چهار حوزه علمیه خراسان رضوی.

رحمت و رأفت با مخالفان در سیره پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم

عبدالحسین ابراهیمی سرو علیا(۱)

اسلام دین صلح و پیام‌آور آن پیامبر رحمت است. اصل اولی در اسلام، رعایت اصول انسانی و فطری و تاکید بر صلح و دوستی میان مؤمنان و همه افراد جامعه است. با بررسی آیات قرآن و سیره نبوی، تأکید بر سازش و رحمت اسلامی را به روشنی می بینیم و درمی یابیم که هدف آنان برقراری صلح و سازش و بخشش مخالف بوده است. در اسلام هم مصالحه و آشتی در زندگی فردی و اجتماعی و هم به صلح‌پذیری با دشمنان و مشرکان و مخالفان تاکید شده است.

رسول خدا در تعامل با دشمنان، جنگ را آخرین گزینه و راه‌حل می دانست و زمانی به جهاد اقدام می‌شد که همه راه های صلح آمیز غیرممکن بود. صلح های فراوان در تاریخ اسلام به وسیله رسول اکرم و رأفت با دشمنان و مخالفان و مشرکان، قبل یا بعد از جنگ، دلالت بر عطوفت اسلامی ایشان دارد. این نوشته با تحلیل آیاتی از قرآن و نمونه‌های تاریخی به بررسی سیره

رحیمانه نبوی در تعامل با مخالفان، به‌ویژه رفتار ایشان در جنگ‌ها، می پردازد.

کلیدواژگان: عفو، رحمت، رأفت، جنگ، سیره پیامبر، مخالفان پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم .

۱- کارشناسی ارشد دین شناسی مؤسسه امام خمینی).

صحیحین نفی تکفیر

ابوالفضل قاسمی(۱)

به سبب رویکرد حدیثی سلفیه و با توجه به اینکه تکفیری ها خود را سلفی و پیرو سلف صالح می دانند به دو منبع روایی مورد اعتماد سلفیان یعنی صحیح بخاری و مسلم مراجعه شد و مسئله تکفیر از منظر روایات این دو کتاب مورد بررسی قرار گرفت تا روشن گردد آیا این رویکرد گروه های تکفیری مورد تایید این دو منبع اصلی می باشد یا خیر؟ با بررسی این دو کتاب مشخص شد که این دو کتاب رویکردی ضد تکفیری دارند و آنچه این گروه ها انجام می دهند در تضاد با روایات این کتاب ها می باشد. نکاتی که به دست آمده اند و دلالت به نفی تکفیر می کنند عبارت است از: عدم توجه تکفیری ها به معنای کفر در روایات و آیات و عدم دلالت این لفظ در همه موراد بر خروج از اسلام ، عدم آگاهی این افراد در ملاک مسلمان بودن ؛ عدم توجه تکفیری ها در حساسیت شارع در نسبت کفر دادن و مذمت تکفیر مسلمانان. هم چنین دو بهانه اصلی تکفیری ها یعنی تکفیر حاکم و مشرک دانستن مسلمانان مورد

بررسی قرار گرفته است و در هر دو مورد این مطلب روشن گردید که تکفیر حاکم خلاف روایات بخاری و مسلم می باشد و شرک نیز به طور عموم و به گستردگی که تکفیرها بیان می کنند نمی تواند مشکل جامعه اسلامی بعد از پیامبر اسلام باشد.

کلیدواژگان: تکفیر، صحیح بخاری، صحیح مسلم، کفر ، مسلمان، تکفیرحاکم، شرک.

۱- پژوهشگر مؤسسه تحقیقاتی دارالإعلام لمدرسه اهل البیت(.

آثار سیاسی – اجتماعی جریان های تکفیری بر

عقب ماندگی کشورهای اسلامی

سید کاظم سیدباقری(۱)

محمد حسنی(۲)

بتول ملاشفیعی(۳)

اندیشه های سلفی و تکفیری در حوزهٔ تمدن اسلامی پیشینه ای طولانی دارد، اما از حدود پنجاه سال اخیر، تبدیل آن گمانه ها و خرده پندارها به «جریان»، سرآغازی پرخطر برای جهان اسلام شده است. هرچند عقب ماندگی کشورهای اسلامی تک عاملی نیست، اما سوگمندانه با توجه به اندیشه ها و رفتار نابخردانه ای که این جریان ها داشته اند، می توان باور داشت که آنها یکی از عوامل عقب ماندگی جوامع اسلامی و تداوم آن بوده اند. پرسش اصلی این نوشتار به چیستی آثار سیاسی-اجتماعی جریان های تکفیری بر عقب ماندگی جوامع اسلامی می پردازد. در فرضیه نوشته بر این امر تأکید شده است که از دیدگاه اسلامی، با توجه به عناصری چون خردگرایی، همگرایی اجتماعی، شایسته سالاری، امنیت همه جانبه، تعاملات و گفت وگوهای مثبت و منطقی، دولت های پاسخ گو و

رعایت حقوق شهروندی که در گسترهٔ پیشرفت مطلوب مطرح اند، پیامدهای این جریان ها را می توان در مواردی چون نظم-نظام ستیزی؛ گسترش تفرقه مذهبی و گسست اجتماعی؛ ناامنی، کشتار و خشونت آفرینی؛ از میان بردن بسترهای عقلانیت و گفت وگوی منطقی و روی کار آمدن دولت های استبدادی، رصد و ارزیابی کرد، که نقشی کلیدی در عدم پیشرفت کشورهای اسلامی و عقب ماندگی آنها داشته اند.

کلیدواژگان: جریان های تکفیری، عقب ماندگی کشورهای اسلامی.

ص: ۱۶۴

۱- استادیار پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۲- کارشناس ارشد کلام اسلامی.
۳- کارشناس ارشد تفسیر قرآن کریم.

فراز و فرود القاعده در سیاست خارجی آمریکا

خلوصی(۱)

شکل گیری القاعده ریشه درجهاد افغانستان دارد. در چگونگی رابطه ایالات متحده با این گروه، وقایع و رویدادهای کلان سیاسی به عنوان عامل تعیین کننده و راهبردی عمل کرده است. سه اتفاق کلان در عرصه بین المللی که عبارتند از: اشغال افغانستان، فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و پدیده بیداری اسلامی، استراتژی غرب را در تعامل و تقابل با این گروه سازمان داده است. آمریکا درباره القاعده از سه راهبرد کلان در سه مقطع زمانی استفاده کرده است: راهبرد تعامل و حمایت از جنگ جویان سلفی عرب که در مقابله با اشغال افغانستان از سوی اتحاد جماهیر شوروی، قرار می گرفت. در این راهبرد آمریکا تلاش کرد با همکاری کشورهای منطقه، منازعه قدرت در افغانستان را پیش ببرد. مصر، عربستان و پاکستان به عنوان متحدان اصلی آمریکا دراین جنگ در مقابل شوری قرارگرفت و جوانان زیادی از این کشورها و سایرکشورهای اسلامی به جهاد فرا خوانده شدند. راهبرد تقابل

پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی صورت گرفت و هدف از آن غیریت سازی از سوی ایالات متحده بود که به جای اتحاد جماهیر شوروی، دشمن جدیدی را معرفی می کرد. تقابل ایالات متحده با القاعده در این زمان بیشتر ماهیت رسانه ای داشت و می کوشید القاعده را به عنوان یک گروه رادیکال فرورفته در انحطاط و تمایلات ضدبشری معرفی کند. راهبرد سوم تعامل و تقابل است که پس از شکل گیری جریان بیداری اسلامی به وجود آمد. تقابل در افغانستان و تعامل در خاورمیانه که هردو ماهیت ژئوپولتیکی دارند. مکانیسم تکفیر در برهه نخست، ماهیت ضد روسی داشت؛ در برهه دوم ضدغربی و در مرتبه سوم ماهیت ضدشیعی و ضدسلفی دارد. به این ترتیب آمریکا ابتدا در قالب همکاری، سپس در چارچوب

۱- دانشجوی دکتری فلسفه سیاسی اسلامی.

تعارض و سرانجام ترکیب آن دو در دو منطقه ژئواستراتژیک، با این گروه بازی کرد تا هژمونی خود را در منطقه حفظ کند.

کلیدواژگان: ایالات متحده، القاعده، عبدالله عزام، اسامه، جهاد، افغانستان.

ص:۱۶۶

میراث سیاسی و اجتماعی دارالعلوم دئوبند و نهضت «دئوبندیه»

در شبه قاره هند

علی‌محمد طرفداری(۱)

سعید طاوسی مسرور(۲)

نهضت «دئوبندیه» یکی از نهضت‌های پردامنه اسلامی شبه قاره هند در نیمه دوم قرن سیزدهم هجری (نوزدهم میلادی) است که با هدف اجرای کامل شریعت اسلامی و جهاد علیه استعمار بریتانیا شکل گرفت و سپس به تدریج با ورود به عرصه تحولات سیاسی و ایجاد مکتب فقهی گسترده و تأثیرگذار، نقش بسزایی در شکل گیری نهضت‌های اسلام‌گرا در پاکستان، افغانستان، آسیای مرکزی و آسیای جنوب شرقی در سده چهاردهم هجری (بیستم میلادی) ایفا کرد. نام نهضت دئوبندیه از شهر «دئوبند» واقع در شمال شرقی دهلی از شهرهای کهن هند گرفته شده است. این نهضت در اثر فعالیت‌های وسیع دینی و سیاسی حوزه علمیه بسیار تأثیرگذار آن با نام «دارالعلوم دئوبند» پدید آمد. حوزه مذکور، جایگاه برجسته‌ای در تاریخ تفکر اسلامی شبه قاره داشته و دارد. مکتب فقهی دارالعلوم دئوبند، تحت تأثیر تعالیم «شاه ولی‌الله دهلوی» و نهضت «سید احمد

بریلوی» قرار داشت که علیه استعمار بریتانیا مبارزه می‌کرد و از این رو توانست به تدریج نهضتی اسلامی در شبه قاره هند پدید آورد که در قرن بعد، حتی به ظهور گروه‌های اسلام‌گرا و افراطی، نظیر «طالبان» هم انجامید. در مقاله حاضر، میراث سیاسی و اجتماعی دارالعلوم دئوبند و نقش مکتب فقهی دئوبندیه در تحولات سیاسی و اجتماعی شبه قاره هند و ایجاد نهضت دئوبندیه بررسی می‌شود.

کلیدواژگان: مسلمانان شبه قاره هند، دارالعلوم دئوبند، نهضت دئوبندیه، مکتب‌های فقهی اسلامی، بنیادگرایی اسلامی، تجزیه شبه قاره هند، افغانستان، طالبان.

۱- عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، گروه تاریخ.

۲- دانشجوی دکترای تاریخ اسلام دانشگاه تهران.

مبارزه با اقلیتِ غالی، راهکاری جهت سلب بهانه از جریان های تکفیری

یدالله حاجی زاده(۱)

واکاوی ریشه های تکفیر شیعیان و آشنایی با علل آن از اهمیت خاصی برخوردار است. سوالی که در این جا مطرح است این است: چرا جریان های تکفیری به کفر شیعیان حکم کرده اند و راهکار مقابله با این پدیده خطرناک چیست؟ بررسی دیدگاه کسانی که حکم به تکفیر شیعیان کرده انـد نشان می دهد هر چند بسیاری از آنها تهمت های ناروایی به شیعیان زده اند و به همین جهت چنین فتاوای خشونت آمیزی را صادر کرده انـد، اما در برخی از موارد نیز این اقلیتِ غالیانِ منتسب به شیعه بوده انـد که زمینه را برای این امر فراهم کرده انـد. غالیـان در حقیقت بـا ادعاهای غلوآمیز و افراطی خویش و بعضا با نـدانم کاری، بهانه هـای لازم را در این خصوص فراهم کرده انـد. راهکـار مقـابله با پدیـده خطرناک جریان های تکفیری، مقابله با انـدک غالیانِ منتسب به شیعه و برائت از آنان می باشد.

کلیدواژگان: غلو، اقلیتِ غالی، امامان(، راهکار مقابله با غالیان، جریان های تکفیری.

ص: ۱۶۸

۱- دکتری (PHD) مدرس معارف اسلامی،گرایش تاریخ و تمدن اسلامی دانشگاه معارف اسلامی قم.

تحلیل جغرافیایی - سیاسی علل شکل گیری و گسترش بنیادگرایی اسلامی

(نمونه موردی: جریان تکفیری داعش)

یحیی میرشکاران(۱)

عبدالله هندیانی(۲)

سید علی عبادی نژاد(۳)

علی اصانلو(۴)

شرایط و ویژگی‌های محیطی که سرزمین در اختیار انسان قرار می‌دهد عامل اصلی شکل‌گیری رقابت در صحنه جغرافیای جهان می باشد. تاریخ گذشته بشر حاکی از آن است که همیشه جریان حرکت نیروها به سمت مناطق دارای مزیت‌های زیستی بوده است و درگیری‌های جهانی و منطقه‌ای در جهت دستیابی به این فرصت‌ها بوده است.

امروزه دستیابی به قدرت اصلی‌ترین مولفه جهت استیفای مزیت‌های محیطی مورد توجه بازیگران سیاسی در جهان می‌باشد که جغرافیا به عنوان ترکیبی از مردم و اشکال سرزمینی صحنه این بازی را شکل می‌دهند.

ویژگی‌ها و مزیت‌های جغرافیایی منطقه جنوب غربی آسیا همیشه عامل اصلی بحران و درگیری میان ساکنان و قدرت‌های بیرونی بوده است که

مجموعه این رقابت‌ها سبب شکل‌گیری جغرافیای سیاسی خاص این منطقه گردیده است. از جمله ویژگی‌های این منطقه شکل‌گیری واحدهای سیاسی بدون پشتوانه‌های جغرافیایی- تاریخی و عدم توجه به ساختار اجتماعی آن است که عموماً بحران مقبولیت و نارضایتی از ساختار سیاسی را به دنبال داشته است. این عامل سبب شکل‌گیری گروه‌های مخالف و

۱- استادیار جغرافیا دانشگاه علوم انتظامی امین.
۲- استادیار دانشگاه علوم انتظامی امین.
۳- استادیار جغرافیا دانشگاه علوم انتظامی امین
۴- عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین

ساختارشکن شده‌اند که با توجه به ساختار فرهنگی-جغرافیایی خود تلاش می‌کنند تا با رشد اندیشه های بنیادگرایانه به پیشبرد اهداف خود جامه عمل پوشند.

از جمله جریان‌های فراگیر و خطرناک که بخشی از این منطقه را به خود مشغول داشته است، گسترش و پیشروی جریان تکفیری می‌باشد که با اندیشه شکل گیری یک واحد سیاسی، موجودیت خود را با عنوان "دولت اسلامی عراق و شامات" اعلام نموده است و مبنای فکری خود را بر تکفیر دیگر شاخه های دین اسلام بنا نهاده است.

بررسی ادعای فکری آنان امری است که توسط اندیشمندان دینی مورد توجه قرار می‌گیرد؛ اما پژوهش حاضر با رویکردی توصیفی- تحلیلی تلاش دارد تا علل، عوامل و مولفه‌های جغرافیایی-سیاسی را که شکل دهنده و پیشبرنده این جریان است مورد بررسی و شناسایی قرار دهد، تا از این رهگذر بتواند به الگوی فضایی شکل گیری آن دست یابد.

محققان عوامل مختلفی از قبیل ایدئولوژی و ساختار اجتماعی را سبب ظهور و سقوط این جریان‌ها می‌دانند، اما تاکنون به بررسی سیاسی-فضایی این جریانات که مدنظر این پژوهش است، توجهی نشده است. از این رو، نتایج بررسی‌های جغرافیایی - سیاسی نشان می‌دهد که ساختار سرزمینی و اجتماعی موجود در این منطقه اصلی ترین عامل در شکل‌گیری و گسترش این تفکر و جریان می‌باشد و برای رهایی از ایجاد دوباره این جریان‌ها، تغییر در سازمان سیاسی فضا و واگذاری اختیارات محلی(منطقه گرایی) راهبرد منطقی و مناسبی به نظر می رسد.

کلیدواژگان: جغرافیای سیاسی فضا، بنیادگرایی، جریان‌های تکفیری، داعش.

ص: ۱۷۰

بازخوردهای ضدامنیتی هستی شناسی اجتماعی سلفیت جهادی

هادی معصومی زارع(۱)

بنیادهای نظری هر مکتب فکری (اعم از هستی شناسی، معرفت شناسی و روش شناسی) زمینه ساز بروز رفتارها، کنش ها و بازخوردهای ویژه ای است که به طور ویژه ای به متمایزشدن پیروان مکتب از اتباع دیگر مکاتب فکری می انجامد. به طور طبیعی جریان سلفی گرایی نیز از این مقوله مستثنی نخواهد بود.

در این میان هستی شناسی سلفیت و زاویه نگاه آن به «هستی» که بر پایه ثنائی متخاصم «خودی- دشمن» تعریف شده است، مولّد و هدایت گر طیفی از رفتارهای ضدامنیتی و خشونت بار از سوی پیروان این فِرقه علیه دیگران است که چالش های فراوانی را برای جوامع مختلف به دنبال داشته است.

در یک جمع بندی کلان، می توان مهم ترین بازخوردهای ضدامنیتی چنان هستی شناسی ای را در مولفه های رفتاری مشخصی همچون دگرستیزی نظری و عملی یا مخالفت خشونت بار فکری و عملی علیه دیگران، خودستیزی نظری با سرکوب فطرت

های الهی-انسانی، جامعه ستیزی و مبارزه با هندسه هنجارها و عرف های اجتماعی، رادیکال سازی فضای اجتماعی و در نهایت تحرک پذیری مرزستیزانه جستجو نمود.

کلیدواژگان: بازخورد، ضدامنیتی، هستی شناسی، دگرستیزی، خودستیزی، خشونت ورزی، سلفیت جهادی.

ص: ۱۷۱

۱- دانش آموخته حوزه علمیه قم و دانشجوی دکترای مطالعات خاورمیانه دانشگاه تهران.

ص: ۱۷۳

چگونگی پیدایش و گسترش القاعده در شرق آفریقا با تأکید بر کشور سومالی

حسن اسکندری[(۱)]

القاعـده در شـرق آفریقـا و شـمال آن، بیشتر از هر جـای دیگری از آفریقـا موفق بوده است. مجاورت نسبی این منطقه به خاور میانه به ویژه شـبه جزیره عربی و مرزهای پرمنفذ و ناکارآمدی دولت های این منطقه و در نتیجه سـهولت خرید و فروش اسلحه و همین طور جـابه‌جـایی آسـان عوامـل و اعضای القاعـده را می توان از جمله عوامل رشـد القاعـده در منطقه دانست. القاعـده پایگـاه اصـلی خود را از اواخر دهه ۱۹۹۰ در سودان پـایه گـذاری کرد و تـا زمـانی که حکومت سودان آن‌ها را مجبور به ترک سـودان کرد، هم‌چنـان ادامه داشت، امـا فعـالیت هـای این گروه محـدود به این کشـور نبود، در منطقه شـرق آفریقـا اقـداماتی، همچون: بمب گـذاری های متعـدد در سـفارت‌خانه های آمریکا در کنیا و تانزانیا و هم‌چنین حمله موشـکی به هواپیمای چارتر اسراییلی را صورت داده‌اند و در این موقعیت، حکومت نسبتاً کوتاه گروهای مسلمان تندرو با نام، اتحادیه محاکم اسلامی.

موجب نارضایتی مردم بومی سومالی، به دلیل اجرای سخت گیرانه و خشن شرع اسلام، فراهم آورده است.

۱- پژوهشگر موسسه دارالاعلام لمدرسه اهل البیت(.

بوکوحرام

محمد جواد امید(۱)

در طول تاریخ، بر پیکره اسلام جراحت های بسیاری به وسیله گروه های تندرو به ظاهر اسلامی وارد شده است که یکی از این گروه ها بوکوحرام است. که از جریان های تندروی سلفی معاصر می باشد که در سال ۲۰۰۲ م به وسیله محمد یوسف در کشور نیجریه سربرآورد و تاکنون کارنامه سیاهی از جنایات(انفجار،آدم ربایی، قتل) از خود به جا گذاشته است. این گروه به دنبال از بین بردن فرهنگ غربی در کشور نیجریه است و برای این هدف، دست به خشونت هایی علیه مسلمانان و... زده است. این جنبش ارتباط آشکاری با القاعده دارد و از آن کمک نظامی دریافت کرده است و به عنوان گروه تروریستی شناخته شده است. در این نگاشته سعی شده است نحوه پیدایش بوکوحرام و جنایات آن آورده شود.

کلیدواژگان: بوکو حرام، قتل، آدم ربایی، انفجار.

ص: ۱۷۶

۱- پژوهشگر موسسه دارالاعلام لمدرسه اهل البیت(.

کارنامه جنایات اخوان التوحید از پیدایش تا زوال

محسن عبدالملکی[(۱)]

اخوان التوحیـد، از جمله جنبش هـای تکفیری است که در سـال ۱۹۱۲میلادی همزمان با تلاش های عبـدالعزیز بن عبدالرحمن آل سعود برای یکپارچه سازی کشور عربستان در این منطقه ظاهر شد و در سال ۱۹۳۰ میلادی خاتمه یافت. به شهادت اسناد و کتب تاریخی جنبش اخوان التوحید، بسیاری از مسـلمانان مجاور و معاصر خویش را تکفیر نمود و به اقدامات خشونت آمیزی همچون قتل، ذبح، ویرانگری و غارت اموال علیه آنان مبادرت ورزید. این مقاله سـعی دارد گزارشـی از اقدامات خشونت آمیز اخوان التوحید از پیدایش تا زوال ارائه دهد.

کلیـدواژگان: اخوان، اخوان التوحیـد، جنایات اخوان التوحید، عبدالعزیز بن عبدالرحمن آل سـعود، فیصل الدَّویش، سـلطان بن نجاد.

ص: ۱۷۷

۱- پژوهشگر موسسه دارالاعلام لمدرسه اهل البیت(.

جریان شناسی تکفیری در افغانستان

سیدمحمدعلی احسانی(۱)

جریان تکفیر در افغانستان به سده قبل برمی گردد؛ زمانی که عبدالرحمن، پادشاه وقت افغانستان، از این جریان استفاده ابزاری کرد. آن ها مولویان درباری یا مطیع دربار و تحصیل کرده در دیوبند هند بودند. عبدالرحمن، که تفکر تکفیری آن ها را مطابق منویات خود می دید، به وسیله ایشان تکفیرنامه ای علیه شیعیان افغانستان انشاء کرد و تمام اهل سنت افغانستان را علیه شیعیان بسیج و جنایاتی مرتکب شدند که در یک مقاله نمی توان وصف کرد. قتل عام، تجاوز به نوامس، به بردگی کشیدن شیعیان، بردن زنان و دختران مردم، به عنوان غنیمت جنگی و فروش آن ها در میان اقوام پشتون، تکه تکه کردن اجساد کشته ها و برخی اسیران، برخی از جنایات جریان تکفیری تابع عبدالرحمن است.

جریان تکفیری دوم در افغانستان «جریان تکفیری طالبان» است که تنها جریان تکفیری سازمان یافته در دوره معاصر است. خاستگاه فکری

طالبان نیز به مکتب دیوبندیه برمی گردد، اما تفکرات تکفیری طالبان عمدتاً به گروه سیاسی و افراطی دیوبندیه مانند: جمعیت العلما، سپاه صحابه، جهنگوی و... برمی گردد، که تأثیرات وهابیت آن را اشباع ساخته است. جریان تکفیری طالبان در افغانستان، به تکفیر مخالفان از جمله شیعیان افغانستان پرداخته و جنایاتی چون: قتل عام، ترور، تکه تکه کردن قربانیان و ... پرداخته اند.

کلیدواژگان: عبدالرحمن، جریان تکفیری، مولوی، استفاده ابزاری از دین، شیعیان، قتل عام، طالبان، ترور.

۱- سطح سه جامعه المصطفی العالمیه.

روش شناسی جریان های تکفیری در فهم کتاب و سنت

علی فتحی(۱)

فهم قرآن کریم و سنت نبوی به عنوان اساسی ترین منابع تشریع اسلامی روشمند بوده و ضوابط خاص خود را دارد. از این رو استناد به آیات قرآن و روایات، بدون ضابطه مشخص و بدون به کارگیری روش درست، و صرفاً به جهت تعصبات فرقه‌ای، مصداق بارز تفسیر به رأی بوده و بسیار نکوهیده است. جریان های تکفیری با نقل‌گرایی افراطی و با تمسک به ظواهر چند آیه بدون در نظر گرفتن آیات مفسر آن، و گاه با تفسیر گزینشی از آیات قرآن، دیگران را به شرک، بدعت متهم می کنند. نقل‌گرایی بی‌ضابطه در کنار ظاهرگرایی شدید جریان های تکفیری در فهم کتاب و سنّت، جریان‌های سلفی را بر آن واداشته که بر معانی ظاهری، یک سویه و سطحی بسنده کرده و مخالفان خود را به بهانه های واهی متهم به بدعت گذاری، شرک و کفر نمایند. این نوشتار به صورت توصیفی و تحلیلی به بررسی و تحلیل روش های جریان سلفی و تکفیری در فهم و تفسیر کتاب و سنّت پرداخته و به این نتیجه رسیده است که جریان سلفی تکفیری چندان به روش های

متعارف در فهم و استنباط دینی پایبند نیست بلکه بیشتر قرآن و سنت را در راستای اهداف تکفیری خود تفسیر می‌نماید.

کلیدواژگان: جریان تکفیری، روش شناسی، فهم سلف، سلفیه، وهّابیت، قرآن، سنت.

۱- استادیار پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

بررسی استناد دهی تروریسم تکفیری به سنت نبوی و جهاد اسلامی

علی الهی خراسانی(۱)

عمومی ترین ویژگی تروریسم، خشونت یا تهدید به استفاده از خشونت می باشد. بنیادگرایی تکفیری که روش برخورد با دشمن را کافردانستن غیر خود حتی در دیگر مذاهب اسلامی می داند، بیشترین توانایی را برای دست زدن به رفتارهای تروریستی در خود دارد.

فَتک، اغتیال و اِرهاب اصطلاحاتی است که بیانگر مفهوم ترور در آن دوره به شمار می رود. از آنجا که سیره نبوی جایگاه منبع گونه در فقه مذاهب اسلامی دارد، سنت قولی، فعلی و تقریری پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم نسبت به پدیده ترور مورد بررسی تاریخی - فقهی قرار گرفته است.

کشتن ابوعَفَک، عصماء بنت مروان، کعب بن اشرف، ابن سنینه و ابورافع به دست مسلمانان در زمان پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم ، از جمله مواردی است که می تواند به عنوان ترور معرفی شود و مورد اشکال قرار گیرد که بدان پاسخ داده شده است چگونه این رفتارها هم پوشانی منطقی و عقلانی با سخن کلیدی پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم دارد که فرمود: إن الإسلام قید الفتک.

هم چنین باید گفت ترورهای تکفیری هیچ سنخیتی با جهاد ابتدایی، جهاد دفاعی و عملیات شهادت طلبانه ندارد.

کلیدواژگان: تروریسم، خشونت تکفیری، سنت نبوی، جهاد اسلامی، دفاع مشروع.

ص:۱۸۰

۱- پژوهشگر فقه اجتماعی/ دانشجوی دکترای فقه و مبانی حقوق اسلامی.

تحلیلی بر رویکردهای متناقض به اندیشه های سلفی - تکفیری سید قطب

حامد علی اکبرزاده(۱)

سیـد قطب یـک متفکر وایـدئولوگ اسـلامی است که انـدیشه هـای وی در جهـان اسـلام تاثیرات متفاوتی را به جای گذاشـته است.وی با ارایه تعریفی عمل گرایانه از مفهوم ایمان و طرح مباحثی چون کافر شدن مسـلمانان عصـر حاضـر و ضرورت جهاد مسلحانه برای نیل به یک جامعه اسلامی (دارالاسلام) و رهایی از جامعه جاهلی (دارالحرب)،از یک سو زمینه ساز شکل گیری انـدیشه هـا و جریـان های تکفیری نظیر جماعه الهجره والتکفیر و سازمان القاعـده شـده است،و از سوی دیگر، برخی اظهارات وی در لابه لای آثارش و موضع گیری های برخی پیروانش چون محمد قطب ، در مناطقی چون عربستان سعودی تاثیراتی

کاملا متفاوت داشـته و و زمینه ساز بوجود آمـدن جریان های سـلفی معتدل و شـکاف در بین گروه های وهابیت تکفیری شده است.در حقیقت طرفداران سـید قطب در دو جهت کاملا مخالف حرکت می کنند، گروهی به سوی تعدیل و دیگری به سوی تکفیر و هر دوی این گروه ها وی را مرجع فکری خویش معرفی نموده و به آثار وی اسـتناد میکنند.در مجموع به نظر می رسد مسائلی چون شـکل گیری شخصـیت انقلابی سـید در دل جریان اخوان المسـلمین و منطقه مصر، تحول فکری در اثر حبس در زندان، تفسیر افراطی از آراء سید توسط مدعیان پیروی وی و

در برخی موارد سـخنان تناقض آمیز و افراطی خود او در شـکل گیری این رویکردها ی متناقض نقش جدی داشـته است . این پژوهش به بررسـی دیدگاه سید قطب در خصوص مساله تفکیر پرداخته و تلاش می کند تحیلی تازه از رویکردهای متناقض به اندیشه های سلفی-تکفیری وی ارایه دهد.

کلیدواژگان: سید قطب، تکفیر، ایمان، سلفی.

۱- دانشجوی دکتری مذاهب کلامی دانشگاه ادیان و مذاهب.

بررسی تطبیقی حجیّت عقل از نظرگاه ماتریدیان و سلفیان

بر اساس عقاید ابن تیمیه

حمزه علی بهرامی(۱)

یکی از مبانی که منجر به اختلاف و پیدایش فرق مختلف در بین مسلمانان شده است؛ نوع نگاه انها در باره دامنه حجیت، عقل در کشف و صدور احکام و معارف بوده است. این مقاله به بررسی تطبیقی حجیت عقل در چند مسئله کلامی از نظرگاه فرقه ماتریدیان حنفی مذهب و وهابیون حنبلی مذهب بر اساس اراء ابن تیمیه می پردازد، و در پایان به این نتیجه می رسد که ماتریدیان عقل را به عنوان یکی از مصادر معرفت می شناسند؛ انها قائل به حجیت حداکثری عقل درتحصیل معارف دینی هستند. طبق نظر این گروه ثبوت شرع ومعرفت خداوند عقلی میباشد. انها جهت اثبات باریتعالی، صفات ویگانگی او به براهین عقلی استناد می کنند. این گروه اگرچه قائل به حجیت حداکثری عقل هستند؛ولی معتقدند؛ که فهم بسیاری از امور شرع تنها از طریق نقل حاصل میشود. وراهی برای عقل نیست .

اما عقل از نظر ابن تیمیه شرط تکلیف است؛ نه موجب ان. لذا نه عمل به ان ثواب دارد ونه ترک

ان عقاب. ابن تیمیه عقل و داده‌های عقلی را فاقد ارزش می‌داند. او همیشه جانب نقل را مقدم می‌کند. به عقیده او سلف نه تنها در امور نقلی سرآمد همگانند؛ و فهم آنان از اخبار و روایات از دیگران کامل‌تر است؛ بلکه در امور عقلی نیز پیش‌تر و به راه صواب نزدیک‌ترند. بنابراین راه نجات در پیروی همه جانبه از آنان است. برخوردهای گزینشی ابن تیمیه و پیروان او گواه آن است که با پیش فرصتهای نادرستی به دین روی آورده‌اند. و دارای اختلاف فاحشی با اکثریت اهل سنت ماتریدیان حداقل در حوزه حجیت عقل در عقاید می باشند.

کلیدواژگان: عقل، حجیت، ماتریدیان، ابن تیمیه، وهابیون.

ص:۱۸۲

۱- عضو هیئت دانشگاه اصفهان.

نقد و بررسی مهمترین ادل–ه جریان های تکفیری در تکفیر شیعه

راضیه علی اکبری(۱)

اعظم خوش صورت موفق(۲)

جریان های تکفیری، با هدف بازگشت به ارزش ها و اصول بنیادین اسلام، مدعی هستند که پس از سه سده نخست تاریخ اسلام، انحراف های بسیاری در آموزه ها و احکام دینی پدید آمده و از این رو باید همه آنچه چهره راستین اسلام را پوشانده، به دور ریخت. بدین ترتیب با پشتوانه آراء فقهی - کلامی، تنها خود را جریان اصیل اسلامی می دانند و عملکرد دیگر مسلمانان را، صرف هم عقیده نبودن با خود، بر خلاف معیارهای شرعی شناخته، متهم به کفر و خروج از دین می دانند و بر این اساس، به ترور و ریختن خون‌شان اقدام می کنند. از این رو پژوهش حاضر، با روش تحلیلی- توصیفی به نقد و بررسی مهمترین دلایل مطرح شده ی جریان های تکفیری در تکفیر شیعه، (از جمله غلو در شیعیان و قائل بودن آنها به مقام الوهیت برای امامان خویش، اعتقاد به تحریف قرآن توسط صحابه، تقیه و اهانت به مقدسات) می پردازد. با بررسی و نقد این ادله، بطلان اندیشه و عمل جریان های تکفیری به اثبات

می رسد. زیرا جمهور فقیهان و متکلمان اسلامی در میان شیعیان و اهل سنت، قائلند اهل قبله ای که به شهادتین اقرار دارد، مگر با انکار ضروری دین، تکفیر نمی شود. از آنجا که شیعیان اعتراف به شهادتین دارند و منکر هیچ کدام از ضروریات دین نیستند، بنابراین تکفیر جریان های تکفیری، حجیت اعتقادی - فقهی ندارد و عملکرد آنها بر خلاف آموزه های دین اسلام است.

کلیدواژگان: تکفیر، جریان های تکفیری، شیعه، تحریف قرآن، غلو، اهانت به مقدسات، تقیه.

۱- سطح دو حوزه.

۲- . دانشجوی دکتری دانشگاه ادیان و مذاهب.

ماهیت و چیستی سلفی گری جدید و پی آمدهای سیاسی آن

بر جمهوری اسلامی ایران

دکتر رضا خراسانی(۱)

تحولات بیداری اسلامی و رقابت های منطقه ای ازیک سو و افزایش نفوذ جمهوری اسلامی در منطقه وجهان - به دلیل ظرفیت های قدرت نرم آن و نیز توافقات اخیر با ۱+۵ - از سوی دیگر، موجب نگرانی برخی کشورهای غربی و عرب منطقه، بویژه جریان های سلفی گردیده وجمهوری اسلامی را با چالش ها و تهدیدهای جدیدی رو به رو کرده است. در این میان جریان های سلفی گری جدید،که با حمایت برخی قدرت های بزرگ و برخی شیخ نشین های عربِ منطقه به صورت آشکار و پنهان این تهدیدات را رهبری می کنند، به دلیل برخی ظرفیت های خود ساخته مذهبی و نیز سوء برداشت ها از برخی آموزه های دینی، مثل جهاد و نیز گستره فرا ملی این جریان ها از اهمیت خاصی برخوردار است. چرا که جریان سلفی گری جدید به جای مبارزه با فرهنگ و تمدن غرب (عدو البعید) به مبارزه با برخی از فِرَق اسلامی و در رأس آن شیعه و جمهوری اسلامی (عدوالقریب) پرداخته است. از این رو

شناخت این جریان ها، تهدیدات و پی آمد های سیاسی آن و نیز بایسته های جمهوری اسلامی در قبال سلفیزم در شرایط حساس کنونی اهمیت دارد. این نوشتار، نخست با بررسی مفهومی سلفی گری وگونه شناسی آن، سلفی گری جدید را معرفی و مختصات سیاسی آن را ترسیم کرده، سپس پی آمدهای سیاسی آن بر جمهوری اسلامی بررسی و در پایان بایسته های جمهوری اسلامی در مقابله ومهار این جریان را به اختصار تحلیل می کند.

کلیدواژگان: سلفی گری، سلفی گری جدید، بیداری اسلامی، امنیت ملی، اسلام سیاسی، هرمنوتیک.

۱- عضو هیئت علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه شهید بهشتی.

فضای مجازی (سایبری) و شبکه‌های ماهواره‌ای جریان‌های تکفیری

مسعود پورفرد(۱)

مقاله حاضر با استفاده از چارچوب نظری جنبش‌های اجتماعی جدید و نقش شبکه های اجتماعی مجازی در آن، درصدد پاسخ‌گویی به این پرسش اصلی است که برخی از رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی مجازی برای تخریب جنبش بیداری اسلامی مردم جهان اسلام و جایگزین کردن جریان‌های تکفیری در منطقه چه تهدید ها و آسیب‌های سیاسی و اجتماعی ای را به وجود آورده‌اند؟ در پاسخ به این پرسش این فرضیه مطرح می‌شود که شبکه‌های اجتماعی مجازی، هرچند با افزایش ظرفیت هایی برای مشارکت سیاسی و ایجاد فضای جدید برای تحول مفهوم و ابعاد شهروندی، فرصت‌های مناسبی را برای تغییرات سیاسی و اجتماعی در جهان اسلام به وجود آورده اند، اما به همان میزان نیز آسیب‌های سیاسی و اجتماعی برای این جنبش‌ها به همراه داشته‌اند.

کلیدواژگان: جنبش بیداری اسلامی، جنبش‌های افراطی سلفی، شبکه‌های اجتماعی مجازی، رسانه‌های تکفیری، فیس بوک، تویتر.

۱- عضو انجمن مطالعات سیاسی و استادیار پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

دموکراتیزاسیون و افراط گرایی در جوامع اسلامی

دکتر حسین پوراحمدی(۱)

علی اکبر بازوبندی(۲)

رشد افراط گرایی در سالهای اخیر موجب توجه بیشتر محافل علمی و دانشگاهی و هم‌چنین محافل تصمیم ساز حکومتی به این پدیده شده است. نظریهای مختلفی در تحلیل افراط گرایی مطرح شده که هرکدام از جنبه ای به بررسی این موضوع پرداخته اند. پس از حوادث ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱م.، در محافل تصمیم گیری ایالات متحده این اتفاق نظر حاصل شد که راه مقابله با این پدیده دموکراتیزاسیون است و چنین تصور شد که با توسعه و تقویت دموکراسی در کشورهای منطقه خاورمیانه، زمینه جذب نیرو در سازمان های افراطی مانند القاعده از بین خواهد رفت. تحولات بعدی نشان داد این ایده - که رابطه مستقیمی بین فقدان دموکراسی و افراط گرایی وجود دارد- قاعده ای قطعی نیست وگرچه شواهدی در جهت اثبات آن وجود دارد، اما شواهد دیگری وجود دارد که خلاف آن را ثابت می کند و ازاین‌رو

نمی توان رابطه ای علّی بین این دو عامل برقرار کرد.

کلیدواژگان: افراط گرایی، دموکراتیزاسیون، منطقه خاورمیانه، فقر دموکراتیک.

۱- دانشیار و عضو هیات علمی دانشگاه شهید بهشتی.
۲- دانشجوی دکتری روابط بین الملل دانشگاه شهید بهشتی.

راهبردهای مقابله با تهدیدات نرم ناشی از فعالیت جریان‌های سلفی تکفیری در جهان اسلام

محمد جهانی(۱)

یکی از مهم ترین عوامل فتنه گری در جهان اسلام ظهور اندیشه سلفی گری تکفیری می باشد. این جریان به عنوان یک نظام اعتقادی مذهبی مطلق گرا با کارویژه و عقبه ایدئولوژیکی- هویتی خاصی که دارد، با تعریف بخش قابل ملاحظه ای از مسلمانان علی الخصوص شیعیان به عنوان «دگر» خود و تقویت تفکر دوگانه «ما در مقابل آن ها»، از طریق دوقطبی کردن جهان اسلام بر مبنای تشدید «شکاف شیعه- سنی» می تواند ضمن مخدوش کردن وحدت اسلامی در جهان اسلام با ایجاد منازعه مذهبی، ثبات و تعادل جوامع اسلامی را برهم زده و از این طریق امنیت کشورهای اسلامی را با چالش مواجه می کند. هدف این پژوهش، تدوین راهبردهای مقابله با تهدیدات نرم ناشی از فعالیت جریان‌های سلفی تکفیری در جهان اسلام است. در این پژوهش ابتدا جهت احصاء مهم ترین تهدیدات نرم ناشی از فعالیت جریان‌های سلفی تکفیری از بیانات مقام معظم رهبری استفاده گردیده و سپس با استفاده از روش پیمایش،

مطالعات میدانی و تعیین نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدها به شیوه SWOT به ارائه راهبردهای مقابله با تهدیدات نرم ناشی از فعالیت جریان‌های سلفی تکفیری در جهان اسلام توسط ج.ا.ا پرداخته است. سپس راهبردهای ارائه شده با استفاده از روش ماتریس کمی برنامه ریزی استراتژیک (QSPM) اولویت بندی شده است. بر اساس نتایج به دست آمده وضعیت ج.ا.ا و جهان اسلام در مواجهه با جریان‌های تکفیری در حالت تدافعی قرار دارد و باید راهبردهای مناسب در جهت کم کردن نقاط ضعف داخلی و مقابله با تهدیدات نرم ناشی از فعالیت جریان‌های سلفی تکفیری تدوین و اجرا گردد.

کلیدواژگان: راهبرد، تکفیر، تهدیدات نرم، سلفی گری.

ص: ۱۸۷

۱- پژوهشگر دانشگاه جامع امام حسین.٪

سلفی گرایی متحرک ؛ چالش امنیتی بدون مرز

هادی معصومی زارع(۱)

مساله سلفی گرایی و تکفیر گرایی را می توان یکی از مهم ترین چالش های امنیتی بین المللی در نظر گرفت که به ویژه در یک دهه اخیر نقش برجسته ای در ناامن سازی فضای منطقه ای ایفا نموده است.

در این میان بررسی ها بیانگر آن است که دو مساله عمده در تقویت خشونت گرایی جریان های سلفی نقش داشته است. نخستین مساله به جهان بینی تکفیری این گروه ها بازگشت دارد که از اندیشه های دیگرستیزانه مکتب ابن تیمیه و پیروان وی مشروب می شود. دومین عامل را نیز می بایست در تحرک پذیری و پویایی شتابنده و فزاینده این جریان ها جستجو نمود که خود از ارزش های ادعایی همچون جهاد و شرک ستیزی تغذیه می شود.

بررسی مصداقی بسیاری از اقدامات تروریستی منطقه ای و جهانی گروه های تکفیری، نشانگر حضور گسترده و نقش آفرینی غیرقابل انکار سلفی های خارجی و غیربومی در طرح ریزی، راهبری و اجرای آن هاست. به عنوان نمونه بیش از هشتاد

و پنج درصد از عملیات های انتحاری در عراق در خلال سال های ۲۰۰۳-۲۰۰۷م توسط سلفی های خارجی و با مدیریت رهبران غیرعراقی القاعده و تنها دوازده درصد این قبیل عملیات ها توسط اتباع عراقی صورت گرفته است. همین وضعیت در بحران جاری سوریه نیز قابل مشاهده است. آمارها بیانگر مشارکت بیش از دهها هزار جنگجوی سلفی از سرتاسر جهان در نبردهای این کشور است.

در هر صورت پدیده فرامرزی شدن و تحرک پذیری جریان های تکفیری از بدو پیدایش این نحله در عربستان، چهار موج عمده را پشت سر گذاشته و به مرور تکامل یافته است. موج اول با همپیمانی آل سعود و محمدبن عبدالوهاب و حمله شهرهای

۱- حوزوی - دانشجوی دکتری مطالعات خاورمیانه دانشگاه تهران.

نجف، کربلا، نجد، طائف و... آغاز می شود. موج دوم با حمله شوروی سابق به افغانستان و بروز پدیده افغان های عرب، موج سوم با حمله امریکا به عراق و موج چهارم نیز پس از بحران جاری سوریه بالیدن گرفته است.

مساله ای که می توان از آن به مرزگریزی و فرامرزی شدن تکفیرگرایی و در نتیجه بین المللی شدن خطر تروریسم سلفی یاد نموده و آن را یکی از مهم ترین چالش های امنیتی منطقه ای و بلکه جهانی در نظر گرفت.

کلیدواژگان: سلفی گرایی، بدون مرز، چالش، امنیت، تحرک پذیری.

ص:۱۸۹

جنایات جریان های تکفیری در لبنان

رسول ظرافت(۱)

سلفی گری تکفیری با تکفیر بقیه مذاهب، در راستای اهداف استکبار جهانی حرکت می کند. کارنامه مبارزات این گروه بیشتر قتل و کشتار مسلمانان و تخریب اماکن مذهبی است. جنایات آن‌ها در کشور لبنان از آغاز بیداری اسلامی، موضوع پژوهش پیش رو است. این نوشتار پس از بیان مقدمه و سلفی گری در لبنان، مهم‌ترین جنایات و عملیات‌های تروریستی را بررسی کرده است.

کلیدواژگان: سلفی گری، تکفیری، جنایات، لبنان.

ص: ۱۹۳

۱- دانشجوی دکتری، رشته مذاهب کلامی، دانشگاه ادیان و مذاهب.

کارنامه جریان های تکفیری در عراق از ظهور وهابیت تا عصر حاضر

مرتضی علیزاده نجار[۱]

عراق یکی از کشورهـایی است که در دوران اخیر مورد تهـاجم گروه هـای تکفیری و به طور خاص «القاعـده» و «داعش» قرار گرفته و آسیب های زیادی را از سوی این جریانها متحمل شده است. این گروه های تکفیری ادامه ی جریان التقاطی «وهابیت» است که از دوران سـید قطب فعالیت های جهادی را به طور جدی از مصـر آغاز کرده و به مرور زمان دچار انشعاب هایی شد. «القاعده» یکی از این انشـعاب هاست که در افغانسـتان شکل گرفته و سپس با گسترش فعالیت های خود به کشورهای دیگری از جمله عراق نفوذ پیدا کرد. حضور القاعده در عراق مولود دیگری موسوم به داعش را در پی داشت. این گروه ها از وهابیت گرفته تا القاعـده و داعش همواره با حمله های مسـلحانه، ترور، بمب گـذاری و عملیات های انتحاری جنایت های هولناکی را در عراق انجام داده و با خشونت و بی رحمی تمام، انسان های بی شـماری را به قتل رساندنـد و نیز به حرمت شـکنی مقدسات ادیان و مذاهب دیگر به خصوص مذهب تشیع پرداخته و

بسیاری از اماکن مقدس و قبور را تخریب کردند، این گروه ها حتی به زنان و کودکان هم رحم نکرده و بسـیاری از آن ها را قربـانی هوس بازی و خشونت خود نمودنـد. نوشـتار پیشـرو با اشاره به پیشـینه و چگونگی پیـدایش این جریان ها به گردآوری بخشی از آمار جنایت های گروه های تکفیری در عراق پرداخته است.

کلیدواژ گان: جریان های تکفیری، آمار جنایت، عراق، وهابیت، القاعده، داعش.

۱- دانشجوی دکتری تخصصی مذاهب کلامی دانشگاه ادیان - سطح سه امامت حوزه علمیه قم.

داعش

عبدالمحمد شریفات(۱)

از جمله سازمان هایی است که به تندروی و خون ریزی معروفند داعش است این سازمان بین المللی تلفیقی از حدود سیزده گروه و سازمان است و بیشترین افراد موجود در این سازمان را تروریست های خارجی بخصوص سلفی‌های عربستان تشکیل داده اند.آغاز داعش با تشکیل «جماعه التوحید والجهاد» به رهبری ابو مصعب زرقاوی (۲۰۰۴-۲۰۰۶ م) صورت گرفت و بعد از کشته شدن آن «أبو حمزه المهاجر» (۲۰۰۶-۲۰۱۰ م) برای زعامت و رهبری سازمان « القاعده فی بلاد الرافدین»انتخاب شد.در اواخر سال ۲۰۰۶ م. از تشکیل دولت اسلامی عراق به رهبری أبو عمر البغدادی (۲۰۰۶-۲۰۱۰) که در کمین عملیات دقیق امنیتی کشته شد. و به دنبال آن، رهبری به ابوبکر بغدادی (۲۰۱۰م- تا به حال) منتقل شد.هدف این سازمان در اعاده احیای خلافت اسلامی و اجرای قانون شریعت در عراق و سپس در سوریه خلاصه می شود.

شیخ ایمن ظواهری تصریح کرد که داعش امتداد القاعده است و سازمان جدایی از القاعده نیست

کما اینکه دست نشانده هم نیست همان گونه که برخی دیگر ادعا می کنند الا اینکه در بسیاری از کارهایش دچار خطا شده است و سبب شده القاعده بصورت رسمی آن را جزیی از خویش نداد.

داعش از جهت اعتقاد و هدف - که همان تشکیل و برپا نمودن خلافت اسلامی است - با القاعده تفاوت ندارد بلکه تنها در برخی از اولویت ها و تقسیم غنائم اختلافاتی وجود دارد که سبب شده تصور گردد داعش فرعی از القاعده نیست در حالی در وقع چنین نیست و البته نقش مهم استعمار بخصوص امریکا در ایجاد تروریست در منطقه از قبیل سربازگیری و همکاری استراتژی و سیاسی و حتی نظامی توسط نوکران حلقه بگوش آن در منطقه (قطر وترکیه) مخفی نیست. بلکه نقش بسیار سازنده امریکا در

ص:۱۹۵

۱- پژوهشگر مؤسسه تحقیقاتی دارالإعلام لمدرسه اهل البیت.

سربازگیری سازمان های تروریستی بخصوص در زنـدان های عراق مانند زندان «بوکا» که روشن ترین و بارزترین مکان برای سربـازگیری نیروهـای القاعـده و دولت اسـلامی عراق بود روشن است و دلیـل ان این بود که میان شـیعیان و اهل سـنت جنگ مـذهبی راه بینـدازد و به مصالـح و نفوذ ایران در منطقه ضـربه وارد نمایـد و جنگ مـذهبی و جنگ تمدن که مدت طولانی به دنبال براه انـداختن بودنـد تحقق یابد و به این طریق قدرت مسـلمانان در منطقه برای حفظ و امنیت اسـرائیل تضـعیف نماید که البته متاسفانه برخی از دولت های خاورمیانه بخصوص عربستان

علاوه بر مساعدت سازمان های تروریستی از ناحیه ایدیولوژی چنین طرحی را در خاورمیانه رهبری می کنند.

کلیدواژگان: داعش، ابوبکر بغدادی، ابومصعب زرقاوی، منابع مالی داعش، ساختار داعش.

جلوه هایی از مهربانی، عطوفت و آشتی خواهی رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم ، علی بن ابیطالب٪ و سبطین'

در متون تاریخ اسلام

مرضیه همدانی(۱)

محمد صادق واحدی فرد(۲)

در این نوشتار کوشش می شود نمونه هایی از عطوفت، مهرورزی و رفتار آشتی جویانه مقام رفیع رسول الله، امیرالمؤمنین علی، امام اول شیعیان - و خلیفه چهارم اهل سنت- و سبطین بیان گردد. روش تحقیق اسنادی بوده و بر پایه تحلیل داده ها از منابع کهن به ویژه منابع اهل سنت استفاده گردیده هدف این پژوهش دستاورد تقریب مذاهب به منظور خنثی ساختن توطئه های چندمنظوره ارتجاع و سلطه جهانی به ویژه در منطقه ما است.

کلیدواژگان: سیره پیامبر اکرم، سیره علی بن ابیطالب، سیره حسن بن علی، سیره حسین بن علی.

۱- کارشناسی ارشد تاریخ تشیع.

۲- استادیار پیام نور.

نقش عقل در فهم و استنباط آموزه‌ها و گزاره‌های دینی از منظر سلفی‌های تکفیری

احمد سعادت(۱)

سلفی‌ها امروزه به عنوان ناعقلانی‌ترین فرقه اسلامی که دخالت عقل در فهم دین را کنار گذاشته و صرفا به نصوص دینی اهتمام می‌ورزند، شناخته می‌شوند؛ از اینرو شایسته است، مطالعه علمی هرچند اجمالی در خصوص نقش عقل در فهم دینی از منظر سلفی ارائه گردد و این جستار در واقع پاسخی است به این مسأله. در پژوهش حاضر در هر موضوعی ابتدا به صورت تتبع درون مذهبی (اهل سنت) طرح مسأله می گردد و سپس منظر سلفی تبیین می‌شود، بدین‌طریق هم جایگاه هر بحثی معلوم می... گردد و هم مدعا روشن می‌شود و هم چنین نقاط ضعف و قوت آشکارا خود را می‌نمایاند. اساس نظام اندیشگی سلفی را اهتمام جدی به دو منبع مهم شرعی یعنی «کتاب» و «سنت» و یک روش برجسته استنباطی یعنی منهج و روش «سلف»، شکل می‌دهد. سلفی ها در خصوص نقش عقل در فهم نصوص دینی دچار یک نوع تناقض لاینحل در نظریه

پردازی شده‌اند. از یکسو با توجه به تأکید و اهتمام آیات الهی و روایات نبوی به تعقل و خردورزی، برخی به اعتبار و نقش بی‌بدیل عقل در استنباط گزاره‌های دینی اذعان کرده‌اند و عقل را همتای شرع پنداشته‌اند؛ اما از سوی دیگر تناقض‌وار در اغلب موارد و بخصوص هنگام اجرای قواعد و استنباط گزاره‌های دینی، نقش اندکی برای عقل ترسیم کرده‌اند و گاهی حتی با مدرکات یقینی و روشن عقلی مخالفت ورزیده‌اند. آنان به صورت متناقض با آنکه به صورت نظری قیاس و استحسان و استصلاح را به عنوان قواعد و اصول اجتهادی شان، می‌پذیرند؛ اما چنان شروط محدود کننده‌ای را طرح می کنند که عملا پای «عقل» از ورود به این روش‌های

۱- دانش پژوه دکترای فلسفه اسلامی، مدرس و معاون پژوهش جامعه المصطفی واحد گرگان.

اجتهادی کوتاه می گردد و این اصول به قواعد بسیار محدود فقهی در دایره متون و نصوص، تنزل مقام می یابند و از «اصول اجتهادی کارآمد» به «قواعد زائد و غیر ضروری» تغییر شکل می دهند.

کلیدواژگان: سلفی، سلفیه، عقل، قیاس، استحسان، استصلاح، استنباط گزاره‌های دینی.

ص:۱۹۹

روانشناختی تکفیرگروی

آرش کازرانی(۱)

لازمه تقابل در عرصه نرم و ذهنی شاکله، جزمیّت و وسواس گرایی و در عرصه سخت و عینی آن، اقتدارگرایی و خشونت است و یقیناً یگانه قربانی چنین شرایطی «صبر و شکیبایی» است. این مقاله با استفاده از روش توصیفی تطبیقی، رابطه پوسته و مغز تکفیرگروی را می کاود. در وضعیت تغلّب جویی پسامدرن، شاکله های مذهبی با رفع تحریم سوماتوتونیک به افراد مجال دادند تا در راه دفاع از هویت مذهبی قدری صفرای داغ به رگهای دین فروریزند و دیری نپایید که مذاهب، پاتوق میانه اندام های اسکیزوخویی شدند که زود خشمی و عینیت گرایی را در کنار تحجّر و تعصّب فکری به کار می گرفتند تا از شاکله خود دفاع کرده و شاکله رقیب را منهدم سازند. یونگ این قسم «برون گرایان متفکر» را دقیقاً به خاطر تعصّب و تحجّر و بی بهرگی از شهود، مناسب عرصه سیاست نمی دید. در دیدگاه نظریه پردازان مختلف، تکفیری ها عنوان هایی را به خود اختصاص داده اند از قبیل: راست خشن فاشیست تا

روان گسسته گرای جامعه ستیز نزد آیزنک، شخصیت اقتدارگرای آدورنو، ریخت «ترکیبی از ریخت اصلاح گر و آشوب گر» نزد لاسول، خشمگین ها و عصبی ها نزد هیمانس و ویرسما، هورنای و نیاز روان رنجور به قدرت و استثمار دیگران و ژیژک و ملکه حسد به مثابه سائق مرگ خواهی و درک از عدالت به مثابه برابری. در سطح پوسته، ذیل هر عنوان به صفاتی از قبیل: تعصّب و خشک مغزی، خود میان بینی، زورگویی و مردم آزاری، ویرانگری، خشونت، خودآگاهی جنسی، منقاد و مطیع بودن نسبت به قدرت ها و تفکر دو وجهی و... اشاره شده است. در سطح مغز اما دو عرصه وجود دارد که در تعامل با هم هستند. اولی عرصه روان است که در سطح آن کمبود محبت شدید، تربیت سخت

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی دانشگاه شیراز.

گیرانه یـا سـهل انگارانه که به احساس حقارت شدیـد منجر می شود، تمرکز لیبیـدو بر خود (خودشـیفتگی) و غلبه سائق مرگ خواهی و البته برخی مولفه هـای شـناختی نظیر کامـل گرایی و هم جوشـی فکر و عمـل دیـده می شود که در تعامـل بـا دومین عرصه که فضـای تقـابلی پسامـدرن در جهـان شاکله ها باشـد، به پدیـده تورم هویتی و خشونت منتهی می شود. در نتیجه برای درک علـل تکفیر گرایی بایـد به عرصه روان و جهـان هر دو و همزمان توجه داشت. برای غلبه بر این دور باطل بایـد به صبر و ایمان راستین متمسک شد و ظرفیت صبر انسانها را از طریق مراقبت و

محاسبه نفس علمی توسعه داد. تاکید آموزه های دینی باید بر ارجاء و تحبیب باشد تا انگیزه های پیوند مجال بروز یابند.

کلیدواژگان: تکفیر گروی، تورم هویتی، تعصّب، خشونت، حسد ، سائق مرگ خواهی ، خودشیفتگی، فقدان صبر و شکیبایی، کمبود محبت.

ص: ۲۰۱

تقیه دست آویز تکفیر شیعه

بلال شاکری[1]

از جمله دست آویزهای برخی اهل تسنن برای تکفیر شیعه مسئله تقیه است. ابن تیمیه شیعیان را به خاطر اعتقاد به مشروعیت تقیه مسلمان از مسلمان، کافر، ملحد و منافق خطاب کرده است و این خصوصیت شیعه را به یهودیان تشبیه کرده است. از نگاه وی، این مسئله از شعب نفاق است لذا چنین سخنانی را نسبت به شیعه مطرح می کند. بعد از وی نیز دیگرانی این مسیر را پیموده اند؛ درحالی که تمام مذاهب اسلامی بر اساس ادله موجود (ادله خاصه و عامه) مشروعیت چنین تقیه ای را پذیرفته اند. در این نوشتار با بررسی دو عنوان تقیه و نفاق، به بیان مرز دقیق میان این دو اصطلاح پرداخته شده و با بررسی ادله، ثابت شده، تقیه مسلمان در برابر مسلمان جایز است. در پایان نیز منشأ تحقق چنین تقیه ای در روابط مسلمانان و راه کارهای کم کردن این قسم از تقیه بیان شده است.

کلیدواژگان: تقیه، تقیه مسلمان از مسلمان، ادله مشروعیت تقیه.

ص: ۲۰۲

۱- طلبه سطح چهار حوزه خراسان - دانشجوی دکترای فقه و حقوق اسلامی دانشگاه فردوسی مشهد.

سلفی گری در مقابل نواندیشی دینی

سید صادق حقیقت(۱)

سلفی گری در دو دهه اخیر به گروه‌ها و گرایشات زیادی تقسیم شده است؛ به شکلی که نمی‌توان زمینه‌های سیاسی و اجتماعی را در این بین نادیده انگاشت. بدین جهت، همروی متن گرایی و زمینه گرایی می‌تواند تبار سلفی گری و نقش آن در سیاست بین‌الملل در زمان حاضر را تحلیل کند. در حالی که سلفی گری آرمان بازگشت به سنت سلف صالح را در سر می‌پروراند، نواندیشی دینی در صدد است قرائتی از دین به دست دهد که حتی‌المقدور با مقتضیات عقل بشری، تجدد و حقوق بشر سازگاری بیشتری داشته باشد. سلفی گری در اقسام مختلف خود از دو جهت در مقابل نواندیشی دینی قرار می گیرد: میزان التزام به مقتضیات عقل(گرایی) و میزان برتافتن شاخصهای تجدد. به نظر می‌رسد آینده (دور) به نفع گفتمان نواندیشی دینی، و به ضرر سلفی گری رقم بخورد.

کلیدواژگان: سلفی گرایی، نواندیشی دینی، عقل گرایی، تجدد، همروی متن گرایی و زمینه گرایی.

۱- محقق حوزوی و دانشیار علوم سیاسی.

بازخوانی انتقادی رهیافت های تبیین گر تروریسم مطالعه ی موردی: داعش

سلمان احمدوند(۱)

مریم مختاری(۲)

تروریسم پدیـده‌ای تو در تو و پیچیده است، حجم متراکمی از خشونت مرگبار که آثار ویرانگر سیاسـی، اجتماعی، اقتصادی و امنیتی آن بسیاری از کشورهـا را درنوردیـده است. تروریسم افزون بر مـاهیت پیچیـده دارای گونه‌هـای متنوعی است و هربـار شکلی بـه خـود می‌گیرد؛ ازکشـتار دسـته‌جمعی گرفتـه تـا گروگـان گیری، هواپیماربـایی، انفجـار بمب و جزآن. اینکه پدیـدۀ تروریسم به عنوان محرک تحولات سیاسـی، اجتماعی، اقتصادی و...جایگزین پدیده‌های سیاسـی شـناخته شده ای مثل انقلاب، جنـگ، کودتـا و شورش و... شـده است، سـخنی درنـگ انگیز است. در این مقـاله پس از ارائه تعـاریفی از ترور و تروریسم و خـوانش انتقـادی رهیـافت‌هـای تـبیین‌گر این مفهوم، به بررسـی اعمـال تروریسـتی گروه داعش(دولت اسـلامی عراق و شـام)، پرداخته می شود.یافته های پژوهش حاکی از آنند که داعش با حرکت در شکاف فرقه‌ای و عقیدتی

عظیمی که برخی از دولت‌هـای منطقه و گروهی از کشورهـای اروپـایی بـدان دامن می‌زننـد بـا پافشـاری بر مواضع جهـادی- سلفی- تکفیری- تروریستی خود در پی برهم زدن معادلات قدرت در عراق و سوریه و احیای خلافت اسـلامی است، مسئله‌ای که رهیافت‌های مذهبی و سیاسی پژوهش حاضر، متکفل تبیین آنند.

کلیدواژگان: ترور، تروریسم، رهیافت، داعش.

ص: ۲۰۴

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه شناسی.

۲- عضو هیئت علمی جامعه شناسی دانشگاه یاسوج.

علل شکل گیری تکفیری ها از دیدگاه جغرافیای سیاسی

دکتر غلامرضا مقامی مقیم[۱]

در سال های اخیر گروه ها وفرقه های تروریستی زیادی در سرزمین های اسلامی شکل گرفته اند در خصوص عوامل موثر در شکل گیری آنها مطالب زیادی نوشته شده اما در این پژوهش با نگاهی جدید علل شکل گیری این گروه ها از نقطه نظر میدانی و جغرافیای سیاسی مورد بررسی قرار خواهد گرفت بر این اساس ابتدا با روش کتابخانه ای و بررسی اسناد تاریخی و جغرافیایی مشخص شد که تکفیری ها محدوده ای بین هندوچین تا شمال غربی افریقا را تحت تاثیر خود قرار داده اند به دلیل تنوع مسایل جغرافیایی، حضور تکفیری ها در همه کشور ها یکسان نیست در برخی از آن ها مانند عراق، سوریه حضور گسترده ای دارند دربرخی از آن ها مانند اردن، یمن حضور متوسط و دربرخی از کشور ها مانند ترکیه در حال حاضر حضور تکفیری ها چندان مشهود نیست از نظر جغرافیای سیاسی مهمترین دلایل شکل گیری و گسترش آن ها عبارتند از وجود منطقه حاصلخیز هلال خصیب، تحمیلی بودن مرز های سیاسی، وجود

قومیت های مختلف، اقلیت های دینی و مذهبی، رقابت سیاسی قدرت بزرگ جهان، مجاورت منطقه با هارتلند زمین، وجود مناطق استراتژیکی جهان، بحران های اقتصادی و چشم انداز های طبیعی از مهمترین دلایل جغرافیایی موثر در شکل گیری این گروه ها می باشد، برای مقابله با این گروه ها موارد زیر پیشنهاد می گردد. تهیه نقشه ای جامع از محدوده جغرافیایی فعالیت آنها، تلاش برای برقراری وحدت بین کشور های اسلامی، حمایت از حکومت های مردمی،گسترش فعالیت های دیپلماسی، هوشیاری نیروهای نظامی و انتظامی در کنترل و نابودی فعالیت این گروه در داخل و خارج از مرز ها، بستن قرار داد های همکاری های امنیتی با کشور های درگیر با این گروه، گسترش

۱- استادیار دانشگاه علوم پایه دامغان.

فعالیت های فرهنگی، استفاده از روش های نوین کنترل مرز ها، تشکیل سازمان های دفاعی مشترک بین کشور های اسلامی و جلوگیری از پیوستگی میدانی تکفیری ها.

کلیدواژگان: تکفیری ها، جغرافیای سیاسی، خاورمیانه، شمال افریقا، گروه های تروریستی.

ص:۲۰۶

تأملی بر مسئولیت بین المللی برای اعمال افراد و گروه های تکفیری

بهرام مستقیمی(۱)

در ۲۹ دی ۱۳۹۲ (۱۹ ژانویه ۲۰۱۴م.)، وزیر امور خارجه ایران اظهار داشت: شواهد محکمی وجود دارد که خط مشی های پشتیبانان تروریسم تکفیری را در خاورمیانه نشان می دهد. ایران، اسناد دقیقی را درباره نقش خطرناک حامیان جنایت‌های تکفیری ها در عراق، یمن، لبنان، سوریه و دیگر کشورها به ارکان بین المللی خواهد داد. رهبران گروه های افراطی- تکفیری با فریب عامه مردم، صحنه های فجیعی از کشتار و قتل عام آفریده اند. پرسشی که می توان در مورد جنایت‌های گروه های تکفیری مطرح کرد این است که آیا مسئولیت، فقط متوجه مرتکبان، یعنی اعضا و رهبران گروه های تکفیری است یا دولت های محل ارتکاب جنایت‌های تکفیری ها یا دولت های حامی را نیز می توان مسئول دانست؟ همچنین آیا مسئولیت فقط بر عهده مرتکبان و دولت های اشاره شده است یا برای جامعه بین المللی نیز می توان مسئولیت قائل شد؟ برای پاسخ به این پرسش ابتدا، نادرست بودن اعمال گروه های تکفیری مشخص می شود

و آنگاه بررسی می گردد که آیا اعمال این گروه ها، عمل رکن یا رکن واحد تابع دولت، مقام رسمی عملی، رکن عملی، جنبش شورشی یا شخص خصوصی است و اینکه در هر یک از این حالت‌ها، مسئولیت متوجه چه شخص یا اشخاصی است. همچنین بررسی می شود که دولت ها و جامعه بین المللی چه مسئولیتی در قبال این جنایت‌ها دارند.

کلیدواژگان: گروه تکفیری، جنایت، مسئولیت، دولت، رکن، رکن عملی، مقام رسمی عملی، جنبش شورشی، شخص خصوصی، جامعه بین المللی، مسئولیت حمایت.

ص:۲۰۷

۱- عضو هیئت علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران.

ارائه مدل تحلیل جامع جریان تکفیری و راهبردهای مقابله با آن

حسینعلی رمضانی(۱)

مهدی جمشیدی(۲)

سعید زمانی(۳)

حمید خسروی(۴)

عالم انباشته از پدیدههای مختلف است که همه آن ها دارای یک ویژگی مشترک هستند مبنی بر اینکه یک سیر وجود تا فنا را طی مینمایند. بررسی علل و عوامل به وجود آمدن، بقاء رشد و بلوغ و گسترش این پدیدهها تا رسیدن به مرحله فنا و نابودی فعالیتی است علمی، که توسط اندیشمندان عرصههای علوم مختلف صورت میپذیرد. سیر منطقی تبیین و توصیف در راستای رسیدن به یک قاعده کلی برای پیش بینی یک فرآیند علمی است. در عرصه علوم طبیعی و فیزیکال این امر چندان دشوار نبوده و لیکن در حوزه علوم انسانی به ویژه پدیدههای سیاسی- امنیتی این امر بسی دشوار مینماید. شناخت جامع و نظاممند و تبدیل پیچیدگی در یک پدیده و سیستمی کردن آن با سرلوحه قرار دادن شعار «فهم مسأله خود

نیمی از فرآیند حل مسأله است» در این نوع از پدیدهها لازم و ضروری است. گذر از وانمود به نمود و از نمود به بود و هست که همان قاعده نهفته در روابط پدیدارهاست نیز از جمله وظایف محققین علوم انسانی و اجتماعی است.

یکی از پدیدههای امنیتی که امروزه جهان اسلام و شاید نظام بینالملل را مورد تهدید قرار داده؛ قرائتها و برداشتهای انحرافی و البته افراطی از دین اسلام در جریانهای

۱- عضو هیئت علمی دانشگاه امام حسین، معاون پژوهشی دانشکده شهید مطهری؛ نویسنده.

۲- دکترای مدیریت استراتژیک و رئیس دانشکده شهید مطهری.

۳- دانشجوی دکترای مهندسی سیستمهای فرهنگی و مربی دانشکده شهید مطهری.

۴- کارشناس ارشد مطالعات استراتژیک و مربی دانشکده شهید مطهری.

نظری- عملی تکفیریها است. گذر از فضای تئوریک و ورود به عرصه اصول و ارزشها به نحوی که منجر به رفتارهای بیرحمانه و دور از هر نوع انسانیت ویژگی برجسته این جریان و کنشگران اصلی آن میباشد و شاید با وجود این پیچیدگی؛ ریشه‌یابی آن برای علمای عرصه امنیت کمی دشوار باشد. با این اوصاف نگارندگان این جستار با رویکردی اجتهادی سعی در ترسیم مدلی کاربردی جهت تحلیل جامع این پدیده پرداخته و پس از شناخت طول و عرض و عمق آن به ارائه راهبردهایی کارآمد برای مقابله با آن با روش طوفان مغزی و یا خبرگی به روش دلفی اقدام خواهند نمود.

کلیدواژگان: مدل، تحلیل، تحلیل جامع، تبیین، جریان تکفیری، راهبرد.

ص: ۲۰۹

تحلیلی بر علل پیدایش و گسترش تفکر تکفیری و راهکارهای برون رفت از آن

محمدرضا وحیدی نژاد(۱)

پدیده تکفیر افراطی یکی از بزرگ ترین تهدیدها علیه کیان امت و مذاهب اسلامی به شمار می آید. متاسفانه باید اذعان کرد این پدیده شوم رو به فزونی است و چنانچه کنترل و مهار نشود باید شاهد صدور خرابی ها و جنایات بیشتری بود. برای مهار جریان های تکفیری باید ابتدا عوامل بروز این جریانها را شناخت. جهل و نادانی، بدگمانی ، تندروی و تعصب جاهلی، حمایت و پشتیبانی استعمار از جمله عوامل بروز جزیان های تکفیری اند که باید به بررسی آنها پرداخت.

ص: ۲۱۰

۱- دانشجوی دکتری دانشگاه ادیان مذاهب قم.

امکان سنجی تحقق همگرایی جهان اسلام در مواجهه با تهدید جریان تکفیری

محسن محمدی الموطی[(۱)]

مقاله حاضرضـمن ظرفیت شناسـی مقوله تهدید جریان تکفیری به عنوان تهدیدی با شدت بالا علیه منافع و مصالح جهان اسلام به امکان سـنجی تحقق همگرایی در مواجهه با آن بر اساس نگاه سازه انگاری پرداخت و مدعی شد که می توان از منظر ایجاد یـک فهم مشترک نسبت به مقوله جریـان تکفیری و هنجارسـازی در خصوص مقـابله با تهدیـدات ناشـی از آن به فکر همگرا شدن هر چه بیشتر جهان اسـلام بر محور آموزه های ناب اسـلام و در یک کلام شکل گیری یک هویت مشترک درمواجهه با تکفیری هـا بود و بـدین ترتیب حتی تهدیـد جریـان تکفیری را به فرصـتی برای شـکل دهی به یـک هویت مشـترک اسـلامی وهمگرایی جهان اسـلام تبدیل نمود. دلیل اصـلی و پشتیبان این مدعا این است که جریان تکفیری، جریانی است که نه با مبانی اعتقـادی شـیعه سـرسازش دارد و نه مبـانی اعتقادی اهل سـنت را بر می تابـد، لـذا موفقیت احتمالی در ایجاد فهمی مشترک از مقوله مقابله باجریان

تکفیری، به دلیل آنکه مستلزم واکاوی و بازخوانی آموزه ها و مبانی اعتقادی مشترک اسـلام میان شیعه و اهل سنت می باشد، خود می تواند بستر ساز شـکل گیری هویت اسـلامی مشترک گردد. بدیهی است که برخلاف رویکردهای خرد گرا درروابط بین الملل که اتحاد دولت ها را براساس منافع مادی و یا واکنش به تهدید های خاص از منظر هزینه فایده می دانند به گونه ای که پس از

۱- عضو هیئت علمی مجتمع آموزش عالی شهید محلاتی.

رفع عامل تهدید یا منتفی شدن منفعت، آن اتحاد از میان می رود، نگاه سازه انگاری به دلیل آنکه از منظر فهم و هویت مشترک به فرایند همگرایی کشورها توجه دارد، رویکردی پایدار و بلند مدت را مد نظر داشته به گونه ای که می توان انتظار داشت، حتی پس از رفع عوامل ناامنی ناشی از تهدید جریان تکفیری، این همگرایی به سایر حوزه ها تسری یافته وتداوم یابد.

کلیدواژگان: جریان تکفیری، سلفی گری، وهابیت، همگرایی جهان اسلام، وحدت جهان اسلام، سازه انگاری.

ص:۲۱۲

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِی الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که مـا را در دستیـابی به این هـدف یـاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادنـد تقـدیر و تشـکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصـفهان -خیابان عبـدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شـهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹